

A photograph of several people in business attire sitting around a wooden table, holding and fitting large white puzzle pieces together. The image is slightly faded and serves as a background for the title text.

TRANSVERSALE EVALUATIE HALVERWEGE

Eindverslag - December 2020

BDO Strategy & Transformation

Uw contact :

Michaël Van Cutsem
michaël.vancutsem@bdo.be

Inhoudsopgave

1.	Inleiding.....	4
2.	Contextuele elementen van de opdracht	5
2.1.	<i>Inzicht in de behoeften</i>	5
2.2.	<i>Een methodologie in vijf fases</i>	6
2.3.	<i>Uitvoeringsplanning</i>	8
2.4.	<i>Ter beschikking gesteld team</i>	8
3.	Antwoorden op de evaluatievragen	9
3.1.	<i>Doelstelling A: horizontale beginsels</i>	10
3.1.1.	Contextualisering en omschrijving.....	10
3.1.1.1.	Bestaansreden van de horizontale beginsels	10
3.1.1.2.	Omschrijving van de horizontale beginsels	10
3.1.2.	Herinnering aan de methodologie en de uitgevoerde activiteiten	15
3.1.2.1.	Methodologie	15
3.1.2.2.	Uitgevoerde activiteiten.....	16
3.1.2.3.	Aanvullende gesprekken	17
3.1.3.	Antwoorden op de evaluatievragen	18
3.1.3.1.	Uitwerking van het operationeel programma	18
3.1.3.2.	Opvolging van het operationeel programma en van de projecten	31
3.1.3.3.	Bijdrage van de projecten tot de horizontale beginsels.....	35
3.1.4.	Aanbevelingen	41
3.1.4.1.	Uitwerking van het OP en van de projecten.....	43
3.1.4.2.	Opvolging van het OP en van de projecten	47
3.2.	<i>Doelstelling B: Projectoproep en -selectieprocedure</i>	49
3.2.1.	Contextualisering en omschrijving.....	49
3.2.1.1.	Perimeter van de evaluatievragen	49
3.2.1.2.	Omschrijving van de projectoproep en -selectieprocedure	49
3.2.2.	Herinnering aan de methodologie en de uitgevoerde activiteiten	49
3.2.2.1.	Methodologie	49
3.2.2.2.	Uitgevoerde activiteiten.....	50
3.2.3.	Antwoorden op de evaluatievragen	51
3.2.4.	Aanbevelingen	63
4.	Bijlagen.....	69
4.1.	<i>Gids van de gesprekken met de projectdragers</i>	69
4.2.	<i>Lijst van de projectdragers gemobiliseerd voor de gesprekken</i>	72
4.3.	<i>Sleutelvaststellingen van de gesprekken met de projectdragers</i>	73
4.3.1.	Projectoproep en -selectiefase	73
4.3.2.	Implementatiefase	74
4.3.3.	Evaluatiefase	74
4.4.	<i>Referentiekader van de goede praktijken inzake integratie van de horizontale beginsels in de gesubsidieerde projecten</i>	75

4.4.1.	Referentiekader van de goede praktijken aangaande duurzame ontwikkeling.....	75
4.4.2.	Referentiekader van de goede praktijken aangaande de gelijkheid van kansen	76
4.4.3.	Referentiekader van de goede praktijken aangaande de gelijkheid van vrouwen en mannen	77
4.5.	<i>Notulen van de werkgroepen.....</i>	78
4.5.1.	Werkgroep « Onderzoek, ontwikkeling en innovatie » - 25/06/2020	78
4.5.2.	Werkgroep « Economie en competitiviteit van de kmo's » - 30/06/2020	84
4.5.3.	Werkgroep « Duurzame ontwikkeling » - 03/07/2020	91
4.5.4.	Werkgroep « Stadsontwikkeling » - 07/07/2020	97
4.6.	<i>Evaluatie van de projectoproep- en selectieprocedure.....</i>	104
4.6.1.	Besluitvormingsproces	106
4.6.2.	Selectiecriteria	114
4.6.3.	Partnerschapslogica's.....	118
4.6.4.	Voorstel van projectoproep-en selectieprocedure	121

1. Inleiding

Onderhavig document is het deliverable van de tussentijdse transversale evaluatie van het Operationeel Programma (OP) 2014-2020 welke tot doel heeft, enerzijds, de aanbestedende dienst te begeleiden in het opstellen van de veranderingstheorie ervan en, anderzijds, de evaluatie van de horizontale beginsels (bevordering van gelijkheid van mannen en vrouwen, bevordering van non-discriminatie en duurzame ontwikkeling) van toepassing op alle assen en doelstellingen van het OP. Het doel van deze evaluatie was ook een kritische blik te werpen naar de projectoproep- en selectieprocedure, ongeacht de betrokken as, teneinde de implementatie van de toekomstige voorziening te ondersteunen.

Overeenkomstig het Lastenboek en de ingediende offerte sluit **onderhavig eindverslag** de gevoerde evaluatie af. Het is een samenvatting van de verschillende vaststellingen en aanbevelingen over de drie bestudeerde onderwerpen (projectoproep- en selectie, horizontale beginsels en veranderingstheorie). Het verslag is gebouwd rond evaluatievragen, aangegeven in het Lastenboek en verfijnd via het aanloopverslag.

Dit rapport is opgebouwd uit twee afzonderlijke delen:

- het eerste deel omschrijft de contextuele elementen van de opdracht, met name de inzicht in de behoeften van de aanbestedende dienst, de samenhang van de methodologische stappen, de uitvoeringsplanning en de voorstelling van het projectteam;
- het tweede deel bevat de antwoorden gegeven op de gestelde evaluatievragen. De vragen zijn opgebouwd uit twee afzonderlijke subonderdelen (A en B) afhankelijk van het behandelde onderwerp.

Huidig verslag is de eerste evaluatie gepland binnen het Evaluatieplan goedgekeurd op 25/03/2019 door het Toezichtcomité. Hij is opgemaakt overeenkomstig Verordening (UE) nr. 1303/2013 (artikel 56) welke voorziet dat tijdens de programmeringsperiode, de Managementautoriteit ervoor zorgt dat de doeltreffendheid, de doelmatigheid en het effect van de programmering worden geëvalueerd.

2. Contextuele elementen van de opdracht

2.1. Inzicht in de behoeften

Heel beknopt hebben wij begrepen dat de gevraagde opdracht diende te passen in een context van voortdurende verbetering van processen en procedures voor de opmaak, de toelichting, de mobilisering en de mededeling van de programmeringsdocumenten met betrekking tot het EFRO in het Brussels Hoofdstedelijke Gewest.

Onderhavige evaluatie moet tegelijkertijd de toekomstige evaluaties voorbereiden, maar ook de volgende programmering voeden. In dit verband richt ze zich op drie essentiële elementen: (1) de veranderingstheorie van het operationeel programma; (2) de integratie van de horizontale beginsels; (3) de projectoproepprocedure. Het leek ons gerechtvaardigd deze dimensies van de opdracht uit te diepen omwille van onderstaande redenen:

- de uitwerking en de uitvoering van het Brusselse OP is gebeurd op basis van een bijzonder complex Europees regelgevend kader, incrementeel, stap voor stap, met in de tijd gespreide strategie-onderdelen (bijvoorbeeld de financiële instrumenteringsmaatregelen) en meerdere wijzigingen. De samenhang en de leesbaarheid van de actietheorie zijn daardoor mogelijks ongunstig beïnvloed en zouden moeten kunnen worden teruggeplaatst in een opnieuw opgehelderd globaal perspectief;
- de middelen besteed aan de uitwerking van het OP, hoewel aanzienlijk, hebben het echter niet toegelaten de relevantie en de verwachte doeltreffendheid van de voorgestelde interventielogica op grondige en duurzame wijze te analyseren: deze interventielogica opnieuw onder handen nemen en de voorgestelde structuren en verwachte effecten kritisch herbekijken kunnen het dus toelaten de volgende programmering beter voor te bereiden door een « kritische reflex » te installeren aangaande de voorgestelde maatregelen en de verwachte effecten ervan enerzijds, en anderzijds, door een systematische methode aan te bieden welke in de nieuwe programmering zal kunnen worden toegepast;
- de Brusselse context is op een bijzonder dynamische wijze geëvolueerd tijdens de programmeringsperiode 2014-2020: verduidelijking van de strategieën, hervormingen van bepaalde systemen, toenadering van actoren, hernieuwing van bepaalde directieprofielen. Daardoor zijn de expliciete of impliciete verhoudingen tussen projecten, projectdragers en doelstellingen alsook het bereiken van de resultaten zeer waarschijnlijk beïnvloed door de evolutie van deze context;
- de horizontale beginsels gepromoot door de operationele programma's raken gewoonlijk op de achtergrond in de uitwerkingsfase van de operationele programma's en in de wijze waarop de projectpromotoren erop antwoorden. De sociaaleconomische criteria zijn het vaakst doorslaggevend;
- ondanks welbepaalde beginsels en doelstellingen blijven de projectselectieprocessen gemarkeerd - en dit is menselijk - door strategische en politieke overwegingen verbonden met het statuut van de operatoren, met de gevoelige aard van een project of ook nog met emotionele overwegingen. Geen enkel programma ontsnapt hieraan.

Deze elementen mogen uiteraard niet worden gelezen als kritiek op de voorgaande programmering. Ze maken deel uit van de normale gang van een programma dat opgebouwd

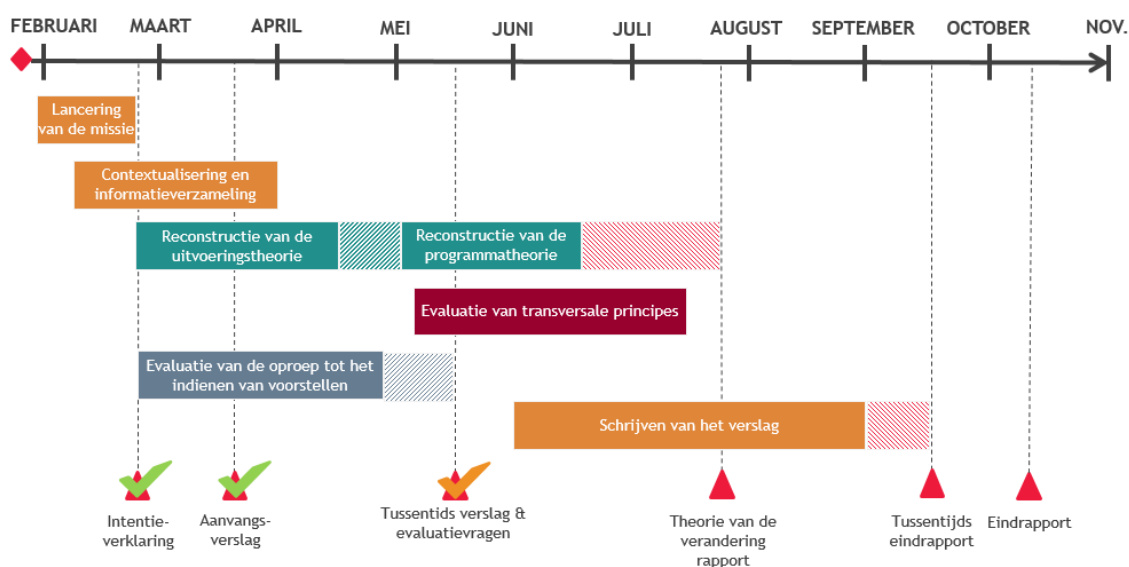
wordt, geïmplementeerd wordt en uitwerking heeft in een dynamische context en voor welke de overgang van theorie naar praktijk onvermijdelijk aanpassingen en compromissen met zich meebrengt waarvan het bijzonder interessant kan zijn deze aan het licht te brengen. Er zij aan herinnerd dat het uitwerkingsproces zijn succes heeft getoond door een aanzienlijk aantal in aanmerking komende projecten (196) te verzamelen, welke een substantiële selectie-inspanning hebben vereist, moeilijke keuzes en, bijgevolg, hooggespannen verwachtingen in termen van resultaten.

Overeenkomstig het evaluatieplan en de wil van de Managementautoriteit had onderhavige evaluatie, transversaal over alle assen heen, tot doel:

- enerzijds, te analyseren in welke mate de voorbereiding van het OP, de implementatie ervan voorafgaand aan, tijdens en sedert de selectie (via de geselecteerde operaties) het zullen toegelaten hebben rekening te houden met de horizontale beginsels;
- anderzijds, na te denken over de manier waarop het OP zich de wil toegeëigend heeft van de Europese Commissie, welke de programmering in een grotere mate wenste te richten op het kader van de prestatie. Dit tweede deel zal ook de intensiteit onderzoeken van de band tussen interventielogica onrechtstreeks opgebouwd door het Operationeel Programma heen en selectie van de projecten.

2.2. Een methodologie in vijf fases

Om aan de behoeften van de aanbestedende dienst te voldoen is een methodologie in vijf fases opgebouwd. Deze vijf fases hebben het toegelaten de sleutelementen te verzamelen met het oog op het beantwoorden van de evaluatievragen. Onderstaand schema onderscheidt deze verschillende fases.

Schema: Structuur van de methodologie en voortgang van de deliverables

Elke fase vervolgde één specifieke doelstelling¹:

- **Aanloopfase:** de doelstelling van deze eerste fase was het verzamelen, analyseren en verwerken van de beschikbare informatie. Ze heeft het aan de consultants toegelaten zich de materie te laten uitleggen en deze zich toe te eigenen waardoor de eerste werkhypothesen naar voren konden worden gebracht. De indiening van het aanloopverslag heeft deze eerste fase afgesloten.
- **Fase van de « Veranderingstheorie »:** de doelstelling van deze fase bestond er in eerste instantie in de interventielogica te herzien en te verrijken teneinde de opgezette strategie kritisch te evalueren en de veranderingstheorie van de programmering naar boven te laten komen. In tweede instantie was het de bedoeling de mechanismen gekoppeld aan de oorzaak-en-gevolgverbanden geïdentificeerd tijdens de vorige fase te verduidelijken en deze ter discussie te stellen.
- **Fase van de « Evaluatie van de projectoproep »:** de doelstelling van deze fase bestond erin de zaken stroomopwaarts (selectie van de projecten) en stroomafwaarts (projectoproep) van het proces kritisch te bekijken teneinde de toekomstige programmering te voeden, door de geselecteerde projecten te integreren.
 - ⇒ Deze analyse is in eerste instantie gevoerd, in kamer, teneinde het verloop van beide projectoproepen uitgevoerd in het kader van de programmering voor 2014-2020 te begrijpen en te analyseren. Verkennende gesprekken zijn in tweede instantie gevoerd. Eens de diagnose gesteld is een reeks aanbevelingen geformuleerd en ter discussie gesteld in een werkgroep.
- **Fase van de « Evaluatie van de horizontale beginsels »:** deze fase bestond erin een kritische blik te werpen op de integratie van de horizontale beginsels binnen het OP en op de mobilisatie ervan (= intensiteitsniveau) tijdens de verschillende fases van de programmering (projectoproep- en selectie, implementatie en opvolging).
 - ⇒ Voor de evaluatie van de integratie van de horizontale beginsels was een aanpak in twee stappen aanbevolen. De eerste stap was erop gericht, via regelgevende teksten en bestaande documenten, zichzelf vertrouwd te maken met de concept door ijkpunten voor evaluatie vast te leggen. De tweede stap bestond erin de verschillende projectdragers te ondervragen teneinde sleutelinformatie te verzamelen met het oog op het beantwoorden van de evaluatievragen.
- **Fase van het opstellen van het verslag:** de doelstelling van deze laatste fase was dubbel: enerzijds, een aantal lessen trekken aangaande de doeltreffendheid van het programma, anderzijds, werkpistes en concrete aanbevelingen formuleren met het oog op de uitwerking van de volgende programmering. Een synthese van het verslag zal worden opgemaakt teneinde de informatie ten behoeve van de burgers te vulgariseren.

De elementen bewerkt in de vorige fases hebben het toegelaten het opstellen van het verslag te voeden, gestructureerd op basis van de evaluatievragen.

¹ Ter herinnering: meer info aangaande het detail van de gehanteerde methodologie alsook de uitgevoerde of uit te voeren activiteiten zijn beschikbaar in het tweede deel van het verslag.

2.3. Uitvoeringsplanning

De evaluatieopdracht is gevoerd tussen 31 januari 2020 en 31 oktober 2020. De planning is slechts in geringe mate beïnvloed door de sanitaire crisis, daar de oorspronkelijk fysiek geplande workshops en interviews digitaal konden worden georganiseerd.

Aangaande het Bestuur van het project heeft een regelmatige uitwisseling met de leden van het Stuurcomité het toegelaten de verkregen resultaten te verfijnen. Onderhavig verslag is het resultaat van deze uitwisselingen. Hij zal het onderwerp zijn van een presentatie op 16 oktober 2020. Naar aanleiding van deze presentatie zullen de laatste wijzigingen worden gebracht aan het verslag.

Ten slotte zal een pagina worden uitgewerkt en gebruikt met het oog op de communicatie van de resultaten van de evaluatie bij het brede publiek.

2.4. Ter beschikking gesteld team

Zoals hierboven aangegeven is het werk gevoerd in nauwe samenwerking tussen de aanbestedende dienst en het team consultants. De rollen en verantwoordelijkheden werden als volgt verdeeld:

1. Hij was belast met de uitvoering van de opdracht en heeft toezicht gehouden op het team;
2. Zij was belast met de operationele aspecten van de opdracht;
3. Zij waren belast met de logistieke ondersteuning;
4. Zij hebben het bestuur en de controle van de uitvoering van de opdracht verzekerd. Ze waren de contactpunten en hebben de operationele relatie met de verschillende stakeholders betrokken bij het project vergemakkelijkt. Ze hebben ook de deliverables van het project gevalideerd.

3. Antwoorden op de evaluatievragen

Om het evaluatieverslag te structureren gebruiken we een reeks evaluatievragen afkomstig van het lastenboek en verfijnd dankzij de eerste gemaakte vaststellingen. Overeenkomstig de vraag vanuit het lastenboek worden deze evaluatievragen gestructureerd volgens twee luiken, waarbij elk luik overeenstemt met een doelstelling:

- **Doelstelling A:** *in welke mate zijn de horizontale beginsels geïntegreerd in de voorbereiding en de uitvoering van het Operationeel programma?*
- **Doelstelling B:** *hoe kan het verband tussen de interventielogica van het Operationeel programma en de geselecteerde projecten worden beoordeeld?*

Voor elke doelstelling lichten wij de context toe en beschrijven wij de gebruikte methodologie alsook de uitgevoerde sleutelactiviteiten. Vervolgens wordt een antwoord geformuleerd voor elke evaluatievraag.

Op basis van de feedback worden de antwoorden op de evaluatievragen verfijnd. Het verslag zal vervolgens worden geconsolideerd dankzij de aanbevelingen en verscheidene voorheen uitgevoerde analyses.

3.1. Doelstelling A: horizontale beginsels

3.1.1. Contextualisering en omschrijving

3.1.1.1. Bestaansreden van de horizontale beginsels

Horizontale beginsels (ook « transversaal » genoemd) welke in overeenstemming zijn met de doelstellingen van de Europese Unie (hierna « EU ») werden bepaald door de Europese Commissie. Deze zijn bedoeld om te verzekeren dat alle investeringen en projecten gefinancierd uit Europese fondsen voldoen aan bepaalde als fundamenteel beschouwde prioriteiten.

Aangaande de programmering voor 2014-2020 werden **drie horizontale beginsels** weerhouden: met name, duurzame ontwikkeling, gelijkheid van kansen en non-discriminatie alsook gelijkheid van vrouwen en mannen. Aldus dienen alle operationele programma's en projecten opgezet met Europese structuur- en investeringsfondsen (hierna « ESIF ») deze beginsels in aanmerking te nemen, en voor zover mogelijk, er specifiek toe bij te dragen.

Deze beginsels zijn van toepassing op de selectie van elk project passend in het EFRO-operationeel programma. Zo dienen de begunstigden de impact te verrechtvaardigen van hun project op deze drie horizontale beginsels (positieve, neutrale of negatieve impact) en de integratiemodaliteiten van deze beginsels in de uitvoering van hun project te omschrijven.

3.1.1.2. Omschrijving van de horizontale beginsels²

Duurzame ontwikkeling

1) Op Europees vlak

Op Europees niveau is de integratie van het milieu in het gemeenschapsbeleid sedert een twintigtal jaar werkelijkheid geworden. De EU, bezorgd om deze milieuoverwegingen steeds dieper te integreren in haar beleid, heeft in 2001 een « *strategie voor duurzame ontwikkeling* » ontwikkeld. Deze strategie heeft het toegelaten een beleidskader vast te leggen op Europees niveau om duurzame ontwikkeling mogelijk te maken, of, met andere woorden, de duurzame verbetering van het welzijn en van de levensomstandigheden van huidige en toekomstige generaties³. Duurzame ontwikkeling steunt op vier pijlers (economisch, sociaal, milieugebonden en mondiale governance), welke elkaar wederzijds moeten versterken.

Met andere woorden dienen de economische, sociale en milieugevolgen (de drie eerste pijlers) van alle beleidsvormen aldus op een gecoördineerde manier te worden onderzocht en in aanmerking te worden genomen op het ogenblik van de uitwerking en goedkeuring ervan. De EU dient ook duurzame ontwikkeling buiten haar grondgebied te promoten, met inbegrip van de aspecten betreffende democratie, vrede, veiligheid en vrijheid: dit betreft de pijler aangaande mondiale governance.

² Opmerking: de omschrijvingen aangeboden onder dit punt zijn zeer beknopt en hebben enkel tot doel de context op Europees vlak en op Belgisch (en Brussels) vlak te doorvliegen. Wij zijn er ons bewust van dat het complexe concepten betreft, welke het voorwerp zijn van exhaustieve studies.

³ Mededeling van de Commissie d.d. 15 mei 2001, duurzame ontwikkeling in Europa voor een betere wereld: strategie van de Europese Unie ten behoeve van duurzame ontwikkeling (Voorstel van de Commissie met het oog op de Europese Raad van Göteborg) [COM(2001) 264 final - Niet bekendgemaakt in het Publicatieblad].

De Strategie gelanceerd in 2001 werd herzien in 2006 en opnieuw onderzocht in 2009. Sedert 2010 is duurzame ontwikkeling geïntegreerd in de *Europa-2020-Strategie*. De EU blijft trouwens duurzame ontwikkeling plaatsen in het hart van haar project en probeert steeds verder te gaan op dit vlak, zoals bewezen wordt door de Mededeling van de Europese Commissie « *Volgende stappen voor een duurzame toekomst voor Europa – Europese duurzaamheidsmaatregelen* » uit 2016⁴. Deze publicatie is niet onbelangrijk, daar dit de strategische aanpak van de Europese Commissie betreft aangaande de uitvoering van het programma *van duurzame ontwikkeling tegen 2030* (het nieuwe mondiale kader voor duurzame ontwikkeling goedgekeurd in 2015). De Europese actie ter zake past bijgevolg in een ruimer kader.

2) Op Belgisch vlak

De Belgische actie inzake duurzame ontwikkeling kadert ook in het *Programma van duurzame ontwikkeling voor 2030* van de Verenigde Naties. De opvolging en de uitvoering van de 17 doelstellingen voor duurzame ontwikkeling hangen af van verschillende Belgische overheden: het is een bezorgdheid van de Federale Staat, van de Gewesten, van de Gemeenschappen alsook van de plaatselijke overheid (welke trouwens voorzien is in de Grondwet⁵).

Maar deze bezorgdheid is niet recent. De wet van 5 mei 1997 voorzag immers reeds een federale strategie voor duurzame ontwikkeling, gebouwd op de beginsels van een beleidscyclus welke een continue verbetering mogelijk maakt van de bijdrage van het overheidsbeleid tot de doelstellingen van duurzame ontwikkeling⁶. Geleidelijk aan zijn nieuwe tools ingevoerd bedoeld om hun bijdrage te vergroten: oprichting van cellen Duurzame Ontwikkeling in de federale besturen, evaluatie van de impact van de beslissingen op duurzame ontwikkeling (regelgevingsimpactanalyse), enz. Ook zij opgemerkt de goedkeuring in 2013 van een federale strategische langetermijnvisie inzake duurzame ontwikkeling, waarin de hoofduitdagingen van ons ontwikkelmodel zijn vastgelegd die men tegen 2050 wil bereiken. Deze voorziet dat de Belgische maatschappij tegen dan een maatschappij zou worden welke sociale cohesie promoot, welke haar economie aanpast aan de economische, sociale en milieugebonden uitdagingen, welke haar milieu beschermt en welke ondersteund wordt door een federale overheid die haar maatschappelijke verantwoordelijkheid neemt. Kortom, de Federale Staat streeft ernaar de doelstellingen van duurzame ontwikkeling te integreren in de werking van de federale overheidsdiensten en het federale beleid te oriënteren naar de doelstellingen van duurzame ontwikkeling: een tweerichtingsinspanning dus.

3) Op het vlak van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest streeft ernaar - vanwege zijn statuut van (Europese) hoofdstad en de uitdagingen die hij moet aangaan - acties op te zetten bedoeld om bij te dragen tot de doelstellingen van duurzame ontwikkeling. Het Gewest gaat niet enkel internationale verbintenissen aan, hij steunt ook op allerhande zeer concrete wetgevingen, op het vlak van ontwikkeling, van ruimtelijke ordening, van mobiliteit of van milieu. Hij heeft talrijke plannen en programma's goedgekeurd, op verschillende gebieden: lucht, voeding, bouw en energie, hulpbronnen, water, tewerkstelling en economie, groene ruimte en biodiversiteit,

⁴ Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's d.d. 22 november 2019. *Volgende stappen voor een duurzame toekomst voor Europa – Europese duurzaamheidsmaatregelen*. [COM(2016) 739 final].

⁵ Artikel 7bis van de Grondwet: « *Bij de uitoefening van hun respectieve bevoegdheden streven de federale Staat, de gemeenschappen en de gewesten de doelstellingen na van een duurzame ontwikkeling in haar sociale, economische en milieu-gebonden aspecten, rekening houdend met de solidariteit tussen de generaties.* »

⁶ <https://www.developpementdurable.be/nl/beleid>

of ook nog bodems. Bijvoorbeeld is er het Gewestelijke duurzame-ontwikkelingsplan (GPDO), het Gewestelijk programma voor circulaire economie, de New Deal, de Alliantie Werkgelegenheid-Leefmilieu, het Brusselse Plan Lucht-Klimaat-Energie, de Good Food Strategie, of ook nog, het Plan voor hulpbronnen- en afvalbeheer.

Gelijkheid van kansen en non-discriminatie

1) Op Europees vlak

Het beginsel van non-discriminatie is één van de constitutionele beginsels van de EU. De discriminaties op grond van nationaliteit zijn steeds verboden geweest door haar verdragen (alsook de discriminaties op grond van geslacht op het werk), terwijl de andere redenen voor discriminatie voor de eerste keer vermeld werden in het *Verdrag van Amsterdam* (1997). Het *Handvest van de grondrechten* (goedgekeurd in 2000) heeft tot doel alle grondrechten van toepassing binnen de EU te herbevestigen. In zijn artikel 21 wordt gesteld dat « *iedere discriminatie, met name op grond van geslacht, ras, kleur, etnische of sociale afkomst, genetische kenmerken, taal, godsdienst of overtuiging, politieke of andere denkbeelden, het behoren tot een nationale minderheid, vermogen, geboorte, een handicap, leeftijd of seksuele gerichtheid, verboden is.* » Dit Handvest is juridisch bindend voor alle Lidstaten.

In 2000 heeft de EU ook twee richtlijnen uitgevaardigd welke specifiek het beginsel van non-discriminatie behandelen. De eerste betreft de strijd tegen racisme en discriminaties op grond van etnische afstamming⁷, terwijl de tweede slaat, onder andere, op de discriminatie op grond van godsdienst of overtuigingen op de werkplaats⁸.

In 2009 heeft het *Verdrag van Lissabon* voor zijn part een horizontale clause ingevoerd teneinde de strijd tegen discriminaties in alle beleidsvormen en acties van de EU te integreren (in artikel 10 van het verdrag over de werking van de Europese Unie).

2) Op Belgisch vlak

Discriminatie kan worden gedefinieerd als zijnde het « ongelijk of oneerlijk behandelen van een andere persoon op basis van persoonlijke kenmerken »⁹. Men onderscheidt 19 persoonlijke kenmerken, ook « discriminatiegronden » genoemd:

- zogenaamd ras - huidskleur, - nationaliteit, - afkomst (Joodse oorsprong) - nationale of etnische afstamming - handicap - geloof of levensbeschouwing - seksuele geaardheid - leeftijd - vermogen (of financiële middelen)	} « RACIALE »
CRITERIA | <ul style="list-style-type: none"> - burgerlijke staat - politieke overtuiging - syndicale overtuiging - gezondheidstoestand - een fysieke of genetische eigenschap - geboorte - sociale afkomst - geslacht - taal¹⁰ |
|---|---------------------------|--|

⁷ Richtlijn 2000/43/EG van de Raad van 29 juni 2000 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming.

⁸ Richtlijn 2000/78/EG van de Raad van 27 november 2000 tot instelling van een algemeen kader voor gelijke behandeling in arbeid en beroep

⁹ <https://www.unia.be/nl/discriminatiegronden/discriminatie-enkele-verduidelijkingen>

¹⁰ Dit is het enige criterium voor welke aan geen enkel overheidsorgaan een specifieke bevoegdheid toegewezen is.

Deze criteria zijn beschermd door de Belgische anti-discriminatiewetgeving (federale wetten, decreten en ordonnances). Op federaal vlak bestaat de anti-discriminatiewetgeving (van 10 mei 2007) uit drie parallelle wetten: de « Genderwet » (welke uitsluitend slaat op het geslacht), de « Antiracismewet » (welke slaat op de zogenaamde « raciale » criteria) en de « Antidiscriminatiewet » (welke slaat op de andere criteria). De Gewesten en Gemeenschappen hebben ook een gelijkwaardige regelgeving goedgekeurd. De plaatselijke overheden nemen voor hun part ook maatregelen op dit vlak.

3) Op het vlak van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is de wetgeving verspreid over zes verschillende ordonnances, naar gelang van de betrokken materie: tewerkstelling, gewestelijke ambtenarenzaken, plaatselijke ambtenarenzaken, huisvesting, goederen en diensten. Tot dusver bestaat er dus geen algemeen Brussels anti-discriminatie wetgevend kader van toepassing op alle bevoegdheidsgebieden van het Gewest, van de COCOM en van de COCOF.

Buiten het wetgevend kader zijn talrijke strategieën in de afgelopen jaren ontstaan, met, recentelijk, een Brussels actieplan ter bestrijding van racisme en discriminatie (voor 2019-2020), welke 23 concrete maatregelen omvat en een aanvulling is op de bepalingen reeds goedgekeurd door de Regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest inzake bestrijding van discriminaties. Meer pragmatisch bestaat er ook een verplichte gelijkkansentest voor de Brusselse openbare besturen, welke van toepassing is op elk ontwerp van wetgeving of regelgeving, op de beheersovereenkomsten, de strategische planningsdocumenten en de openbare aanbestedingen en subsidies.

Verder maakt de Gewestelijke beleidsverklaring 2019-2024 van de gelijkheid van rechten en de bestrijding van discriminaties een strategische doelstelling op zich. De bestrijding van discriminatie en de bevordering van de gelijkheid van kansen staat dus ongetwijfeld centraal in het Brusselse Gewest.

Gelijkheid van mannen en vrouwen

Opmerking: vragen van semantische aard stellen zich aangaande de benaming van dit horizontaal beginsel. Bepaalde actoren menen immers dat het geschikter zou zijn het te hebben over *gendergelijkheid*.

1) Op Europees vlak

Wij hebben het hierboven reeds aangehaald: geslacht is één van de beschermde criteria inzake discriminatie. De discriminaties op grond van geslacht zijn zodanig pregnant dat de EU beslist heeft er een horizontaal beginsel op zich van te maken.

De gelijkheid van vrouwen en mannen is één van de fundamentele beginsels van de EU, welke teruggaat tot 1957, met de integratie in het *Verdrag van Rome* van het beginsel van gelijke beloning. Sedertdien heeft een reeks Europese richtlijnen¹¹ de toepassing van dit beginsel

¹¹ Richtlijn 2004/113/EG van de Raad van 13 december 2004 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de toegang tot en het aanbod van goederen en diensten, Richtlijn 2006/54/EG van het Europees Parlement en de Raad van 5 juli 2006 betreffende de toepassing van het beginsel van gelijke kansen en gelijke behandeling van mannen en vrouwen in arbeid en beroep.

uitgebreid tot de arbeidsomstandigheden, tot de sociale zekerheid, tot de toegang tot goederen en diensten, tot de moederschapsbescherming en tot het ouderschapsverlof. Het beginsel van gelijkheid als gemeenschappelijke waarde van de EU is vastgelegd in het *Verdrag van Lissabon* (2009).

Bovenop het Europees wetgevend kader zijn er nog een reeks strategieën, zoals de *Strategie voor de gelijkheid van vrouwen en mannen* (2010-2015), of ook nog, het *Europees Pact voor de gelijkheid van mannen en vrouwen* (2011-2020). Teneinde nieuwe impulsen te geven aan de gelijkheid van vrouwen en mannen heeft de Europese Commissie een nieuwe strategie goedgekeurd, « *een Unie van gelijkheid* » (2020-2025), welke essentiële maatregelen bepaalt te nemen in de komende vijf jaar om te garanderen dat de Commissie deze genderdimensie zou integreren in alle actiegebieden van de EU.

2) Op Belgisch vlak

België heeft in 2007 een wet goedgekeurd welke tot doel heeft de gelijkheid van vrouwen en mannen te versterken door de genderdimensie te integreren in de inhoud van het overheidsbeleid gedefinieerd op Belgisch federaal niveau. De *gender mainstreaming* is dus geen informele toezegging, maar houdt een wettelijke verplichting in.

Gelijkheid van mannen en vrouwen is zodanig belangrijk voor België dat een specifiek orgaan het leven werd ingeroepen om de kwesties van gelijkheid van vrouwen en mannen te behandelen alsook de discriminaties op grond van geslacht (met inbegrip van transgenders): het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen.

3) Op het vlak van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Het Brussels Gewest beschikt over de *Gender mainstreaming* ordonnantie¹² (2012) welke de manier bepaalt waarop de genderdimensie moet worden geïntegreerd in de beleidslijnen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest teneinde een grotere gelijkheid van mannen en vrouwen te bereiken.

Er bestaat trouwens een gendertest, welke erop let dat de genderverschillen niet worden veronachtzaamd bij het uitdenken van een beleid: dit betekent dat het Brusselse beleid wordt uitgetekend in het licht van de perceptie, de ervaring, de kennis en de belangen van mannen en vrouwen¹³. Gender mainstreaming wordt door de ambtenaren van de gewestelijke overheidsdiensten toegepast op de strategische doelstellingen, de strategische planningsinstrumenten, het budget, de overheidsopdrachten, de subsidies en de wetgevende teksten¹⁴.

De Gewestelijke beleidsverklaring 2019-2024, waarvan één van de strategische doelstellingen de gelijkheid van rechten en de bestrijding van discriminaties is, beoogt meer specifiek een transversale en ambitieuze aanpak om de rechten van de vrouw te waarborgen. De Regering verbindt er zich overigens toe een genderperspectief te integreren in de implementatie en de evaluatie van de impact van elk gevoerd beleid en er de nodige financiële middelen voor vrij te maken.

¹² Ordonnantie van 29 maart 2012 houdende de integratie van de genderdimensie in de beleidslijnen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

¹³ https://equal.brussels/wp-content/themes/equal.brussels/img/equal_de%CC%81pliant_210x660_NL_v3.pdf

¹⁴ <https://equal.brussels/nl/thema/gender/>

3.1.2. Herinnering aan de methodologie en de uitgevoerde activiteiten

3.1.2.1. Methodologie

Onderhavige evaluatie wordt gestructureerd onder de vorm van antwoorden op evaluatievragen: elke vraag is verbonden met een evaluatiecriterium. Overeenkomstig de wil van de aanbestedende dienst zijn de weerhouden criteria de *relevantie*, de (interne en externe) *samenhang* en de *doeltreffendheid*.

Ter herinnering:

- De *relevantie* heeft ten doel de afstemming van de doelstellingen van het operationeel programma op de behoeften van degenen tot wie de maatregelen die hij bevat gericht zijn te beoordelen.
- De *interne samenhang* heeft ten doel de overeenstemming tussen de verschillende doelstellingen van het operationeel programma te beoordelen.
- De *externe samenhang* heeft ten doel de overeenstemming tussen de verschillende doelstellingen van het operationeel programma en deze van andere beleidsvormen of openbare instrumenten welke in interactie staan met het programma te beoordelen. Het is belangrijk er zich bewust van te zijn dat verschillende beleidsvormen, gestuurd door verschillende bestuursniveaus, dezelfde doelpopulatie kunnen hebben, dezelfde behoefte kunnen dekken of er met verschillende strategieën, ofwel complementair of antagonistisch, een antwoord op kunnen bieden.
- De *doeltreffendheid* heeft ten doel de graad van overeenstemming tussen de verwachte doelstellingen en de verkregen effecten van het operationeel programma te evalueren.

FASES	Evaluatievragen	Relevantie	Interne samenhang	Externe samenhang	Doeltreffendheid
UITWERKING	EV.1: In welke mate houdt het OP rekening met de horizontale beginsels?	✓			
	EV.2: Werden de bevoegde institutionele partners betrokken in het uitwerkingsproces van het OP? Zo ja, op welke wijze? Zijn hun aanbevelingen in aanmerking genomen?			✓	
	EV.3: Op het ogenblik van de selectie van de projecten, hebben de evaluatoren rekening gehouden met de voldoende integratie van deze beginsels in het kader van het project maar ook binnen de structuur / de organisatie van de begunstigde? Zo ja, hoe en met de hulp van welke tools?		✓		
OPVOLGING	EV.4: In welke mate verzekeren de begunstigten van subsidies een regelmatige opvolging van deze beginsels in de uitvoering van hun project? Zijn tools ter beschikking gesteld van de begunstigten van subsidies teneinde deze te begeleiden in de toepassing en de opvolging van deze drie beginsels, o.a. bij de plaatsing van overheidsopdrachten?		✓		
	EV.5: In welke mate verzekert de Managementautoriteit van het OP een regelmatige opvolging van deze beginsels van implementatie van het OP? In welke mate zijn de menselijke en financiële middelen besteed aan de opvolging van deze beginsels voldoende en geschikt?				✓

FASES	Evaluatievragen	Relevantie	Interne samenhang	Externe samenhang	Doeltreffendheid
BIJDRAGE TOT DE HORIZONTALE BEGINSLS	EV.6: Op het ogenblik van de formulering van het OP zijn strategische keuzes gemaakt. Eén van deze keuzes bestond erin de ontwikkeling van bepaalde filières te bevorderen. Wat is de impact van deze keuze op de bevordering van de gelijkheid van kansen (non-discriminatie), op de gelijkheid van vrouwen en mannen, op de bevordering van duurzame ontwikkeling en op het bereiken van de resultaten en op de algemene prestatie van de EFRO-fondsen in het BHG?	✓			
	EV.7: Veroorzaken het OP in het algemeen en de gesubsidieerde projecten in het bijzonder een verschil in behandeling van de groepen of individuen? Desgevallend, in welke zin zouden het OP en de gesubsidieerde projecten een rechtstreeks en/of onrechtstreeks verschil in behandeling van deze groepen/individuen inhouden? ¹⁵				✓
	EV.8: Draagt het OP bij tot een hoog beschermingsniveau van het milieu en tot de verbetering van de kwaliteit ervan overeenkomstig het beginsel van duurzame ontwikkeling?			✓	

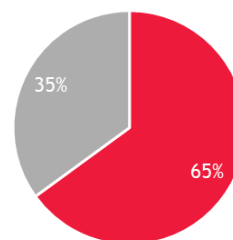
De bedoeling van deze evaluatievragen is te bepalen in welke mate de drie horizontale beginsels van het OP geïntegreerd werden, met welke intensiteit en welke doeltreffendheid in de uitwerking en de uitvoering van het OP.

3.1.2.2. Uitgevoerde activiteiten

Om deze evaluatievragen te kunnen beantwoorden hebben wij een reeks activiteiten gevoerd teneinde aanvullende gegevens te kunnen verzamelen, bovenop de reeds beschikbare informatie, o.a. in de bestaande documentatie.

Telefoongesprekken met de projectdragers

Teneinde de integratie van de horizontale beginsels na te gaan hebben wij in het kader van onze methodologie voorgesteld om een aantal telefoongesprekken¹⁶ te voeren met de projectdragers. Tijdens deze activiteit konden 35 projectdragers worden ondervraagd, op de 54 opgenomen in de overgemaakte databank (d.i. 65%).

■ gerealiseerde interviews ■ niet gerealiseerde interviews

Het telefoongesprek was opgebouwd in drie sleutelfases overeenstemmend met het levenscyclus van de programmering (projectoproep en -selectie, implementatie, evaluatie)¹⁷. Elk gesprek heeft gemiddeld 30 minuten geduurd.

¹⁵ Fusie van twee evaluatievragen.

¹⁶ De gebruikte vragenlijst werd gevalideerd door de leden van het Stuurcomité. Indien u deze zou wensen te raadplegen is de vragenlijst terug te vinden in bijlage van onderhavig document,

¹⁷ Dit aantal is niet gelijk met het aantal projecten dat het OP bevat (58) omdat één enkele referentiepersoon soms meerdere projecten draagt.

In bepaalde gevallen was het niet mogelijk een antwoord te krijgen op alle vragen, en dit, omwille van twee redenen:

- Turnover op het vlak van de projectdragers: een project was soms door meerdere mensen beheerd. In dit geval verstrekten de huidige projectdrager ons de elementen waarvan hij/zij kennis had. Dit heeft ons toegelaten een risico te identificeren inzake verlies van historiek en informatie;
- Vordering van het project: het project zit nog niet in zijn operationele fase (nog steeds in ontwikkeling of in afwachting van goedkeuringen). Het gesprek sloeg in dit geval voornamelijk op de fases van projectoproep en -selectie en van implementatie.

3.1.2.3. Aanvullende gesprekken

De antwoorden op de evaluatievragen konden worden aangevuld via verkennende gesprekken uitgevoerd stroomopwaarts van de evaluatie (met de leden van de EFRO-cel) en tijdens de werkgroepen:

- **Verkennde gesprekken:** uitgevoerd stroomopwaarts van de evaluatie, deze hadden tot doel de leden van de EFRO-cel te ondervragen over de plaats van de horizontale beginsels, o.a. op het vlak van de kandidatuur dossiers:
 - Mevrouw Evi Cornelis (EFRO-cel - GOB),
 - Mevrouw Yolande Gavilan (EFRO-cel - GOB),
 - Mijnheer Quentin Richard (EFRO-cel - GOB),
 - Mevrouw Cécile Olbrechts (Kabinet van de Minister-President - Raadgeefster)
 - Mijnheer Marc Mohy (Kabinet van de Minister-President - Raadgever)
- **Werkgroepen:** in deze groepen hebben wij ervoor gezorgd, o.a. in de werkgroep over duurzame ontwikkeling, de deelnemers te ondervragen over de horizontale beginsels en de integratie ervan op het Brusselse grondgebied. De Pv's van de werkgroepen zijn gevoegd als bijlage bij onderhavig document.

De stap van de kwalitatieve gegevensverzameling kon worden vergeleken met goede praktijken uit andere Gewesten. Deze goede praktijken worden gesynthetiseerd in een benchmark gevoegd als bijlage bij onderhavig document.

Ter herinnering, de doelstelling van onderhavige evaluatie bestaat erin een kritische blik te werpen op de integratie van de horizontale beginsels door de projectdragers. Het is niet de bedoeling een eenheidsmodel op te leggen, elke projectdrager moet zich zijn beginsels kunnen toe-eigenen, in functie van de waarden van zijn organisatie, deze integreren in zijn projecten. Via de horizontale beginsels beoogt het EFRO een neutraal (of positief) effect van de projecten.

3.1.3. Antwoorden op de evaluatievragen

3.1.3.1. Uitwerking van het operationeel programma

EV.1: In welke mate houdt het OP rekening met de horizontale beginsels?
--

Deze eerste evaluatievraag strekt ertoe na te gaan hoe en met welke intensiteit het OP 2014-2020, zowel in zijn globaliteit als op het niveau van de projecten welke hij bevat rekening houdt met de horizontale beginsels. Onze analyse is onderverdeeld in drie onderscheiden delen:

- het eerste deel strekt ertoe de aanwezigheid te identificeren van de horizontale beginsels in de interventielogica van het OP;
- het tweede deel heeft tot doel te begrijpen hoe de horizontale beginsels geïntegreerd zijn in de projectoproep- en selectieprocedure;
- het derde deel strekt ertoe te analyseren hoe de projectdragers de horizontale beginsels hebben geïntegreerd tijdens de uitwerking van hun project. Dit deel is o.a. opgemaakt op basis van de uitgevoerde telefoongesprekken.

De horizontale beginsels in de interventielogica van het OP

Ter herinnering, het OP 2014-2020 omvat vier assen, welke onderstaande thema's betreffen:

- As 1: onderzoek en innovatie;
- As 2: economie (ondernemerschap en Kmo's);
- As 3: duurzame ontwikkeling;
- As 4: sociale integratie en leefmilieu.

Zoals blijkt uit onderstaande interventielogica is elk van deze assen verbonden met een thematische doelstelling, met investeringsprioriteiten, met specifieke doelstellingen, met acties en met bijzondere projecten.

Het blijkt uit de analyse van de boomstructuur van het OP dat de twee laatste assen een rechtstreekse impact hebben op de horizontale beginsels, omdat ze projecten betreffen welke duurzaamheid, integratie of non-discriminatie beogen. In zekere zin, door het OP te implementeren, zet het Brussels Hoofdstedelijk Gewest projecten op welke betrekking hebben op de horizontale beginsels.

Zoals blijkt uit de verdeling van de projecten op grond van de uitdagingen aangegaan door het OP (bepaald door de Managementautoriteit) beogen de meeste uitdagingen een duurzame groei of ook nog een inclusieve groei: sleutelwoorden in resonantie met de horizontale beginsels. De uitdagingen verwijzen er echter niet expliciet naar: de projecten worden niet opgezet namens de horizontale beginsels maar dragen ertoe bij vanwege hun aard. Bijvoorbeeld draagt een project *de facto* bij tot duurzame ontwikkeling als zijn doel is het energieverbruik te verlagen.

Het antwoord op de horizontale beginsels is nogal zwak, maar dit betekent niet dat het OP geen invloed heeft op duurzaamheid, op de gelijkheid van kansen/non-discriminatie of ook nog op de gelijkheid van vrouwen en mannen. Deze beginsels worden toegepast door de prioriteiten en de maatregelen welke gekozen werden, die de projecten in deze richting duwen, maar er is geen systematische inspanning geweest om de horizontale beginsels in de projecten te verankeren.

Het zijn de projecten, door geïmplementeerd te worden, die een gedeeltelijk antwoord brengen op de beginsels. Zo integreren bijvoorbeeld innovatie (as 1) en economie (as 2) niet noodzakelijkerwijs de horizontale beginsels in hun logica. Omgekeerd staan assen 3 en 4 wezenlijk in verband met de beginsels: ze hebben bijgevolg een natuurlijk effect op de beginsels door uitgewerkt te worden.

Het zijn niet de beginsels welke het toelaten tegemoet te komen aan de behoeften, maar het is wel degelijk omdat men tegemoet komt aan de behoeften via een reeks projecten dat de beginsels - gedeeltelijk en voor twee assen hoofdzakelijk - toegepast worden.

De horizontale beginsels in de projectoproepen

Zoals bewezen in het vorige deel kan de analyse van de integratie van de horizontale beginsels door het OP gebeuren op het niveau van het OP in zijn globaliteit. De analyse kan echter enkel exhaustief zijn als ze ook daalt tot op het niveau van de projecten ingehouden in het OP. Alvorens de integratie van de horizontale beginsels tijdens de uitwerking ervan door de kandidaat-operatoren te bestuderen is het van fundamenteel belang de integratie van de horizontale beginsels te analyseren tijdens een cruciale stap welke stroomopwaarts plaatsvindt: **de lancering van projectoproepen**.

Deze fase van het levenscyclus van het project, hoewel van korte duur, is van grote waarde in onze analyse. De kandidatuur dossiers welke de kandidaat-operatoren hebben moeten invullen zeggen immers veel over het belang dat wordt toegekend aan de horizontale beginsels.

1) De projectoproep uit 2014

Deel I van het kandidatuur dossier betrof de integratie van het project in de strategie van het OP. Omdat hun financieringsaanvraag ontvankelijk zou zijn moesten de kandidaat-operatoren:

- eerst de as vermelden waarin hun project kadert alsook de ermee verband houdende specifieke doelstelling (cf. deel 3.1.1.1);
- vervolgens, aangeven of hun project (indien deze ingeschreven was in assen 1, 2 of 3) de ontwikkeling/versterking van één of meerdere groeifilières beoogde of als hij bijdroeg in termen van antwoord op één van de prioritaire uitdagingen van de diagnose.

☐ de versterking van een of meerdere <i>groeifilières</i> die voorgesteld worden in het OP (zie bijlage 1 van het OP)	☐ Versterking van de filière "Media, creatieve sectoren en toerisme"
	☐ Versterking van de filière "Grond- en afvalstoffen"
	☐ Versterking van de filière "Duurzame voeding en horeca"
	☐ Versterking van de filière "Duurzame bouw en productie van hernieuwbare energie"
	☐ Versterking van de filière "Gezondheidszorg en diensten aan personen"

Bron: Sollicitatiedossier, p. 7.

Eén van de horizontale beginsels (duurzame ontwikkeling) valt tussen de regels te lezen in deze lijst met filières. Zo verwijzen de filières « hulpbronnen en afval », « duurzame voeding en Horeca » en « duurzaam bouwen en duurzame energie » er duidelijk naar. De twee andere horizontale beginsels zijn daartegen afwezig uit deze zelfde lijst.

☐ om bij te dragen aan het antwoord op een <i>prioritaire uitdaging</i> die voortvloeit uit de diagnose	☐ Uitdaging inzake de economische en maatschappelijke valorisatie van OOI-activiteiten
	☐ Uitdaging inzake de verbetering van het concurrentievermogen van de KMO's via de ontwikkeling en ondersteuning van groeisectoren die voor werkgelegenheid en ontwikkeling in het Gewest zorgen
	☐ Uitdaging inzake het verankeren van bepaalde projecten die onder de voorgaande programmeringen werden gelanceerd
	☐ Uitdaging om de EPB in ondernemingen, overheidsgebouwen en woningen te verbeteren
	☐ Uitdaging inzake de energie- en milieutransitie van de Brusselse ondernemingen
	☐ Uitdaging inzake de sanering van de bodems
	☐ Uitdaging inzake de verbetering van het levenskader van de achtergestelde wijken, met name door participerende dynamieken op te zetten
	☐ Uitdaging inzake een verbetering van de capaciteiten voor beroepsinschakeling (actieve insluiting, gendergelijkheid, discriminatiebestrijding, enz.) en inzake het valoriseren van het potentieel om activiteiten en werkgelegenheid te creëren in de wijken en bij de kwetsbare bevolkingsgroepen

Bron: Sollicitatiedossier, p. 8.

Onder deze prioritaire uitdagingen van de diagnose vinden wij uitdagingen terug welke rechtstreeks gehoor geven aan duurzame ontwikkeling (verbetering van de EPB, energie- en milieutransitie van de ondernemingen, sanering van de bodems). Gelijkheid van vrouwen en mannen en gelijkheid van kansen/non-discriminatie worden vermeld in de uitdaging van de verbetering van de beroepsinschakeling: deze twee horizontale beginsels worden dus niet algemeen behandeld, maar wel degelijk volgens een bepaald thema, zoals tewerkstelling.

In het algemeen worden de horizontale beginsels in dit eerste deel niet aangeduid als zodanig maar worden ze er toch expliciet in vermeld in bepaalde filières of bepaalde uitdagingen. Op het eerste gezicht lijkt het dat enkel deze projecten welke de drie filières en de vier voorheen geïdentificeerde prioritaire uitdagingen beogen dienen bij te dragen tot de horizontale beginsels. Niets geeft immers aan alle projectdragers aan dat van hen verwacht wordt dat ze zouden bijdragen tot de horizontale beginsels (al kiezen ze andere filières of prioritaire uitdagingen). Dit gebrek aan duidelijkheid is te verklaren door het feit dat de beginsels niet het voorwerp zijn van een specifiek aan hen gewijd deel, en geen selectiecriteria op zich vormen.

De selectiecriteria (vaker ‘gidslijnen voor de selectie’ genoemd) zijn weergegeven in deel II van het kandidatuurdossier. Deze laten het toe het project te beoordelen ten aanzien van:

1. *De integratie van het project in de Europese en regionale strategieën*
2. *De bijdrage van het project aan het Operationeel Programma*
3. *De steun van het project aan de ontwikkeling van filières*
4. *De deelname van het project aan de bestrijding van de dualisering*
5. *De realisatie van tastbare resultaten en de verduurzaming van het project*
6. *Het actieplan*
7. *De afstemming van de competenties en de dynamiek van de partners voor de realisatie van het project*
8. *Verzekeren van een goed projectbeheer*
9. *De kwaliteit van het financieel plan en de aanpassing van het budget aan de verwachte resultaten*
10. *De communicatiestrategie van het project*

Door hun project in te schrijven in de Europese en regionale strategieën verbinden de projectdragers er zich toe de inclusieve en duurzame dimensies te integreren overeenkomstig de selectieprocedure en de definitie van de gidslijnen¹⁸ (= GL1). Echter, aangezien de perimeter van het criterium nogal aanzienlijk is, hebben de kandidaten ongetwijfeld eerder bewezen in welke zin ze verbonden waren met een bestaand programma (GPDO of andere) dan werkelijk hun bijdrage te bewijzen tot één van de dimensies van de oproep. Aanvullend nodigen gidslijnen nr. 2,3 en 4 expliciet de drager uit zich te onderscheiden en aan te geven in welke zin zijn project de horizontale beginsels integreert.

Hoewel ze niet van toepassing is op alle projecten, aangezien ze enkel de infrastructuurprojecten betreft, is deel III daarom niet minder interessant ten opzichte van ons analysevoorwerp, daar ze expliciet één van de horizontale beginsels vermeldt. Er was immers gevraagd aan de kandidaat-operatoren aan te duiden hoe hun infrastructuurproject beantwoorde aan de eis van voorbeeldigheid op energie- en milieuvlak en de normen die nagestreefd worden en de ontwikkelde milieumaatregelen te beschrijven (afval, benutten van de daken, keuze van de materialen, enz.).

Het laatste element van het kandidatuurdossier uitnodigend tot integratie van de horizontale beginsels is deel V van het document. Deze slaat immers op de bevestiging en de handtekening voorziet dat « *door het kandidatuurdossier te ondertekenen, de projectdrager zich ertoe verbindt zich te voegen naar de bepalingen van de Verordening (EU) 1303/2013¹⁹ [...] » welke de artikels inhoudt waarin de horizontale beginsels gedefinieerd worden (artikel 7 voor de bevordering van gelijkheid van mannen en vrouwen en van non-discriminatie en artikel 8 voor duurzame ontwikkeling) en waarbij de verwachtingen ter zake geïdentificeerd worden. De uitwisselingen met de projectdragers nodigen echter uit zich de vraag te stellen van de werkelijke kennisname van deze artikels door de kandidaten.*

¹⁸ GL1 : « Zowel strategie 2020 als deze van het voorproject van Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling (GPDO) bestaat erin duurzame ontwikkeling te promoten door de combinatie van een sociale pijler (inclusief), van een economische pijler (smart) en van een milieupijler (green). De projectdrager dient dus aan te tonen hoe hij kadert in de Europese en regionale strategie, en bijdraagt tot de hefboomen geïmplementeerd op beide niveaus »

¹⁹ Verordening (EU) nr. 1303/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 17 december 2013 houdende gemeenschappelijke bepalingen inzake het Europees Fonds voor regionale ontwikkeling, het Europees Sociaal Fonds, het Cohesiefonds, het Europees Landbouwfonds voor plattelandontwikkeling en het Europees Fonds voor maritieme zaken en visserij en algemene bepalingen inzake het Europees Fonds voor regionale ontwikkeling, het Europees Sociaal Fonds, het Cohesiefonds en het Europees Fonds voor maritieme zaken en visserij, en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1083/2006 van de Raad.

2) De projectoproep uit 2018

Ter herinnering heeft de EFRO-cel in 2017 vastgesteld dat ze er niet in zou slagen, op basis van de projecten gevoerd binnen haar oorspronkelijke OP, de vastgelegde streefwaarden te bereiken. Aan het einde van de programmering gaat de Commissie echter over tot een onderzoek van de niet bereikte waarden en ze is bevoegd om de onderpresterende assen te sanctioneren. De vaststelling sloeg voornamelijk op indicator CO32, betreffende specifieke doelstelling 3.2. Er werd dus beslist het begrotingssaldo toe te wijzen aan een reeks acties welke het zouden toelaten bij te dragen tot het bereiken van de indicator.

De tweede projectoproep, zonder dat dit noodzakelijkerwijs met voorbedachten rade gebeurde, is bijgevolg op zich een actie bedoeld om de horizontale beginsels te integreren. Gelet op de vervolgde specifieke doelstelling is duurzame ontwikkeling het naar voren gebrachte horizontaal beginsel.

De horizontale beginsels betreffende gelijkheid (van kansen en van mannen-vrouwen) zijn daarentegen de grote afwezigen uit het kandidatuurdossier. Het blijkt uit de analyse van de verschillende delen van het kandidatuurdossier dat deze horizontale beginsels nergens vermeld worden. Vanuit het oogpunt van de managementautoriteit zou het toevoegen van een specifieke vermelding voor deze vraag op het niveau van het kandidatuurdossier een specifieke analyse vereist hebben van de antwoorden op deze vraag. Rekening houdend met de wil de selectie te oriënteren in functie van de gewenste resultaten (prestatie voor indicator CO32), heeft ze de criteria beperkt, maar let ze op het beheer van de vraag van gelijkheid van kansen en van mannen-vrouwen in het kader van de uitvoering van deze infrastructuurprojecten (jaarlijkse activiteitenverslagen en vermelding tijdens de begeleidingscomités).

Toch verbonden de kandidaat-operatoren er zich daarentegen in principe toe, bij de ondertekening van het kandidatuurdossier, deze horizontale beginsels na te komen. Net zoals de projectoproep uit 2014 bevatte de oproep uit 2018 immers een beding dat voorzag dat « *door het kandidatuurdossier te ondertekenen, de projectdrager zich ertoe verbindt zich te voegen naar de bepalingen van de Verordening (EU) 1303/2013²⁰ [...] ».*

De horizontale beginsels in de projecten

Om een globaal beeld te krijgen van de integratie van de horizontale beginsels op het niveau van het OP is het ook noodzakelijk zich de vraag te stellen van de integratie van de horizontale beginsels door de kandidaat-operatoren bij de uitwerking van hun projecten en het invullen van hun kandidatuurdossier.

Logischerwijs werd de wijze waarop de kandidaat-operatoren hun project hebben uitgewerkt beïnvloed door de overwegingen van het kandidatuurdossier, geanalyseerd in het vorige deel. Wij hebben bijvoorbeeld tijdens de telefoongesprekken vernomen dat bepaalde projectdragers het signaal niet begrepen hadden dat een nadenking moest worden gevoerd op het vlak van de horizontale beginsels. Aangezien de horizontale beginsels niet echt benadrukt waren in het

²⁰ Verordening (EU) nr. 1303/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 17 december 2013 houdende gemeenschappelijke bepalingen inzake het Europees Fonds voor regionale ontwikkeling, het Europees Sociaal Fonds, het Cohesiefonds, het Europees Landbouwfonds voor plattelandontwikkeling en het Europees Fonds voor maritieme zaken en visserij en algemene bepalingen inzake het Europees Fonds voor regionale ontwikkeling, het Europees Sociaal Fonds, het Cohesiefonds en het Europees Fonds voor maritieme zaken en visserij, en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1083/2006 van de Raad.

model van kandidatuurdossier hebben ze niet begrepen dat het toch wel een primordiaal aspect van het OP betrof.

De belangstelling van de kandidaat-operatoren voor de kwestie van de horizontale beginsels is nogal beperkt wanneer ze hun kandidatuurdossier opstellen, omdat ze eerder focussen op de cruciale vragen verbonden met de financiering, met de timing, met de administratieve procedures. Ze beschikken immers niet echt over stimulansen om te focussen op dit aspect bij het invullen van het kandidatuurdossier omdat er geen eisen zijn (o.a. in termen van indicatoren). Bepaalde projectdragers hebben echter aangegeven dat dit aanzet tot nadenken over de thema's van duurzame ontwikkeling, van gelijkheid van kansen en van gelijkheid van mannen en vrouwen.

Daarenboven hangt de intensiteit van de integratie af van de types projecten (infrastructuren, uitrustingen, diensten, enz.). Het is zeldzaam dat de projecten de horizontale beginsels met dezelfde intensiteit integreren: het ene beginsel wordt vaak meer geïntegreerd dan de andere (omdat hij verbonden is met de essentie zelf van het project). Soms worden bepaalde beginsels helemaal niet geïntegreerd (omdat de aard van het project zich daarvoor niet leent). De integratie van de beginsels in de projecten volgt echter de wettelijke/reglementaire voorschriften (toegang voor personen met beperkte mobiliteit in nieuwe gebouwen, inclusieve jobaanbiedingen, energienormen, enz.), en dragen er bijgevolg in een zekere zin automatisch toe bij.

Het is zelfs nog verbazingwekkender dat bepaalde projectdragers (hoewel minoritair) aangegeven hebben dat de perceptie van deze beginsels vaag was voor hen, dat ze wel een gedacht hadden van wat dit betekende, maar dat hun definitie toch onvolledig was. Niettemin had de Managementautoriteit een begeleidingsproces van de kandidaat-operatoren opgezet, genaamd « EFRO Academy », bestaande uit verschillende seminars gewijd aan specifieke thema's:

- algemene administratieve vragen verbonden met de programmering;
- territoriale dualisering;
- duurzaam bouwen en duurzame energie;
- duurzame voeding en Horeca;
- gezondheid en dienstverlening aan personen;
- media, creatieve sectoren en toerisme;
- hulpbronnen en afval;
- transversale projecten en prioritaire uitdagingen van het OP.

} Groeifilières

Deze seminars hadden tot doel de kandidaat-operatoren zo goed mogelijk te informeren. We kunnen aannemen dat de horizontale beginsels vermeld werden tijdens het seminarie gewijd aan de prioritaire uitdagingen van het OP. Toch zijn deze niet het onderwerp geweest van een afzonderlijke workshop.

EV.2: *Werden de bevoegde institutionele partners betrokken in het uitwerkingsproces van het OP? Zo ja, op welke wijze? Zijn hun aanbevelingen in aanmerking genomen?*

Deze evaluatievraag strekt ertoe te begrijpen hoe en met welke intensiteit de bevoegde institutionele partners betrokken werden in het uitwerkingsproces van het OP. Daartoe dient men, in eerste instantie, deze partners te identificeren, en in tweede instantie de kwaliteit van hun mobilisatie te analyseren.

Wie zijn de bevoegde institutionele partners?

De institutionele partners bevoegd inzake horizontale beginsels op het Brusselse grondgebied zijn de partners beschikkend over een werkelijke expertise eigen aan de horizontale beginsels, die de Managementautoriteit kunnen steunen in de uitwerkingsfase van het OP, opdat deze alle implicaties van elk horizontaal beginsel zou kunnen vatten en een precies beeld verkrijgen van de integratiemogelijkheden ervan in zijn OP en de projecten welke hij bevat.

Wat de deskundigen betreft hebben wij onderscheiden:

- de « thematische » deskundigen (t.t.z. gespecialiseerd in een horizontaal beginsel in het bijzonder);
- de zogenaamde functionele besturen welke potentieel advies uit te brengen hebben.

We hebben het ook relevant geacht als potentiële partner het verenigingsleven te integreren, gelet op zijn ervaring in het veld.

Welke mobilisatie in het uitwerkingsproces?

1) De mobilisatie van de partners door de Managementautoriteit

De evaluatie *ex ante* van het OP heeft aangegeven dat een brede waaier aan actoren deelgenomen heeft aan de uitwerking van het OP²¹, waaronder o.a. regionale sleutelactoren, potentiële projectdragers, thematische en territoriale partners, een breder publiek (o.a. via de openbare raadpleging), sociale partners (via raadpleging van de Economische en Sociale Raad voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest), enz. Deze opening heeft het toegelaten in een

²¹ Evaluatie ex ante, p.40.

zekere mate de implicatie van alle Brusselse actoren te garanderen. Het advies van het Nationaal Gelijkekansencentrum is ook gevraagd.

De mobilisatie van de partners actief op het Brusselse grondgebied is echter niet systematisch gestructureerd. Al werden deze actoren stroomopwaarts van de programmering geconsulteerd (bijvoorbeeld: Unia), een regelmatige en gestructureerde uitwisseling lijkt niet georganiseerd te zijn geweest.

2) De mobilisatie van de partners door de kandidaat-operatoren

De gesprekken met de projectdragers hebben ons geleerd dat bepaalde onder hen deskundigen gemobiliseerd hebben bij de uitwerking van hun project. Bepaalde projectdragers, erom bezorgd dat hun project (minstens) zou aansluiten bij de horizontale beginsels, of er zelfs rechtstreeks toe zou bijdragen, hebben immers raad gevraagd aan actoren afkomstig, onder andere, uit het verenigingsleven, beschikkend over een ervaring in het veld en een thematische expertise. Deze actoren hebben de projectdragers geholpen hun dossier aan te pakken met verschillende perspectieven, zoals bijvoorbeeld deze van een persoon met een handicap of deze van een vrouw.

Er zij echter opgemerkt dat deze mobilisatie anekdotisch was, daar ze slechts een kleine minoriteit van de projectdragers betrof. Dit kan misschien worden verklaard door het feit dat deze contacten genomen werd op het initiatief van de betrokken dragers, zonder tussenkomst of impuls van de EFRO-cel.

EV.3: *Op het ogenblik van de selectie van de projecten, hebben de evaluatoren rekening gehouden met de voldoende integratie van deze beginsels in het kader van het project maar ook binnen de structuur/de organisatie van de begunstigde? Zo ja, hoe en met de hulp van welke tools?*

Deze evaluatievraag heeft tot doel te begrijpen in welke mate de evaluatoren van de kandidaat-projecten rekening hebben gehouden met de integratie van de horizontale beginsels en de projectdragende structuren in hun selectieprocedure.

Het antwoord op deze evaluatievraag is opgebouwd uit vier delen. De drie eerste delen strekken er elk toe de evaluatie te begrijpen van de integratie van een specifiek horizontaal beginsel (per projectoproep), terwijl het laatste deel een meer globale reikwijdte heeft met betrekking tot de horizontale beginsels in het algemeen.

De evaluatieprocedure van de kandidaat-projecten is reeds geanalyseerd in het aanloopverslag: het is dus niet de bedoeling hier in detail op terug te komen, maar eerder deze te observeren ten opzichte van de horizontale beginsels.

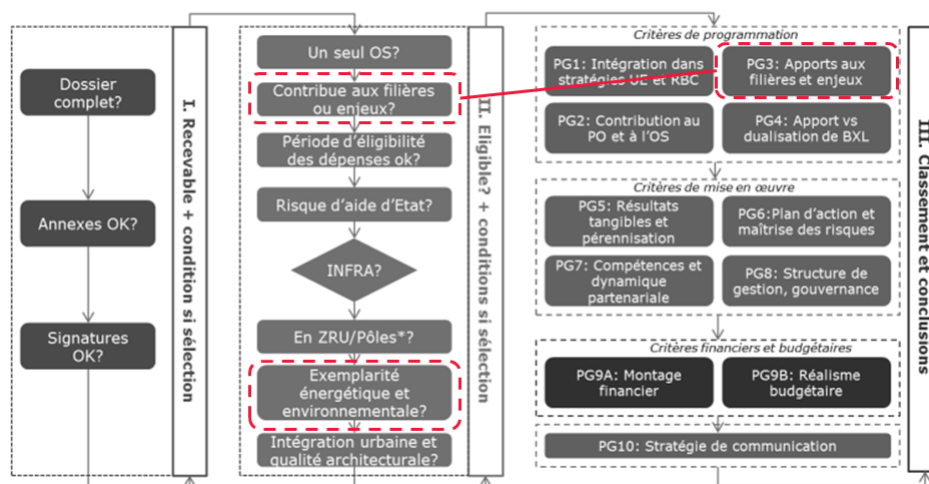
De evaluatie van de integratie van duurzame ontwikkeling in de projecten

1) In het kader van de projectoproep uit 2014

Teneinde de integratie van de maatregelen inzake duurzame ontwikkeling te waarborgen bij de evaluatie en selectie van de kandidaat-projecten heeft de Managementautoriteit drie operationele bakens vastgelegd:

- de inschrijving van het project in één van de drie filières (« hulpbronnen en afval », « duurzame voeding en Horeca » en « duurzaam bouwen en duurzame energie ») welke effectief bijdragen tot de creatie van positieve effecten inzake milieu op het Brusselse grondgebied. Het baken is dus de bijdrage van het project tot de ontwikkeling van de filière (het betreft hier gidslijn nr.3);
- de bijdrage van het project in termen van antwoord op één van de prioritaire uitdagingen in verband met duurzame ontwikkeling, met name de verbetering van de EPB binnen de ondernemingen, openbare gebouwen en woningen, de energie- en milieutransitie van de ondernemingen en de sanering van de bodems. Het baken is bijgevolg de bijdrage van het project in termen van antwoord op één van deze uitdagingen (het betreft hier ook gidslijn nr.3);
- de naleving inzake voorbeeldigheid op energie- en milieuvlak van de infrastructuurprojecten. De evaluatie van de naleving van dit baken vertaalt zich op het vlak van de naleving van de toelatingscriteria, welke voorzien dat « *elke infrastructuur die wordt gefinancierd in het kader van de EFRO-Programmering minstens moet beantwoorden aan de EPB-passiefeisen 2015 voor nieuwbouw en minstens aan de lage-energie-eisen voor zware renovatie* ».

In het evaluatieproces van de projecten gecreëerd door Eurosherpa past het deze momenten te identificeren waarop de vraag van de integratie van duurzame ontwikkeling in de projecten gesteld werd. Wij identificeren twee momenten in de fase van evaluatie van de geschiktheid en één moment in de fase van evaluatie van de programmeringscriteria.

Schema: synthèse van de selectieprocedure en van de projectoproep, Eurosherpa 2014²²

2) In het kader van de projectoproep uit 2018

Zoals eerder aangegeven is de projectoproep uit 2018 een geval apart, omdat duurzame ontwikkeling er de hoofddoelstelling van was. Het spreekt bijgevolg vanzelf dat de evaluatie van de integratie van duurzame ontwikkeling in de kandidaat-projecten erg diepgaand was. De projectdragers dienden immers in hun kandidatuurdossier de volgende informatie aan te geven:

- de vermindering van het jaarlijks verbruik van primaire energie in kWh/jaar verwezenlijkt dankzij de werken gefinancierd door het project (gerechtvaardigd door een technische uitleg);
- de geraamde jaarlijkse vermindering van de broeikasgasemissies in tonnen CO₂ of gelijkwaardig verwezenlijkt dankzij de werken gefinancierd door het project (gerechtvaardigd door een technische uitleg).

De productie van tastbare resultaten (één van de drie selectiecriteria in het kader van deze projectoproep) vertegenwoordigde alleen al 60% van de score toegekend aan de projecten.

De evaluatie van de integratie van gelijkheid van kansen in de projecten

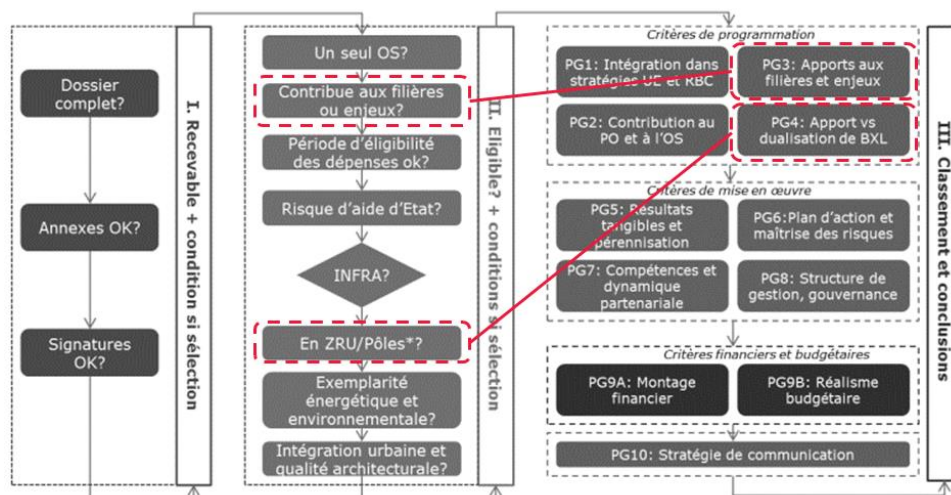
Teneinde de integratie van de maatregelen inzake gelijkheid van kansen en non-discriminatie binnen de operaties geselecteerd en geïmplementeerd voor de programmering voor 2014-2020 te waarborgen heeft de Managementautoriteit twee operationele bakens vastgelegd:

- de bijdrage van het project in termen van antwoord op één van de geïdentificeerde prioritaire uitdagingen in het OP: « *verbetering van de beroepsinschakeling (actieve insluiting, gendergelijkheid, discriminatiebestrijding, enz.), van de discriminatiebestrijding en van de valorisatie van het potentieel om activiteiten en werkgelegenheid te creëren in de wijken en onder de kwetsbare bevolkingsgroepen* ». Het baken is bijgevolg de bijdrage van het project in termen van antwoord op deze specifieke uitdaging (het betreft hier gidslijn nr.3);

²² Beeld niet beschikbaar in het Nederlands

- de deelname van het project inzake bestrijding van de dualisering van Brussel (het betreft hier gidslijn nr.4). Overigens is het voor de infrastructuurprojecten mogelijk te strijden tegen de territoriale dualisering gelegen in de eerste kroon door de ZSH en de ontwikkelingspolen te kiezen als zone waar het project is gelokaliseerd. Dit geschiktheids criterium staat in rechtstreeks verband met gidslijn nr.4.

Wij vinden deze twee bakens terug in het evaluatieproces van de projecten gecreëerd door Eurosherpa. Wij identificeren vier momenten waarop de vraag van de integratie van gelijkheid van kansen in de projecten gesteld werd: twee maal in de fase van evaluatie van de geschiktheid en twee maal in de fase van evaluatie van de programmeringscriteria.

Schema: synthèse van de selectieprocedure en de projectoproep, Eurosherpa 2014²³

Wij merken dat, hoewel er bakens bestaan om de integratie van dit beginsel in de kandidaat-projecten te evalueren, het zeer moeilijk is de intensiteit van deze integratie in te schatten, aangezien het beginsel nogal abstract is en uiteindelijk weinig tastbaar. Inderdaad, vanaf wanneer is het mogelijk te beschouwen dat een project, rekening houdend met de specificiteiten ervan, gelijkheid van kansen naleeft en acties voorziet om ertoe bij te dragen binnen de grenzen van zijn mogelijkheden?

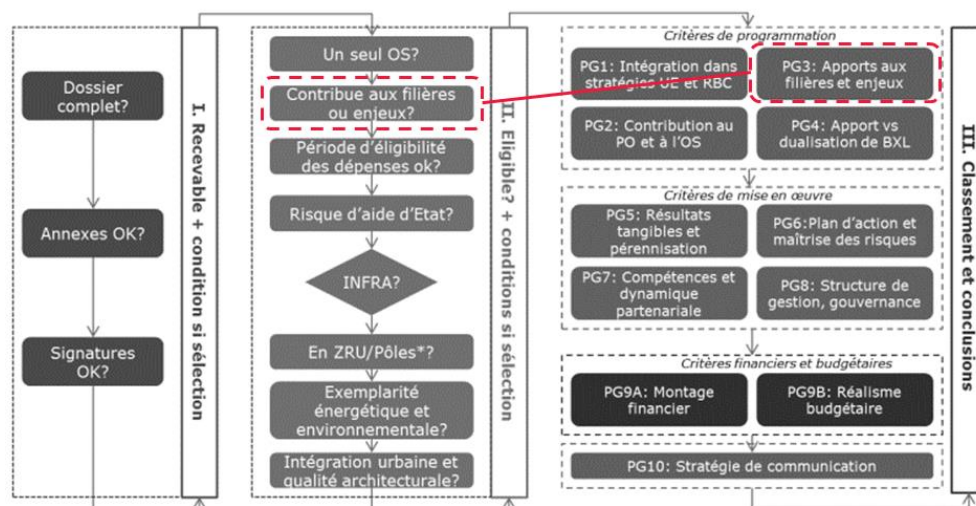
De evaluatie van de integratie van gelijkheid van vrouwen en mannen in de projecten

Teneinde de integratie van de maatregelen inzake gelijkheid van mannen en vrouwen binnen de operaties geselecteerd en geïmplementeerd voor de programmering voor 2014-2020 te waarborgen heeft de Managementautoriteit een operationele baken vastgelegd: de bijdrage van het project in termen van antwoord op één van de geïdentificeerde prioritaire uitdagingen in het OP: « *verbetering van de beroepsinschakeling (actieve insluiting, gendergelijkheid, discriminatiebestrijding, enz.), van de discriminatiebestrijding en van de valorisatie van het potentieel om activiteiten en werkgelegenheid te creëren in de wijken en onder de kwetsbare bevolkingsgroepen* ». Het baken is bijgevolg de bijdrage van het project in termen van antwoord op deze specifieke uitdaging (het betreft hier gidslijn nr.3).

Wij vinden dit baken terug in het evaluatieproces van de projecten gecreëerd door Eurosherpa. Wij identificeren twee momenten waarop de vraag van de integratie van de gelijkheid van

²³ Beeld niet beschikbaar in het Nederlands

vrouwen en mannen in de projecten gesteld werd: één maal in de fase van evaluatie van de geschiktheid en één maal in de fase van evaluatie van de programmeringscriteria.

Schema: synthèse van de selectieprocedure en de projectoproep, Eurosherpa 2014²⁴

Zoals dat het geval was voor de gelijkheid van kansen, is het ook moeilijk de intensiteit van de integratie van gelijkheid van vrouwen en mannen in te schatten, aangezien het beginsel nogal abstract is en uiteindelijk weinig tastbaar. Inderdaad, vanaf wanneer is het mogelijk te beschouwen dat een project, rekening houdend met de specificiteiten ervan, de gelijkheid van mannen en vrouwen nakomt en acties voorziet om ertoe bij te dragen binnen de grenzen van zijn mogelijkheden? Zonder « gendergegevens », is het onmogelijk indicatoren te voorzien van de verwezenlijkingen en van de resultaten bedoeld om deze integratie te beoordelen.

Synthese: de evaluatie van de integratie van de horizontale beginsels in de projecten

Wij merken dat onder de drie horizontale beginsels, duurzame ontwikkeling ongetwijfeld het meest aanwezig is in het OP. Dit is namelijk te wijten aan zijn grotere tastbaarheid dan de twee andere horizontale beginsels alsook aan de reglementaire context. Het is immers veel makkelijker indicatoren inzake duurzame ontwikkeling te definiëren dan inzake gelijkheid (van kansen en mannen-vrouwen) en bijgevolg de integratie ervan in de projecten te evalueren.

De beginsels van gelijkheid (van kansen en mannen-vrouwen) lijden onder hun conceptuele aard en onder het gebrek aan ware indicatoren ter zake, waardoor de evaluatie van de integratie ervan in de projecten bemoeilijkt wordt. De lat is immers veel moeilijker te plaatsen voor de evaluatoren.

Overigens, eens geselecteerd, krijgen de projectdragers maar weinig specifieke feedback over hun integratie van de horizontale beginsels. Dit bewijst in zekere zin de moeilijkheid zich uit te spreken over de intensiteit van de integratie ervan, de concentratie rond dringendere of pragmatische kwesties (financiering, procedures, enz.) in vergelijking met minder rechtstreeks tastbare overwegingen zoals de horizontale criteria (en in het bijzonder de kwesties van gelijkheid, terwijl duurzaamheid vaker rechtstreeks geïntegreerd is in de doelstellingen van het project of in de wettelijke verplichtingen inzake duurzaamheid).

²⁴ Beeld niet beschikbaar in het Nederlands

3.1.3.2. Opvolging van het operationeel programma en van de projecten

EV.4: *In welke mate verzekeren de begunstigden van subsidies een regelmatige opvolging van deze beginsels in de uitvoering van hun project? Zijn tools ter beschikking gesteld van de begunstigden van subsidies teneinde deze te begeleiden in de toepassing en de opvolging van deze drie beginsels, o.a. bij de plaatsing van overheidsopdrachten?*

Eens de projecten geselecteerd zijn komt het toe aan de operatoren belast met de implementatie ervan een opvolging te verzekeren van de integratie van de horizontale beginsels aan de EFRO-cel. Het volstaat immers niet aan te geven in het kandidatuurdossier in welke mate het project bijdraagt tot de horizontale beginsels, deze integratie moet ook nog waarneembaar zijn in de praktijk en moet het mogelijk zijn deze regelmatig te rapporteren aan de Managementautoriteit.

Deze evaluatievraag strekt er dus toe de manier te begrijpen waarop deze integratie van de horizontale beginsels in de projecten eens geselecteerd gebeurt alsook de manier waarop de opvolging van deze integratie uitgevoerd wordt. Vervolgens komt het er ook op aan de tools te identificeren welke door de EFRO-cel ter hunne beschikking worden gesteld om hen in deze zin te helpen.

De opvolging van de integratie van de horizontale beginsels door de projectdragers

De telefoongesprekken hebben ons in het algemeen geleerd dat, bij de uitvoering van de projecten, de projectdragers de handelwijze volgen zoals beschreven in het kandidatuurdossier: de integratie van de horizontale beginsels verandert niet tussen de oproepfase en de fase van implementatie van de projecten. Wij hebben echter twee factoren geïdentificeerd welke een verandering (ofwel positief, ofwel negatief) teweegbrengen in de integratie van de horizontale beginsels:

- het gebeurt soms dat acties, verschillend van deze oorspronkelijk voorzien, ondernomen worden in de loop van de implementatie van het project, omwille van een rijpere reflectie over de horizontale beginsels. Er zij echter op gewezen dat deze aanvullende acties uiteindelijk weinig talrijk zijn op de schaal van de programmering, eerder miniem zijn in termen van impact en slechts een beperkt aantal projecten betreffen;
- omgekeerd gebeurt het ook dat de integratie van de horizontale beginsels afgeremd wordt, of zelfs verhinderd wordt, omwille van administratieve en procedurele problemen. Bijvoorbeeld, wanneer een project de bouw van een infrastructuur betreft, en hij inrichtingen voorziet voor personen met beperkte mobiliteit (en dus, de integratie van het horizontaal beginsel betreffende de gelijkheid van kansen), volstaat een vertraging ter hoogte van de toekenning van een stedenbouwkundige vergunning om deze integratie af te remmen.

Tijdens de ganse duur van de uitvoering van hun project zijn de dragers verplicht een **halfjaarlijks voortgangsverslag** in te dienen, welke o.a. een deel omvat over de inspanningen geleverd inzake duurzame ontwikkeling, gelijkheid van kansen (voornamelijk voor de gehandicapte personen) en gelijkheid van vrouwen en mannen. Dit voortgangsverslag vormt het basisdocument tijdens de georganiseerde Begeleidingscomités. Samengesteld uit vertegenwoordigers van de begunstigden, uit het Cabinet van de Minister belast met de Europese structurele fondsen, alsook uit de EFRO-cel en de gewestelijk besturen betrokken

vanuit een thematisch oogpunt, vergaderen deze comités minstens één maal per jaar om een stand van zaken op te maken van de voortgang van de projecten.

Wij hebben aan de projectdragers gevraagd of de horizontale beginsels besproken waren tijdens deze Begeleidingscomités, en meer specifiek, of hun inspanningen beschreven in het voortgangsverslag het voorwerp waren van uitwisselingen tijdens deze vergaderingen. De meeste ondervraagden hebben het gevoel dat « de horizontale beginsels neigen onopgemerkt voorbij te gaan », omdat de dagorde eerder kwesties betreft in verband met de procedures, met de financiering of ook nog, met de timing.

Wij hebben ook aan de projectdragers gevraagd of ze regelmatig communiceren over de acties ondernomen teneinde de horizontale beginsels na te komen. Op basis van de verkregen antwoorden hebben wij de oefening gemaakt de intensiteit van deze communicatie te kwantificeren. Voor 11% van de ondervraagden is er geen communicatie. Dit totaal gebrek aan uitwisselingen is te wijten aan de jonge leeftijd van de projecten: de betrokken projecten zijn pas begonnen²⁵, en er is bijgevolg geen Begeleidingscomité geweest noch verzending van een voortgangsverslag. Voor de overblijvende 89% is er wel degelijk communicatie tussen de projectdragers en de Managementautoriteit, welke variabele intensiteiten kan aannemen:

- het louter verzenden van het voortgangsverslag naar de Managementautoriteit (welke 69% van de respondenten betreft). Dit is het meest voorkomende geval, hetgeen blijkt te laten besluiten dat een grote meerderheid van de projectdragers in een eerder reactieve logica zitten inzake integratie van de horizontale beginsels. Onder hen hebben velen aangegeven te « copy & pasten » van het ene verslag naar het andere;
- het verzenden van het voortgangsverslag en uitwisselingen over de inhoud ervan inzake horizontale beginsels tijdens de Begeleidingscomités (wat 14% van de respondenten betreft). In dit geval wordt de inhoud van het voortgangsverslag betreffende de horizontale beginsels besproken tussen de projectdragers en hun Begeleidingscomité. De respondenten hebben echter aangegeven dat deze uitwisseling vaak van zeer korte duur is, daar de concentratie rond de dringendere en pragmatische kwesties veel tijd inneemt tijdens deze uitwisselingen (terwijl deze een aanzienlijke invloed kunnen hebben op het vervolg van het project);
- het verzenden van het voortgangsverslag, uitwisselingen over de inhoud ervan inzake horizontale beginsels tijdens de Begeleidingscomités, alsook communicatie over de horizontale beginsels buiten de Begeleidingscomités (wat 6% van de respondenten betreft). Dit is de meest doorgedreven vorm van communicatie die we hebben waargenomen.

²⁵ Deze 11% slaan voornamelijk op de projecten uit de tweede projectoproep (2018). Hun rijpheidsniveau is logischerwijs minder gevorderd.

De tools ter beschikking van de projectdragers

Geleid door de wens de projectdragers zo goed mogelijk te begeleiden in hun integratie van de horizontale beginsels heeft de EFRO-cel een **vademecum** van ongeveer 50 bladzijden ter beschikking gesteld van de projectdragers, welke ertoe strekt een informatietool te zijn voor de begunstigden van subsidies, bedoeld om hen te begeleiden tijdens de ganse duur van de uitvoering, van de aanloopfase tot aan de afsluiting van het project en van de programmering. Dit vademecum, hoewel zeer waardevol voor de projectdragers, levert uiteindelijk weinig aanvullende informatie met betrekking tot de integratie van de horizontale beginsels.

Naast dit document blijken de **referenten** van de EFRO-cel ook van groot nut te zijn voor de projectdragers zoals bevestigd wordt door een grote meerderheid van de ondervraagden. Niettemin betreft hun hulp vooral de administratieve kwesties. Wanneer de projectdragers vragen stellen aangaande de horizontale beginsels, krijgen deze echter bevredigende antwoorden vanwege de EFRO-cel.

Voorts zij gewezen op het bestaan van beleidsnota's welke, hoewel ze ter beschikking gesteld werden vóór de selectie van de projecten, de begunstigden van subsidies blijven inlichten m.b.t. bepaalde thema's, zoals de staatssteun, het prestatiekader en indicatoren, de prioritaire uitdagingen, de filières, de overheidsopdrachten, de onroerende investeringen en infrastructuur, of ook nog de financiële aspecten.

Tenslotte werd ook een specifieke workshop gehouden met de projectdragers (vrijwillige deelname). De workshop sloeg op de genderkwestie en was het resultaat van een partnerschap met Equal. Deze werd georganiseerd vóór de tweede projectoproep uit 2018 maar stond open voor alle projectdragers. De workshop omvatte o.a. een tool (mainstreaming checklist) bedoeld om de dragers te informeren over de integratie van het gender binnen hun project(en):

Check-list comme outil de mainstreaming:

• Organisation propre

- Comment les publics-cibles sont-ils représentés en interne (par ex. au sein de l'administration, du fonctionnement, parmi les membres, etc.)
- Le mainstreaming est-il pris en compte dans les rapports officiels de l'association (par ex. rapport de gestion, rapport d'activités, etc.)?
- L'association prévoit-elle une sensibilisation suffisante en ce qui concerne l'égalité des chances ? Organise-t-elle des séances d'information avec des associations qui ont une expertise dans ces domaines?
- L'organisation tient-elle à jour les données et indicateurs en ce qui concerne les publics-cibles visés?
- La logistique et le service de l'organisation sont-ils adaptés pour répondre aux besoins des publics-cibles?

• Offre

- Qu'allez-vous faire avec votre public ? Quel est l'objectif ?
- Y en a-t-il pour tous les goûts (les activités proposées s'inscrivent-elles dans le cadre des besoins des publics-cibles visés)?
- Y a-t-il également une proposition qui permet de changer la répartition traditionnelle des rôles ?

• Accompagnement du projet

- Qui accompagnera ce(s) public(s)-cible(s) (par ex. sexe, âge, origine, orientation sexuelle)?
- Est-ce qu'une formation/un soutien supplémentaire est éventuellement nécessaire pour assurer cet accompagnement ?

• Infrastructure

- Quand et dans quel lieu comptez-vous organiser votre projet ? (à l'intérieur, à l'extérieur, quel quartier?)
- Ce lieu est-il relativement accessible pour mon/mes groupe(s)-cible(s) (en ce qui concerne la mobilité, la sécurité, etc.) ?
- Quelles solutions proposez-vous pour surmonter ces difficultés ?

La Région et l'Europe investissent dans votre avenir - Het Gewest en Europa investeren in uw toekomst

La Région et l'Europe investissent dans votre avenir - Het Gewest en Europa investeren in uw toekomst

Schema : dia's van de genderworkshop georganiseerd door Equal en de EFRO-cel²⁶

²⁶ beelden niet beschikbaar in het Nederlands

EV.5: *In welke mate verzekert de Managementautoriteit van het OP een regelmatige opvolging van deze beginsels van implementatie van het OP? In welke mate zijn de menselijke en financiële middelen besteed aan de opvolging van deze beginsels voldoende en geschikt?*

Terwijl de vorige evaluatievraag (EV.4) gericht is op de projectdragers strekt deze evaluatievraag deze keer ertoe te manieren te begrijpen waarop de Managementautoriteit de opvolging verzekert van de integratie van de horizontale beginsels in de projecten.

Welke opvolging van de integratie van de horizontale beginsels door de Managementautoriteit?

Zoals aangegeven in de vorige evaluatievraag gebeurt de opvolging verzekerd door de Managementautoriteit op verschillende manieren:

- de analyse van de halfjaarlijkse voortgangsverslagen overgemaakt door de begunstigden van subsidies: volgens de projectdragers verzekert de EFRO-cel echter een te minimalistische en superficiële opvolging van de inhoud specifiek voor de horizontale beginsels in deze verslagen. Wij merken dat er bijvoorbeeld geen databank bestaat waarin, project per project, de halfjaarlijkse voortgang in termen van integratie van de horizontale beginsels gegroepeerd wordt. Vandaar is het voor de EFRO-cel moeilijk om de evolutie van deze integratie te kunnen inschatten en erover te rapporteren naar de betrokken begunstigden;
- tijdens de Begeleidingscomités heeft de EFRO-cel de opportuniteit de voortgang van de integratie van de horizontale beginsels aan te kaarten, maar deze opportuniteit wordt zelden benut. Het spreekt vanzelf dat de dagorde van deze Comités vaak goed gevuld is en dat alle vragen niet kunnen worden behandeld met dezelfde intensiteit, door, zoals gezegd, een prioritering van de kwesties i.v.m. financiering en termijnen. De ondervraagde projectdragers geven aan dat de opvolging door de EFRO-cel zeer bevredigend is gelet op alle administratieve, juridische of ook nog financiële vraagstukken. Hoewel ze er zich bewust van zijn dat de EFRO-cel veel projecten moet beheren, elk met hun eigen technische en contextuele specificiteiten, geven de projectdragers aan dat de opvolging m.b.t. de horizontale beginsels te licht is. De EFRO-cel heeft geen impulskracht inzake integratie van de horizontale beginsels;
- in een zekere zin volgt de EFRO-cel de integratie van de horizontale beginsels door de projectdragers wanneer laatstgenoemden contact opnemen met de EFRO-cel om vragen te stellen over de beginsels. Zoals aangegeven in de vorige evaluatievraag (EV.4) spelen de dossierbeheerders van de EFRO-cel werkelijk deze rol van referentiepersonen in de ogen van de projectdragers. Er dient echter te worden opgemerkt dat sommige projectdragers betreuren dat de expertise van de EFRO-cel inzake duurzame ontwikkeling en gelijkheid (van kansen en mannen-vrouwen) beperkt is.

Welke financiële middelen toegewezen aan de opvolging?

De cel beschikt tegenwoordig over zeer weinig financiële middelen toegewezen aan de opvolging van de horizontale beginsels. In dit verband wordt geen enkele opleiding ter beschikking gesteld van de Managementautoriteit opdat elke referent zou beschikken over contextuele elementen en theoretische beginsels waarmee hij de vragen van de projectdragers kan beantwoorden. Echter is, om raad te kunnen geven over de integratie van de horizontale beginsels, een goede kennis ervan vereist.

3.1.3.3. Bijdrage van de projecten tot de horizontale beginsels

EV.6: *Op het ogenblik van de formulering van het OP zijn strategische keuzes gemaakt. Eén van deze keuzes bestond erin de ontwikkeling van bepaalde filières te bevoordelen. Wat is de impact van deze keuze op de bevordering van de gelijkheid van kansen (non-discriminatie), op de gelijkheid van vrouwen en mannen, op de bevordering van duurzame ontwikkeling en op het bereiken van de resultaten en op de algemene prestatie van de EFRO-fondsen in het BHG?*

Deze vraag strekt ertoe de impact te evalueren van de ontwikkeling van de filières op de horizontale beginsels enerzijds, en op de prestatie in de brede zin van de EFRO-fondsen in het Brussels Hoofdstedelijke Gewest.

Zoals gemeld in het tweede deel heeft het concept van filière zijn potentieel niet ten volle ontplooid bij de programmering voor 2014-2020. Talrijke toegangspoorten ter beschikking gesteld van de projectdragers hebben inderdaad de creatie van robuuste waardeketens ongunstig beïnvloed. Het is bijgevolg complex een definitief antwoord te geven op deze vraag, daar het concept van filière maar gedeeltelijk gemobiliseerd werd.

De structurerend impact van de filières is bijgevolg zeer beperkt. De niet-toepassing van dit concept wordt trouwens aangeduid als verbeteringspunt van het OP gelet op het geïdentificeerde potentieel van het concept om het beheer van de projecten te structureren (cf. veranderingstheorie).

EV.7: *Veroorzaakt het OP in het algemeen en de gesubsidieerde projecten in het bijzonder een verschil in behandeling van de groepen of individuen? Desgevallend, in welke zin zouden het OP en de gesubsidieerde projecten een rechtstreeks en/of onrechtstreeks verschil in behandeling van deze groepen/individuen inhouden?*

Deze evaluatievraag vloeit voort uit de fusie tussen twee evaluatievragen oorspronkelijk voorgesteld in het lastenboek:

- *Hebben het OP in het algemeen en de gesubsidieerde projecten in het bijzonder verschillende gevolgen (rechtstreeks of onrechtstreeks) op de vrouwen of op de mannen? Desgevallend, in welke zin zouden het OP en de gesubsidieerde projecten een rechtstreeks of onrechtstreeks verschil in behandeling inhouden tussen mannen en vrouwen?*
- *Veroorzaakt het OP in het algemeen en de gesubsidieerde projecten in het bijzonder een verschil in behandeling van de groepen of individuen rechtstreeks of onrechtstreeks gesteund op het geslacht, raciale of etnische afkomst, godsdienst of overtuigingen, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid? Desgevallend, in welke zin zouden het OP en de gesubsidieerde projecten een rechtstreeks en/of onrechtstreeks verschil in behandeling van deze groepen/individuen inhouden?*

De keuze van deze fusie is te verklaren door het feit dat deze vragen identiek zijn in de zin dat ze hetzelfde doel beogen, met name het begrip van de invloed (negatief of positief) van het OP en van zijn projecten op gelijkheid (van kansen en mannen-vrouwen), en omgekeerd. Wij behandelen dus beide vragen op dezelfde manier, en zullen erop letten te vermelden wanneer de vaststellingen gemeenschappelijk zijn of, integendeel, verschillend zijn voor beide horizontale beginsels.

Deze evaluatievraag strekt ertoe te begrijpen hoe het OP en zijn projecten een invloed hebben (positief of negatief) op de gelijkheid van kansen en de gelijkheid van vrouwen en mannen, maar ook te checken of deze twee horizontale beginsels een impact hebben op het OP en zijn projecten.

Ter herinnering, zoals aangekaart op het Stuurcomité van augustus 2020, is het doel vervolgd door de horizontale beginsels niet de gesubsidieerde om te vormen maar veeleer zich te kunnen vergewissen van het neutrale of positieve effect van de fondsen geïnvesteerd in verband met de horizontale beginsels.

De vraag kan inderdaad indringend lijken voor een organisatie. Het zou interessant kunnen zijn te beschikken over indicatoren teneinde de implementatie van de beginsels te objectiveren, maar dit mag niet worden opgelegd door een externe actor.

Van het OP en van zijn projecten naar gelijkheid van kansen en gelijkheid van vrouwen en mannen

Overeenkomstig de Europese reglementering let het Brussels Hoofdstedelijk Gewest erop dat de gelijkheid van kansen, de non-discriminatie, en meer specifiek de integratie van het genderperspectief, in aanmerking zouden worden genomen en bevorderd doorheen de uitwerking en de uitvoering van het EFRO.

De gesprekken met de projectdragers hebben ons geleerd dat de intensiteit van de integratie van deze twee beginsels (net zoals duurzame ontwikkeling trouwens) afhankelijk is van de types projecten (infrastructuren, uitrustingen, diensten, enz.) en van de levensfase van de projecten (in ontwikkeling, operationalisering aan de gang, enz.).

In tegenstelling tot het beginsel van duurzame ontwikkeling zijn de gelijkheid van vrouwen en mannen en de gelijkheid van kansen relatief vage beginsels op conceptueel vlak. Iedereen weet min of meer wat ze betekenen, maar we kennen er uiteindelijk niet de subtiliteiten van in termen van implementatie.

Wij hebben de oefening gemaakt de types acties op te lijsten ondernomen in het kader van de projecten van de programmering teneinde bij te dragen tot de gelijkheid van kansen, alsook tot de gelijkheid van vrouwen en mannen:

- diversificatie van de sprekers ter gelegenheid van evenementen;
- gemengd projectteam;
- respect voor gelijkheid in de ruimte, in termen van uitrustingen;
- sensibilisering tijdens de rekruteringscampagnes;
- inwinnen van advies bij deskundigen voor de inrichting van de ruimtes;
- enz.

Deze lijst is niet exhaustief, maar laat het toe verslag uit te brengen over de inspanningen ondernomen door de projectdragers teneinde bij te dragen (rechtstreeks of onrechtstreeks) tot deze twee horizontale beginsels. Er dient te worden opgemerkt dat deze inspanningen verder gaan dan de reglementaire voorschriften in voege welke de projectdragers wettelijk verplicht zijn na te leven, zoals alle bepalingen met betrekking tot de toegankelijkheid voor de personen met beperkte mobiliteit, of ook nog deze met betrekking tot de aanwerving van personeel.

Wij merken ook dat de projectdragers ideeën hebben van inspanningen te leveren met het oog op het naleven van de beginsels, maar dat dit buiten de reikwijdte van het EFRO valt. Het betreft acties te nemen eens het project af is. Bijvoorbeeld, als een project bestaat uit de bouw van een kinderdagverblijf zullen de vragen met betrekking tot de aanwerving van kinderopvangpersoneel (en dus de zaken in aanmerking te nemen inzake gelijkheid van vrouwen en mannen) worden gesteld post-EFRO.

Hoe zit het met de opvolging van deze inspanningen? De opvolging van het OP 2014-2020 gebeurt op basis van 18 outputindicatoren gedefinieerd door de Europese Commissie en vier outputindicatoren specifiek voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Onder deze 22 indicatoren identificeren wij er vijf welke het toelaten de gelijkheid van kansen en/of de gelijkheid van vrouwen en mannen in aanmerking te nemen.

- *Aantal bezoldigde werknemers die tewerkgesteld zijn in groeifilières (personen)*
- *Aantal nieuwe ondernemingen dat ondersteund wordt (FTE)*
- *Aantal nieuwe onderzoekers in ondersteunde entiteiten (FTE)*
- *Aantal onderzoekers dat in verbeterde faciliteiten voor onderzoeksinfrastructuur werkt (ETP)*
- *Aantal personen die actief hebben deelgenomen aan sensibilisatie- en coachingacties gebonden aan het ondernemerschap in het Brussels Hoofdstedelijke Gewest (personen)*

Er dient echter te worden opgemerkt dat deze indicatoren eerder verwijzen naar de assen waartoe ze bijdragen dan naar de integratie van de beginsels als zodanig.

De ondervraagde projectdragers beschouwen overwegend dat het nodig is realistische en zinvolle indicatoren vast te leggen, maar dat men niet mag vallen in een resultatenlogica. Deze indicatoren moeten tot doel hebben de evolutie eenvoudig te volgen.

Van de gelijkheid van kansen en de gelijkheid van vrouwen en mannen naar het OP en zijn projecten

Wij hebben gemerkt dat in talrijke gevallen, de projecten helemaal niet ontworpen werden in functie van de gelijkheid van kansen en de gelijkheid van vrouwen en mannen. De projecten zijn voorafgaandelijk bedacht en pas later hebben de projectdragers geanalyseerd in welke mate ze deze horizontale beginsels integreerden.

Laten we eraan herinneren dat er niet echt stimulansen bestaan om te gaan focussen op dit aspect bij het invullen van het kandidatuur dossier aangezien er niet echt verplichtingen zijn ter zake. Sommige projectdragers geven echter aan dat dit aanzet tot nadenken over het thema.

Alle ondervraagde projectdragers hebben ons geleerd dat de integratie van de horizontale beginsels vooral afhangt van de bewustzijnsvorming van de organisatie, of zelfs van de projectdrager, ten opzichte van dit beginsel. Dit verklaart dat zelfs als de projecten geen bijzondere acties voorzien om de gelijkheid van vrouwen en mannen en de gelijkheid van kansen na te komen, deze beginsels natuurlijk geïntegreerd zullen worden. De gelijkheid in de ruime zin is geïntegreerd in de operator en percoleert in alle projecten gevoerd door deze zelfde operator.

EV.8: Draagt het OP bij tot een hoog beschermingsniveau van het milieu en tot de verbetering van de kwaliteit ervan overeenkomstig het beginsel van duurzame ontwikkeling?

Aangezien de structuur van de Europa-2020-Strategie gedeeltelijk gebouwd is rond de drie pijlers van duurzame ontwikkeling (economische, milieugebonden en sociale pijler), en dat deze het OP ruimschoots geïnspireerd heeft, lijkt het vanzelfsprekend dat het beginsel van duurzame ontwikkeling aanwezig is (expliciet of meer impliciet) in de vier assen van het OP. Daardoor garandeert in zekere zin de inschrijving van een operatie binnen één van deze assen bijgevolg de bijdrage ervan tot de doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling.

Als wij het enkel houden bij de milieugebonden pijler van de duurzame ontwikkeling bewijst de analyse van de interventielogica van het OP dat as 3 « *De ontwikkeling ondersteunen van een circulaire economie en het rationele gebruik van de hulpbronnen in de groeifilières* » en de doelstellingen die hij bevat ongetwijfeld rechtstreeks gewijd zijn aan deze pijler. Uiteraard kunnen de milieuvragen ook andere doelstellingen of maatregelen integreren, maar op meer impliciete wijze.

Laten we er ook aan herinneren dat duurzame ontwikkeling het horizontale beginsel is dat het duidelijkst verschijnt in de groeifilières en de prioritaire uitdagingen. Inderdaad hebben wij in EV.1 aangegeven dat de filières « hulpbronnen en afval », « duurzame voeding en Horeca » en « duurzaam bouwen en duurzame energie » (dus drie filières op vijf) er duidelijk naar verwijzen, en dat onder de prioritaire uitdagingen van de diagnose we ook uitdagingen terugvinden welke rechtstreeks gehoor geven aan duurzame ontwikkeling (verbetering van de EPB, energie- en milieutransitie van de ondernemingen, sanering van de bodems). Overigens dienen de infrastructuurprojecten te beantwoorden aan een eis van voorbeeldigheid op energie- en milieuvlak, door normen te volgen en door milieumaatregelen te ontwikkelen (afval, benutten van de daken, keuze van de materialen, enz.).

Laten we namelijk niet vergeten dat een projectoproep gewijd was aan specifieke doelstelling 3.2 « *Ondersteunen van de energietransitie in openbare infrastructuren en openbare huisvestingsinfrastructuren* », welke tastbare resultaten ter zake vereiste.

Op de 46 geselecteerde projecten (na de eerste projectoproep), strekken er 28 (d.i. 60%) toe een groeifilière te ontwikkelen of te versterken. Op deze 28 projecten hebben er 17 betrekking op minstens één van deze drie filières verbonden met duurzame ontwikkeling. Met andere woorden hebben 37% van de projecten een rechtstreeks verband (in termen van filières) met duurzame ontwikkeling. Uiteraard komen daarbij de 12 projecten geselecteerd in het kader van de projectoproep uit 2018 welke per definitie een rechtstreeks verband hebben met deze zelfde filières. Bijgevolg, op 58 geselecteerde projecten, strekken er 29 (d.i. 50%) toe een groeifilière in verband met duurzame ontwikkeling te ontwikkelen of te versterken.

Verder, op 46 geselecteerde projecten (na de eerste projectoproep), strekken er 31 (d.i. 67%) toe bij te dragen tot het antwoord op een prioritaire uitdaging van de diagnose. Op deze 31 projecten verwijzen er 8 naar een uitdaging verbonden met duurzame ontwikkeling. Met andere woorden hebben 17% van de projecten een rechtstreeks verband (in termen van prioritaire uitdagingen) met duurzame ontwikkeling.

Er dient te worden opgemerkt dat de formulering van deze laatste evaluatievraag veelzeggend is. Terwijl voor de twee andere horizontale beginsels, de evaluatievraag (EV.7) ertoe strekt te

begrijpen hoe het OP en zijn projecten een invloed hebben (positief of negatief) op gelijkheid van kansen en gelijkheid van vrouwen en mannen, is de invloed in deze evaluatievraag geacht positief te zijn, en dient men een stap verder te gaan en te peilen naar de intensiteit van de positieve invloed op de bescherming van het milieu en op de verbetering van de kwaliteit ervan. Gelet op de beschikbare gegevens zijn wij niet in staat ons nauwkeurig uit te spreken over deze intensiteit.

Een fundamentele vraag welke het debat opent stelt zich echter: zal men in de toekomst moeten blijven de energieprestatie vervolgen (welke een basisregel lijkt te zijn geworden) of verder gaan, met steeds hogere eisen o.a. wat betreft de nieuwbouw (zelfvoorziening, circulaire economie, enz.)?

3.1.4. Aanbevelingen

Met betrekking tot het deel « integratie van de horizontale beginsels » konden zes aanbevelingen worden uitgewerkt door de consultant. Elke aanbeveling is het voorwerp van een afzonderlijke fiche bestaande uit drie blokken:

- de eerste verklaart de vaststelling gemaakt naar aanleiding van deze evaluatie. Hij vat de elementen transversaal samen welke verzameld werden tijdens de evaluatie;
- de tweede introduceert de aanbeveling en geeft tegelijkertijd aan hoe deze beantwoordt aan de vaststelling;
- de laatste detailleert de aanbeveling in concrete acties waarmee de toe-eigening en de implementatie ervan vergemakkelijkt wordt.

Verband met de evaluatievragen:

Aangezien sommige van deze aanbevelingen beantwoorden aan meerdere evaluatievragen laat onderstaand tabel het toe deze te kruisen teneinde een meer synthetisch antwoord te bieden:

FASES	Evaluatievragen	Aanbeveling 1	Aanbeveling 2	Aanbeveling 3	Aanbeveling 4	Aanbeveling 5	Aanbeveling 6
UITWERKING	EV.1: In welke mate houdt het OP rekening met de transversale beginsels?		✓		✓		
	EV.2: Werden de bevoegde institutionele partners betrokken in het uitwerkingsproces van het OP? Zo ja, op welke wijze? Zijn hun aanbevelingen in aanmerking genomen?	✓	✓	✓	✓		
	EV.3: Op het ogenblik van de selectie van de projecten, hebben de evaluatoren rekening gehouden met de voldoende integratie van deze beginsels in het kader van het project maar ook binnen de structuur/de organisatie van de begunstigde? Zo ja, hoe en met de hulp van welke tools?	✓		✓			✓
OPVOLGING	EV.4: In welke mate verzekeren de begunstigten van subsidies een regelmatige opvolging van deze beginsels in de uitvoering van hun project? Zijn tools ter beschikking gesteld van de begunstigten van subsidies teneinde deze te begeleiden in de toepassing en de opvolging van deze drie beginsels, o.a. bij de plaatsing van overheidsopdrachten?		✓				✓
	EV.5: In welke mate verzekert de Managementautoriteit van het OP een regelmatige opvolging van deze beginsels van implementatie van het OP? In welke mate zijn de menselijke en financiële middelen besteed aan de opvolging van deze beginsels voldoende en geschikt?		✓		✓		
BIJDRAGE TOT DE HORIZONTALE BEGINSLS	EV.7: Veroorzaken het OP in het algemeen en de gesubsidieerde projecten in het bijzonder een verschil in behandeling van de groepen of individuen? Desgevallend, in welke zin zouden het OP en de gesubsidieerde projecten een rechtstreeks en/of onrechtstreeks verschil in behandeling van deze groepen/individuen inhouden? ²⁷			✓		✓	✓

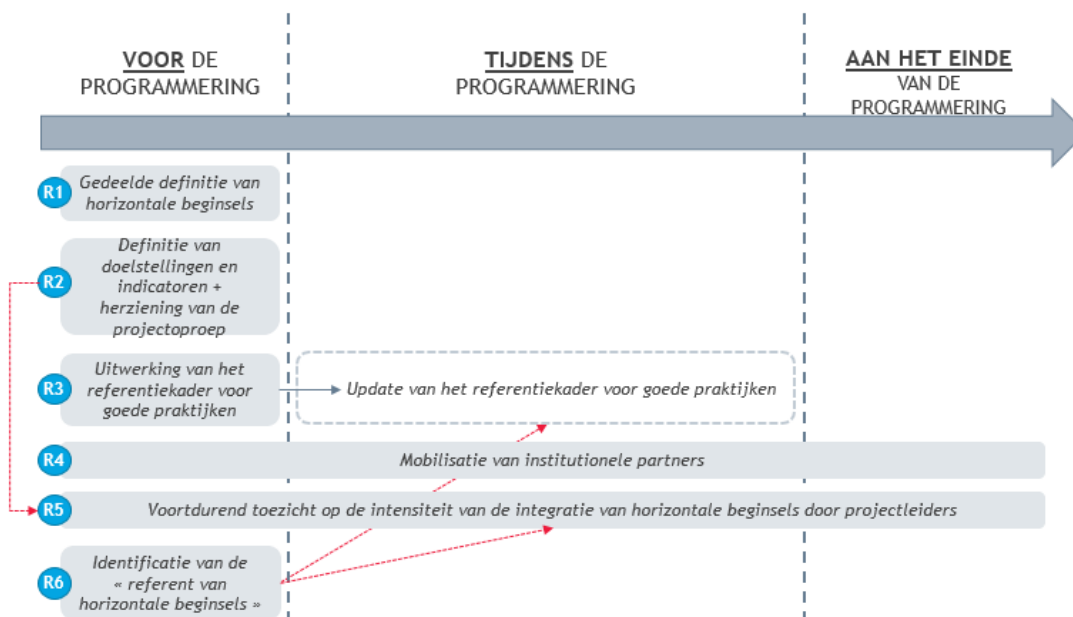
²⁷ Fusie van twee evaluatievragen,

FASES	Evaluatievragen	Aanbeveling 1	Aanbeveling 2	Aanbeveling 3	Aanbeveling 4	Aanbeveling 5	Aanbeveling 6
	EV.8: Draagt het OP bij tot een hoog beschermingsniveau van het milieu en tot de verbetering van de kwaliteit ervan overeenkomstig het beginsel van duurzame ontwikkeling?			✓		✓	✓

Temporaliteit van de aanbevelingen:

Deze aanbevelingen waren, in eerste instantie, het resultaat van een nadenken in kamer en zijn het voorwerp geweest van een presentatie aan de aanbestedende dienst, wat toegelaten heeft deze te verfijnen ten opzichte van pragmatische elementen.

Daar het doel van de evaluatie halverwege is ook antwoordelementen te bieden om de volgende programmering aan te pakken, nemen wij de aanbevelingen (A) over binnen een uniek schema ter verduidelijking van het tijdschema van de implementatie:

De meerderheid van de aanbevelingen zou stroomopwaarts van de nieuwe programmering moeten worden geïmplementeerd, zelfs als, gezien de termijn, deze laatste moet eerder worden gezien als een proeffase welke het toelaat de geformuleerde aanbevelingen te verfijnen. De rode verbanden in het schema vertegenwoordigen de relaties geïdentificeerd tussen de aanbevelingen.

3.1.4.1. Uitwerking van het OP en van de projecten

Vaststelling nr.1

Het begrip **horizontale beginsels** is voor sommige projectdragers **vaag**. Al heeft iedereen een gedacht van wat ze betekent, toch is de definitie ervan niet makkelijk te vatten.

Aanbeveling nr.1

Men zou een **gedeelde definitie** (tussen de EFRO-cel en de projectdragers) van de horizontale beginsels moeten overeenkomen, m.a.w. de perimeter ervan definiëren (« *over wat gaat het?* ») maar ook hun bestaansreden (« *waarom is het belangrijk deze beginsels te integreren in het kader van de projecten?* ») o.a. op basis van de documenten ter beschikking gesteld door de Europese Unie.

Het achterliggende idee is niet een nieuwe definitie of een nieuwe perimeter te geven aan een gevestigd concept (= horizontale beginsels) maar eerder deze te pedagogiseren opdat hij een pragmatisch en tastbaar karakter zou aannemen voor de projectdragers. Deze gemeenschappelijke definitie zal het ook toelaten het leesprisma aan te passen aan de uitdagingen van het Brusselse grondgebied (= welke diagnose voor de horizontale beginsels op het Brusselse grondgebied, voor welke prioriteiten?).

Deze oefening zou moeten worden uitgevoerd door de institutionele partners te mobiliseren (cf. aanbeveling nr.4) ter gelegenheid van een nieuw programmeringscyclus.

Sequencing van de sleutelacties voor de implementatie van de aanbeveling

- een stand van zaken opmaken van de Europese definities inzake duurzame ontwikkeling, gelijkheid van kansen en gelijkheid van mannen en vrouwen (alook van de evolutie in de tijd van deze concepten);
- de organisatie van workshops systematiseren (met een duur van ongeveer twee uur) tussen de EFRO-cel en de institutionele partners bevoegd ter zake teneinde deze definities te verfijnen (één per horizontaal beginsel) en in grotere mate rekening te houden met de Brusselse realiteiten;
- interactieve infosessies organiseren tussen de EFRO-cel en de kandidaat-operatoren om zich te vergewissen van het goede begrip van de definities door elke kandidaat-operator. Dit kan ook gebeuren via een korte synthese van wat de horizontale beginsels zijn in het kandidatuurdossier.

Vaststelling nr.2

Voor de projectdragers is de integratie van de horizontale beginsels eerder een kwestie van formalisering dan van diepgaande nadenken. Dit gebrek aan gestructureerde nadenken van bij de ontwerpfase is o.a. te wijten aan de plaats gegeven aan de horizontale beginsels in de projectoproep.

De horizontale beginsels worden immers niet echt benadrukt in de projectoproepen, de dragers beseffen er bijgevolg het centrale karakter niet van in de programmering. De opvolging van de integratie van de horizontale beginsels gebeurt voornamelijk ter gelegenheid van de vergaderingen van het toezichtcomité welke jaarlijks gepland zijn.

Aanbeveling nr.2

Al kan dit bij de eerste lezing verbazen, de projectdragers zijn vragende partij om meer duidelijkheid te krijgen over de integratie van de horizontale beginsels, namelijk via de definitie van een kader dat de doelstellingen en indicatoren eigen aan de horizontale beginsels zou vastleggen. Deze zou het *in fine* toelaten het ter zake aan te nemen beleid vast te leggen. Het gaat er niet om een uniek kader te definiëren, maar de bedoeling is dat elke drager een individuele verbintenis zou kunnen aangaan indien hij dat wenst, in functie van de waarden van zijn organisatie.

Overigens zou de plaats van de horizontale beginsels binnen de projectoproep moeten worden versterkt teneinde de dragers reeds bij de ontwerpfase te sensibiliseren.

Sequencing van de sleutelacties voor de implementatie van de aanbeveling

- definitie door de EFRO-cel, in samenwerking met de begunstigden, van de doelstellingen en van de indicatoren gewijd aan de horizontale beginsels²⁸;

Opgelet, de definitie van een prestatiekader m.b.t. de horizontale beginsels is niet bedoeld om de administratieve last van de projectdrager te verzwaren. Het gaat er integendeel om een flexibel kader vast te leggen waarin elke projectdrager zich kan toewijden in functie van zijn verlangens en van de waarden van zijn organisatie.

- in de projectoproep een hoofdstuk integreren gewijd aan de horizontale beginsels, dat de precieze definitie bevat van elk beginsel, de bestaansreden ervan en de uitdagingen voor het Brusselse grondgebied;
- indien de projectdrager dit wenst, de verbintenis verduidelijken aangaan met betrekking tot de integratie van de horizontale beginsels in de overeenkomst (welke acties mogelijk? door welk middel en met welke intensiteit? welke beperkingen?).

²⁸ Aanvullend op de indicatoren waarover de lidstaten informatie dienen over te maken bestaan er ook een reeks individuele indicatoren voor bepaalde projecten welke het toelaten te rapporteren over de realisaties. Deze laatste worden toegevoegd op vraag van de begunstigde. De indicatoren m.b.t. de horizontale beginsels zouden in dit kader kunnen worden geïntegreerd. Let er echter voor op dat het vaststellen van indicatoren een verbintenis is, en dat de opvolging ervan een last kan worden eerder dan een doelstelling. Het zal er dus op aan komen de drager goed bewust te maken voor de aangegane verbintenis.

Vaststelling nr.3

De intensiteit van de integratie van de horizontale beginsels hangt af van de types projecten (infrastructuren, uitrustingen, diensten, enz.), **van de levensfase van de projecten** (in ontwikkeling, operationalisering aan de gang, enz.) en van de projectdrager (rijpheid en gevoeligheid voor de thema's gedragen door de horizontale beginsels).

Het is zeldzaam dat de projecten de horizontale beginsels met dezelfde intensiteit integreren: het ene beginsel wordt vaak meer geïntegreerd dan de andere (omdat hij verbonden is met de essentie zelf van het project). Soms worden bepaalde beginsels helemaal niet geïntegreerd (omdat de aard van het project zich daarvoor niet leent).

Aanbeveling nr.3

Wij zijn er ons bewust van dat het ene project het andere niet is, en dat de intensiteit van de integratie van de horizontale beginsels afhankelijk is van de kenmerken eigen aan elk project en van de rijpheid van de drager (alsook van zijn gevoeligheid) in dit opzicht. Men zou er zich echter van moeten vergewissen dat elke drager zich ertoe verbindt, via de uitwerking van zijn project, bij te dragen tot de horizontale beginsels (op positieve wijze of op zijn minst neutraal²⁹) in functie van de middelen (menselijk, materieel, enz.) waarover hij beschikt.

Daartoe pleiten wij ervoor een referentiekader ter beschikking te stellen van de projectdragers waarin de horizontale beginsels, die theoretische concepten zijn, in concrete acties vertaald zijn. Dit referentiekader zou worden opgebouwd **per type project en per horizontaal beginsel**, op zeer pedagogische en beknopte wijze.

De tool zou permanent worden gevoed door ideeën van de ene en de anderen, om niet telkens « opnieuw het wiel uit te vinden » bij elke programmering maar eerder in een logica van continue scholing.

Wij hebben de oefening gemaakt dit referentiekader te creëren en eraan bepaalde ideeën van te ondernemen acties toe te voegen, in bijlage van onderhavig verslag. Uiteraard dient deze ter discussie te worden gesteld tussen de EFRO-cel en de verschillende projectdragers, opdat hij zou worden verfijnd in het licht van hun realiteiten en kennissen. Wij pleiten ook voor een verrijkingsfase via de herlezing ervan en ter discussiestelling met de institutionele actoren.

Sequencing van de sleutelacties voor de implementatie van de aanbeveling

- één workshop organiseren per horizontaal beginsel met deskundigen, projectdragers en de EFRO-cel teneinde het eens te worden over het canvas van de referentiekader (de classificatiecriteria) en over de inhoud ervan (de geïdentificeerde goede praktijken);
- de referent(e) horizontale beginsels is belast met het updaten van het referentiekader in functie van de nieuwe goede praktijken (cf. aanbeveling nr.7).

²⁹ Onder neutrale bijdrage verstaan we dat het project noch positief noch negatief meewerkt aan de implementatie van de horizontale beginsels op het Brusselse grondgebied.

Vaststelling nr.4

De mobilisatie door de Managementautoriteit van de institutionele partners bevoegd in het uitwerkingsproces van het OP was relatief timide en is ontwikkeld volgens de opportuniteiten. De mobilisatie van deze zelfde partners door de kandidaat-operatoren was het resultaat van individuele initiatieven.

Aanbeveling nr.4

Het standpunt van de verschillende institutionele partners (beschikkend over een bewezen kennis en een zekere ervaring inzake duurzame ontwikkeling en/of gelijkheid van kansen en gendergelijkheid) is een ware toegevoegde waarde, in deze zin dat hij het toelaat de programmering te verrijken (qua inhoud en nuances) (en de projecten welke ze inhoudt).

Het past bijgevolg de uitwisselingen tussen deze partners systematischer te maken, d.i. tussen de EFRO-cel³⁰ enerzijds en de projectdragers anderzijds.

Daartoe, eens de Brusselse diagnose opgemaakt is, zou men het volgende kunnen overwegen:

- een autodiagnose van de projecten in het licht van de drie horizontale beginsels, waarmee het mogelijk wordt de structuur te situeren ten opzichte van de activiteitssector. De autodiagnose zal worden opgebouwd door de referent « horizontale beginsels » (zie aanbeveling nr.6). Dit zal het toelaten, stroomopwaarts van de definitie van de doelstellingen en indicatoren, het startpunt te meten alsook de beschikbare middelen teneinde een realistisch doel vast te leggen;
- infosessies rond prioritaire uitdagingen met betrekking tot de horizontale beginsels, gegeven in samenwerking met de bevoegde institutionele partners. Dit type uitwisselingen is reeds gevoerd door de Cel tijdens de vorige programmering, de aanbeveling strekt ertoe deze goede praktijk systematisch te maken.

Sequencing van de sleutelacties voor de implementatie van de aanbeveling

- vergaderingen organiseren met de institutionele partners op bepaalde sleutelmomenten van de programmering (ontwerp, projectoproepen, implementatie, evaluatie van het OP), o.a. tijdens de verschillende sleutelstappen (bv: opmaak van het referentiekader van goede praktijken, cf. aanbeveling nr.3);
- opmaak van een autodiagnose³¹. Meerdere Europese regio's hebben een autodiagnose opgemaakt. Wij pleiten ervoor dat de Cel contact zou opnemen met laatstgenoemden (o.a. Nouvelle Aquitaine) om te analyseren hoe de vragenlijst kon worden opgemaakt en te onderzoeken uit welke vragen deze bestond. Eens de richtlijnen getekend zal deze worden gepersonaliseerd op basis van de territoriale diagnose opgemaakt en gevalideerd door de verschillende institutionele actoren. De bedoeling is niet deze vragenlijst op te leggen, maar eerder deze te bekijken als een tool welke het toelaat aan de projectdragers die het wensen een zelfevaluatie op te maken en op deze basis individuele doelstellingen vast te leggen.

³⁰ Sommige partnerschappen bestaan reeds (o.a. met Equal). Wij nodigen uit, via deze aanbeveling, deze systematisch te maken, de bedoeling zijnde dat hij het nadenken over de horizontale beginsels « theoretisch » zou kunnen voeden.

³¹ Indien de belangstelling niet aanwezig is onder de projectdragers, eerder een werkgroep overwegen.

3.1.4.2. Opvolging van het OP en van de projecten

Vaststelling nr.5

Het halfjaarlijks verslag is de opvolgingstool welke o.a. als basis dient voor de Begeleidingscomités. Veel projectdragers copy & pasten van het ene verslag naar het andere en er is weinig feedback over de inhoud van het verslag.

De projectdragers zijn er zich echter bewust van dat de EFRO-cel veel projecten moet beheren welke allemaal technische specificiteiten bezitten.

Aanbeveling nr.5

Zoals ingeleid in aanbeveling nr.5 zou een betere feedback mogelijk worden gemaakt door **de integratie van doelstellingen en indicatoren**, niet om een resultatenlogica aan te nemen maar eerder een evolutielogica. Door de acties te kunnen afbakenen en kwantificeren zou men kunnen duidelijk te maken dat een evolutie lopende is³².

Daarenboven zou men **meer moeten focussen op de horizontale beginsels tijdens de Begeleidingscomités**, m.a.w. bewijzen dat het werkelijk een punt is van essentieel belang in de dagorde en niet een loutere formaliteit. Indien aanbeveling nr.2 geïmplementeerd wordt zal de beklemtoning van de horizontale beginsels tijdens de opvolging van de projecten het logische gevolg zijn van de beklemtoning ervan tijdens het ontwerp van de projecten en zal deze dus natuurlijkerwijs tot stand komen.

Tenslotte zou het interessant zijn **collectieve intelligentie te bevorderen**, uitwisselingsmomenten van goede praktijken, ofwel tussen projectdragers betrokken door hetzelfde type project, ofwel tussen alle projectdragers zonder onderscheid, teneinde multidisciplinariteit aan te moedigen. Dit zou het o.a. toelaten het referentiekader van goede praktijken te voeden met nieuwe ideeën (cf. aanbeveling nr.3).

Sequencing van de sleutelacties voor de implementatie van de aanbeveling

- op basis van de indicatoren en targets bepaald in de uitwerkingsfase, de drager verzoeken een stand van zaken op te maken van de evolutie. Naar aanleiding van de opvolgingscomités zouden coachingssessies met bepaalde projectdragers kunnen worden geïmplementeerd over de horizontale beginsels (met het oog op de versterking van het project over het luik van de horizontale beginsels);
- eerst, op jaarbasis, een ontmoeting organiseren tussen projectdragers teneinde de goede praktijken te bespreken of de obstakels geïdentificeerd om te kapitaliseren en verder te gaan in de integratie van de horizontale beginsels. Een dergelijke ontmoeting zou het toelaten het referentiekader van goede praktijken te voeden, dit tool is verondersteld zichzelf te versterken naargelang de evaluatiecycli.

³² Ter herinnering, de definitie van doelstellingen en indicatoren zou vrij worden overgelaten aan de projectdragers (namelijk via de overeenkomst).

Vaststelling nr.6

De meerderheid van de projectdragers zijn **tevreden over het gehoor en de steun die ze krijgen van de EFRO-cel**. Wanneer ze een vraag stellen met betrekking tot de integratie van de horizontale beginsels krijgen ze binnen een redelijke termijn een antwoord. De begeleiding slaat echter voornamelijk op eerder administratieve kwesties.

Aanbeveling nr.6

Een referent horizontale beginsels wordt aangeduid binnen de EFRO-cel. De post dient te worden versterkt door de middelen aan te reiken (opleidingen, tools, enz.) nodig om het mogelijk te maken de projectdragers op geschikte wijze te ondersteunen. Dit zou het toelaten verder te gaan dan de administratieve opvolging en werkelijk te focussen op de op te zetten acties om deze beginsels te integreren in elk project.

Sequencing van de sleutelacties voor de implementatie van de aanbeveling

- definitie van de post van referent « horizontale beginsels », via de identificatie van de sleuteltaken welke laatstgenoemde zal dienen uit te voeren (in functie van de sleutelfases van de programmering). Een kwantificering van de werklust zou moeten worden uitgevoerd om zicht te verkrijgen op de werklust;
- identificatie (intern of extern) van de persoon bestemd om referent horizontale beginsels (of referenten) te worden. Het toegewezen werk zal geen full time equivalent dekken. Dit zal hem o.a. toelaten een band te behouden met het veld, nodig voor de goede uitvoering van de opdracht (= confrontatie met de realiteit van de projectdragers);
- identificatie met de referent(en) van de tools en middelen nodig voor het uitoefenen van de functie (opleidingsplan, deelname aan conférences, gesprekken met de resource stakeholders om de bestaande partnerschappen te laten groeien, enz.);
- De referent zou ook belast zijn met de evaluatie, per programmering, van de integratie en implementatie van de horizontale beginsels. Deze evaluatie zal tot doel hebben de volgende programmering te voeden.

3.2. Doelstelling B: Projectoproep en -selectieprocedure

3.2.1. Contextualisering en omschrijving

3.2.1.1. Perimeter van de evaluatievragen

Het tweede luik van de evaluatie betreft de projectoproep en -selectieprocedure in het licht van de interventielogica. Ter herinnering, de interventielogica laat het toe, via een schematische voorstelling, de projecten te articuleren volgens actiehefbomen en doelstellingen specifiek voor de programmering.

Op deze basis konden de vastgestelde oorzakelijke ketens worden geanalyseerd teneinde de bijdrage van de projecten tot de gestelde doelstellingen te meten. Meer informatie aangaande de opbouw van de veranderingstheorie en de analyse van de opgemaakte oorzakelijke ketens is beschikbaar in het verslag « Veranderingstheorie ».

Zich vragen stellen over de projectoproep en -selectieprocedure laat het ook toe de manier te analyseren waarop de managementautoriteit binnen het OP de wil van de Europese Commissie vertaald heeft de selectie eerder te richten op de verwachte resultaten en de nieuwe eisen m.b.t. het prestatiekader.

3.2.1.2. Omschrijving van de projectoproep en -selectieprocedure

Beide procedures, voor de oproep en selectie van de projecten, zijn het voorwerp geweest van een gedetailleerde nota in het aanloopverslag. Aanbevelingen eigen aan de oproep en aan de selectie van de projecten worden in dit deel geformuleerd. Deze is opgemaakt op basis van de documenten ter beschikking gesteld door de administratie, aangevuld door verschillende verkennende gesprekken gevoerd met de leden van de EFRO-cel.

De antwoorden op de evaluatievragen (hieronder) verduidelijken de contextuele elementen nodig voor elke procedure. Meerdere vragen brengen ook de oproep- en selectieprocedure uit 2014 in parallel met de oproep- en selectieprocedure uit 2018, daar deze op aparte wijze tot stand zijn gekomen.

3.2.2. Herinnering aan de methodologie en de uitgevoerde activiteiten

3.2.2.1. Methodologie

Zoals reeds gemeld is deze evaluatie gestructureerd onder de vorm van antwoorden op evaluatievragen: elk ervan is verbonden met een evaluatiecriterium. Overeenkomstig het verzoek van de aanbestedende dienst zijn de weerhouden criteria de *relevantie*, de *samenhang* (intern en extern) en de *doeltreffendheid*.

Evaluatievragen	Relevantie	Interne samenhang	Externe samenhang	Doeltreffendheid
<i>EV.9: In welke mate heeft de procedure voor de selectie/oproep van de projecten rekening gehouden met de prioriteiten, de doelstellingen en de indicatoren bepaald in het OP? In welke mate zijn de geselecteerde projecten samenhangend met de interventiestrategie van het OP? In welke mate dragen deze bij tot de gemeenschappelijke en specifieke outputindicatoren?</i>	✓			
<i>EV.10.: In welke zin kan de keuze van de operatoren de duurzaamheid van de projecten beïnvloeden alsook hun impact op het stedelijke metabolisme?</i>				✓
<i>EV.11.: In welke mate heeft het begrip van filière het al dan niet toegelaten projecten te selecteren welke rechtstreeks bijdragen tot de doelstellingen van het grondgebied vastgelegd in het OP?</i>		✓		
<i>EV.12.: In welke mate heeft het begrip van geografische zonering het al dan niet toegelaten projecten te selecteren welke rechtstreeks bijdragen tot de doelstellingen van het grondgebied vastgelegd in het OP? Laat deze het toe een territoriale ontwikkeling te voeren welke in overeenkomst is met de behoeften en uitdagingen geïdentificeerd in het OP?</i>		✓		
<i>EV.13.: In welke mate heeft de procedure voor de selectie/oproep van de projecten rekening gehouden met de in Brussel reeds bestaande strategieën? Welke voorzorgmaatregelen zijn er genomen om de samenhang van het programma met de Brusselse strategie te verzekeren? Zijn er synergiën ontwikkeld?</i>			✓	

3.2.2.2. Uitgevoerde activiteiten

Om de evaluatievragen te beantwoorden heeft de methodologie rond twee sleutelstappen gedraaid; enerzijds, de cartografie en de analyse van de projectoproep- en selectieprocedures opgezet binnen de Programmering voor 2014-2020 en anderzijds, de wederopbouw van de veranderingstheorie.

De evaluatievragen beantwoorden laat het toe de sleutelvaststellingen uit de twee stappen te synthetiseren en pragmatische aanbevelingen voor te stellen met het oog op de volgende programmering.

3.2.3. Antwoorden op de evaluatievragen

EV.9.: *In welke mate heeft de procedure voor de selectie/oproep van de projecten rekening gehouden met de prioriteiten, de doelstellingen en de indicatoren bepaald in het OP? In welke mate zijn de geselecteerde projecten samenhangend met de interventiestrategie van het OP? In welke mate dragen deze bij tot de gemeenschappelijke en specifieke outputindicatoren?*

Teneinde er het lezen van te vergemakkelijken hebben wij de vraag in twee aparte delen opgesplitst. In het eerste deel wordt de projectselectieprocedure geanalyseerd in het licht van de prioriteiten, doelstellingen en indicatoren van het OP. In het tweede deel wordt, eens de projecten geselecteerd zijn, de samenhang met de interventiestrategie onderzocht alsook hun respectieve bijdrage tot de prestatie-indicatoren.

Selectieprocedure

Ter herinnering, tijdens de laatste programmering werden twee aparte projectoproepen gelanceerd, de eerste in 2014 en de tweede in 2018. Vooreerst dient het specifieke kader van elke projectoproep opnieuw te worden toegelicht, terwijl het antwoord op de vraag varieert naar gelang de geanalyseerde projectoproep.

In vergelijking met het eerste proces kon de projectoproep uit 2018 immers steunen, enerzijds, op een versterkt team inzake human resources en, anderzijds, op een eerste zelfstudie door de managementautoriteit op basis van de ervaring verworven in 2014, welke rechtstreeks de integratie beïnvloed heeft van de prioriteiten, doelstellingen en indicatoren van het OP in de opstelling van de oproep en van de selectiecriteria van de projecten.

Onderstaand tabel wijst op twee belangrijke onderscheidingen welke het toelaten de gestelde evaluatievraag te beantwoorden:

1 ^{ste} Projectoproep en -selectie	2 ^{de} Projectoproep en -selectie
- Generieke en open projectoproep, welke tot doel heeft de EFRO-fondsen te demystificeren, - Implementatie van transversale criteria, gemeenschappelijk aan alle projecten, - Afwezigheid van transversaal zicht aangaande de mobilisatie van de actiehefbomen, - Stoelt op een externe generieke expertise (transversale analyse van de projecten).	- Specifieke projectoproep, welke tot doel heeft het prestatiekader en een bijzondere indicator te vervullen, - Implementatie van welbepaalde criteria, welke het toelaten de projecten gericht te selecteren in het licht van de prestatie, - Nauwkeurige visualisatie van de gemobiliseerde actiehefbomen, - Stoelt op een externe technische expertise (technische analyse, in dit geval over de energie-efficiëntie).

Het eerste onderscheid tussen de eerste en de tweede projectoproep is de structuur zelf van de projectoproep. Inderdaad was het de projectoproep uit 2014, in tegenstelling tot de oproep uit 2018,

generiek en transversaal bedoeld. Een set acties was stroomopwaarts ondernomen door de managementautoriteit teneinde de perimeter van de potentiële projectdragers te verruimen³³.

In dezelfde geest kon de indiening van een project beantwoorden aan meerdere prioritaire uitdagingen of geïdentificeerde filières.

Door de projectoproep te demystificeren en door de potentiële toegangspoorten te vermenigvuldigen is de managementautoriteit geconfronteerd met een groot aantal projecten. De opgezette selectieprocedure heeft het toegelaten rekening te houden met de prioriteiten en doelstellingen via « programmeringscriteria »:

- **GL1:** Integratie in de strategieën van de EU en het BHG,
- **GL2:** Bijdrage tot het OP en de SD,
- **GL3:** Bijdragen tot de filières en uitdagingen.

De verdeling van de subsidies gebeurde vervolgens per as, in functie van de nota's ontvangen door de managementautoriteit (gesteund door een externe consultant) en het evaluatiecomité, tot uitputting van het budget. De projecten welke een gelijkaardige score kregen waren afgewogen op basis van het hefboomeffect van de projecten op het globale resultaat van de programmering.

Deze werkingsmode heeft het toegelaten zich individueel te vergewissen van de respectievelijke bijdrage van elk project tot de investeringsprioriteiten en doelstellingen. Geen enkele **macroanalyse uitgevoerd stroomopwaarts van de selectie had echter tot doel de intensiteit te meten waarmee elk der IP's en regionale doelstellingen geïntegreerd waren**. Wij hebben ook een gebrek gemerkt aan transversale visie over de onderlinge interactie van de geselecteerde projecten, hun eventuele complementariteit en versterkingseffect.

De projectoproep uit 2018 is het rechtstreekse gevolg van de hierboven gemaakte vaststelling. Deze werd immers gelanceerd teneinde specifieke doelstelling 3.2. te versterken, welke te weinig gemobiliseerd was en het niet toeliet de vastgestelde streefwaarden te bereiken.

Het tweede onderscheid situeert zich ter hoogte van de gemobiliseerde criteria en de weging ervan. Bij de eerste projectoproep waren de criteria analoog aan alle IP's en specifieke doelstellingen. De bedoeling was dat de tweede restrictiever zou zijn, door zich te richten op nauwkeurige criteria (o.a. de evaluatie van technische elementen), waardoor de projectdragers een fijnere analyse zouden leveren.

Dit vertaalt zich namelijk in een versterkt criterium « productie van tastbare resultaten ». Deze was aanwezig in de eerste projectoproep (**GL5**) en strekte er enkel toe de managementautoriteit te informeren over de verwachte resultaten. In functie van het geleverde detail kende de consultant belast met de evaluatie een score toe tussen 0 en 3. Deze minder gedetailleerde analyse verklaart zich gedeeltelijk door de afwezigheid van een prestatiekader (indicatoren) dat op een later tijdstip dan de projectoproep uit 2014 door de Commissie gedefinieerd werd.

De projectoproep uit 2018 heeft, enerzijds, de plaats van het criterium betreffende de prestatie versterkt door er een aanzienlijke weging aan te geven op het vlak van de selectiecriteria (60%) en anderzijds, de projectdragers uitgenodigd zich te verbinden tot de productie van nauwkeurige resultaten. Daartoe dienden zij de minimale verbeteringen verwezenlijkt voor indicatoren CO2³⁴ en CO34³⁵ te detailleren³⁶, via een cijfermatige evaluatie.

³³ Feder Academy, geïmplementeerde communicatiestrategie, enz.

³⁴ Oriëntatienota, Projectoproep: « verbetering van de energie-efficiëntie in de openbare gebouwen », GOB - EFRO-cel, 2018.

³⁵ Vermindering van het jaarlijks verbruik van primaire energie in de openbare gebouwen (in kWh/jaar).

³⁶ Geraamde jaarlijkse vermindering van de broeikasgasemissies (in ton CO2-equivalent)

Teneinde zich te vergewissen van de resultaten en van de prestatie aangekondigd door de projectdragers in hun kandidatuurdossier is een gespecialiseerd bureau (ISTEMA) gemandateerd³⁷. Doordat deze vraag naar een cijfermatige evaluatie mogelijk gemaakt was door de richtlijnen vastgelegd in de projectoproep konden de analyse en de selectie van de projecten door het gespecialiseerd bureau worden uitgevoerd op een geobjectiveerde basis welke gemeenschappelijk was aan alle kandidaten (in huidig geval, een verlaging van het energieverbruik).

De tweede projectoproep komt dus in een grotere mate tegemoet aan de wens van de Europese Commissie de selectie toe te spitsen op de verwachte resultaten en de nieuwe eisen m.b.t. het prestatiekader. De eerste, al neemt deze het prestatiekader slechts gedeeltelijk in aanmerking, tracht echter eerder te passen in de politieke wil van de Regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Verband met de interventiestrategie van het OP

Om de vragen te beantwoorden aangaande de samenhang tussen de geselecteerde projecten en de interventiestrategie van het OP, alsook betreffende de bijdrage ervan tot de gemeenschappelijke en specifieke outputindicatoren worden de algemene besluiten van de veranderingstheorie gemobiliseerd. Deze besluiten, welke hier beknopt worden voorgesteld, zijn terug te vinden in het verslag over de veranderingstheorie.

Veranderingstheorie: de veranderingstheorie laat het toe de bijdrage van de geselecteerde projecten te confronteren met de theorie opgebouwd stroomopwaarts van de selectie ervan teneinde de vraag te beantwoorden van hun respectievelijke bijdrage tot de vastgestelde doelstellingen (via de analyse van de oorzakelijke ketens).

Doordat de programmering tegenwoordig nog niet afgesloten is (evaluatie halverwege) kan de analyse van de oorzakelijke ketens niet volledig worden geverifieerd aangezien de projecten nog niet al hun effecten hebben geleverd. Voor elke oorzakelijke keten wordt een verwacht effect echter geraamd op basis van de geselecteerde projecten en de opmerkingen geformuleerd door de deskundigen tijdens de werkgroepen.

Om te evalueren of de tussenkomst op geschikte wijze geïmplementeerd werd en of de verwachte impact redelijkerwijs zal worden behaald werden de intrinsieke & extrinsieke voorwaarden en rivaliserende verklaringen eigen aan elke as geanalyseerd. Hieronder, de voornaamste besluiten welke het toelaten de evaluatievraag te beantwoorden:

- Voor assen 1 en 2 werden enkele moeilijkheden gerapporteerd, het lijkt dat de resultaten verwacht op het einde van de programmering positief zullen zijn;
- Voor as 4, hoewel de indicatoren niet altijd geschikt lijken en de dragers meer moeten worden opgeleid bewijzen de indicatoren dat de projecten de verwachte resultaten zullen afleveren;
- Voor wat assen 3 en 3bis betreft worden sterke beperkingen naar voren gebracht met bepaalde oorzakelijke ketens welke weinig of niet gemobiliseerd worden (o.a. inzake sensibilisatie en coaching of ook nog op het vlak van de verbetering van de milieukwaliteit van de stedelijke ruimtes).

³⁷ Nota aan de leden van de Regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Operationeel Programma Efro 2014-2020: projectoproep betreffende specifieke doelstelling 3.2.

Transversaal tegenover de gevoerde analyse lijkt het dat de diversiteit aan potentiële projecten toegelaten door het OP als gevolg heeft gehad dat het OP als ambitie heeft gehad een te groot aantal oorzakelijke ketens aan te pakken.

Gelet op het budget en het aantal geselecteerde projecten was het onmogelijk deze allemaal te voldoen. Bepaalde ketens zijn zwak geïntegreerd gebleven. Een hardere aanpak is aanbevolen met een beperktere keuze van oorzakelijke ketens teneinde de effecten van het OP op welbepaalde punten te maximaliseren.

In deze wil de projectoproep wijd te openen teneinde de komst van nieuwe projectdragers aan te moedigen zijn de toegangspoorten en de oorzakelijke ketens vermenigvuldigd, waardoor de bijdrage van de projecten tot de indicatoren soms ook bemoeilijk was. Deze inspanning bedoeld om opnieuw te focussen op de belangrijkste oorzakelijke ketens vereist een tussenkomst stroomopwaarts van de projectoproep om de relevante oorzakelijke ketens te selecteren en zich ervan te vergewissen dat ze niet een elders reeds bestaand programma dekken.

Hoewel er sterke ketens zijn geweest en andere zwakkere, zijn bepaalde zwakheden gecompenseerd door positieve externe gevolgen. Dit is bijvoorbeeld het geval voor de as gewijd aan het onderzoek waar meerdere rivaliserende verklaringen de enkele zwakheden uit de oorzakelijke keten van het OP versterken/compenseren. Daarentegen werden bepaalde zwakkere ketens niet gecompenseerd zoals in as 3 « De ontwikkeling ondersteunen van een circulaire economie en het rationele gebruik van de hulpbronnen in de groeifilières » waar de ketens « De energie-efficiëntie en het gebruik van duurzame energie in de ondernemingen bevorderen » en « De energie-efficiëntie in de openbare gebouwen ondersteunen » werden ondersteund via investerings- en infrastructuurprojecten maar er werden weinig projecten strekkend tot sensibilisatie of coaching van de ondernemingen en van de openbare instellingen geselecteerd, de vaststelling is dezelfde voor de maatregel van ondersteuning van de energie-investeringen³⁸. Zo worden projecten opgezet zonder ondersteunings- en sensibilisatieacties (gefinancierd door het OP) opdat de potentiële gebruikers zich de projecten zouden toe-eigenen.

³⁸ Er bestaat een gedeelte gewijd aan de coaching van ondernemingen in het Irisphère project en BruGeoTherMap begeleidt ook allerhande operatoren (waaronder Kmo's) in geothermie-investeringen. Dit zijn echter slechts twee projecten op de gehele programmering en waarvan de sensibilisatie/coaching slechts een zijde van het project vertegenwoordigt, maar niet het project in zijn globaliteit.

EV.10: In welke zin kan de keuze van de operatoren de duurzaamheid van de projecten beïnvloeden alsook hun impact op het stedelijke metabolisme?

De duurzaamheid van de projecten hangt rechtstreeks af van de rijpheid van de actoren en van de thema's. Onder rijpheid verstaat men een ecosysteem dat zijn evenwichtstoestand bereikt heeft. Beide variabelen zijn positief gecorreleerd: een rijpe actor zal meer troeven en middelen hebben om hem toe te laten een project tot een goed einde te brengen binnen een thema in ontwikkeling, en omgekeerd.

ONCO-TRA.bru
oncology training in brussels

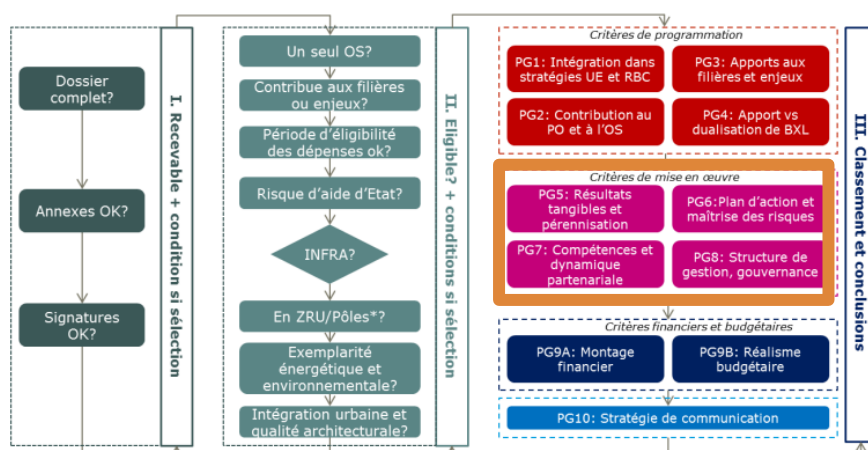
ONCO-TRA.bru is een project van creatie van een Brussels opleidingscentrum in cancerologie bedoeld om vaklui en werkzoekenden op te leiden. Het partnerschap, gedragen door de ULB, met de steun van andere actoren o.a. actief in de opleidingssector, wordt tijdens de evaluatie beschouwd als zijnde sterk. Daarenboven is de gezondheidsfilière een rijpe groeisector op het grondgebied.

Resultaat? Een project dat het toegelaten heeft aan het medische personeel aan efficiëntie te winnen inzake nieuwe technologieën en de band ondernemingen-universiteiten te versterken (versterking van de waardeketen).

Om een efficiënt gebruik van de fondsen

Om het gebruik van de fondsen op een efficiënte wijze te waarborgen wordt de rijpheid, zowel van de **projectdragers** als van het **project** als dusdanig, onderzocht in het kader van de projectoproep- en selectieprocedure (o.a. via implementatiecriteria):

- **GL 5:** Tastbare resultaten en duurzaamheid,
- **GL 6:** Actieplan en risicobeheer,
- **GL 7:** Vaardigheden en samenwerkingsdynamiek,
- **GL 8:** Managementstructuur, governance.

Schema: synthèse van de selectieprocedure en de projectoproep, Eurosherpa 2014³⁹

³⁹ Beeld niet beschikbaar in het Nederlands

De vier bovenstaande criteria kunnen echter niet ten volle worden voldaan zonder rekening te houden met extrinsieke voorwaarden (zie veranderingstheorie). Deze zijn immers bepalend om de factor 'rijpheid' uit te leggen.

Bijvoorbeeld zal de rijpheid van de actoren van de duurzame ontwikkeling, en meer bepaald van de circulaire economie, steeds beperkt zijn als de overheid de normen niet aanpast aan hun business model. Zonder dat zal het potentieel van circulariteit van het grondgebied aan banden worden gelegd, waardoor hij verhinderd wordt een voldoende rijpheidsgraad te bereiken.

Evenwel, indien aan de voorwaarden niet voldaan wordt binnen het Brusselse Gewest (normen, allerhande steun, enz.), zullen de projectdragers geen rijpheid aan de dag leggen en de kwaliteit van de projecten voorgesteld aan EFRO zal eronder lijden. Omgekeerd zullen er geen kwaliteitsvolle projecten zijn indien EFRO zijn criteria niet aanpast in functie van de rijpheidsgraad van de sector. Bij gebrek aan een belangrijk project zal het EFRO de opportuniteit niet laten aan de projectdragers zichzelf te testen en aan kracht te winnen. Er dient bijgevolg een compromis te worden gevonden tussen innovatie en ervaring.

Twee factoren zullen het aan de projecten toelaten aan rijpheid te winnen:

- geschikte ontwikkelingsvoorwaarden (dit is een voorwaarde waarop EFRO maar weinig greep heeft);
- selectiecriteria specifiek voor elke sector/ filière welke het mogelijk maken rekening te houden met hun realiteiten.

Al heeft de rijpheid van de actoren en van de thema's een grote invloed op de duurzaamheid van het project, de aard zelf van het project mag niet worden onderschat. De EFRO-fondsen dragen immers bij tot de baksteenemergentie en tot de lancering van een dynamiek, maar de post-EFRO te leveren inspanning wordt vaak weinig, of slecht geanticipeerd door een deel van de actoren. De continuïteit van de activiteit wordt onderzocht via het **GL5**-criterium maar blijft vandaag één van de grootste uitdagingen.

Dit punt zou grondiger kunnen worden bestudeerd binnen de selectieprocedure door het business model te analyseren alsook de duurzame impact van het project op het stedelijke metabolisme. De huidige partnerschapslogica dient ook te worden versterkt door aan papierpartnerschap te doen, een gestoken partner die zich inzet om het project duurzaam te maken van zodra hij ingediend wordt.

EV.11: *In welke mate heeft het begrip van filière het al dan niet toegelaten projecten te selecteren welke rechtstreeks bijdragen tot de doelstellingen van het grondgebied vastgelegd in het OP?*

Om deze vraag te beantwoorden worden drie elementen overgenomen, welke o.a. gedetailleerd zijn in het verslag betreffende de veranderingstheorie.

Ter herinnering, het concept wordt als volgt voorgesteld in het OP:

« Dit begrip filière is in lijn met de Europese en regionale beleidslijnen. Het doel bestaat erin:

- *enerzijds tot een coherente hergroepering te komen van actoren en activiteiten die bijdragen aan de productie van soortgelijke goederen en diensten binnen een gedeeld kader, en die gestuurd worden door een gemeenschappelijke visie;*
- *anderzijds, door middel van een territoriaal filter, de globale uitwerking te overwegen van het geheel aan onderling verbonden activiteiten op de economie, het milieu en de maatschappij.*

Achter het concept van filière is er de wil de economische en sectorale keuzes welke zullen worden gemaakt door EFRO te verbinden met de Brusselse territoriale werkelijkheid. »

Ten eerste bewijst de analyse van de veranderingstheorie dat het OP en zijn interventielogica een grote diversiteit aan mogelijkheden hebben gelaten voor de dragers, daar zij de gewenste toegangspoort kunnen kiezen, zowel een filière als een uitdaging. Deze vermenigvuldiging van de toegangspoorten is schadelijk geweest voor de implementering van structurerende filières, **daar het mengen van de projecten tussen het begrip filières en het begrip uitdagingen het niet toegelaten heeft een robuuste waardeketen op te bouwen in deze filières.** Reeds vanaf de projectoproep- en selectieprocedure bereikt het concept van filière zijn eerste doelstelling niet welke ertoe strekt het gebruik van de fondsen te centraliseren teneinde in te gaan op de verzoeken van Europa om een slimme specialisatie.

Daarenboven werd het concept van filière weinig gemobiliseerd tijdens de programmering. Deze zou evenwel kunnen worden gebruikt als transversaal concept dat het toelaat de impact van het programma te evalueren. De filières laten het immers toe het verband te leggen tussen projecten van elke as welke elkaar kunnen aanvullen (de gezondheidsfilière kan projecten hebben op het gebied van onderzoek, van economische ontwikkeling maar ook inzake ondersteuning van de achtergestelde wijken). **In de feiten zijn niet alle projecten formeel ingeschreven in een filière en werd het concept onvoldoende gevaloriseerd.** Een werkgroep per filière zou evenwel interessant kunnen zijn geweest om de waardeketens⁴⁰ van de filière te versterken, de actoren te velde aan elkaar te koppelen en synergiën te ontwikkelen.

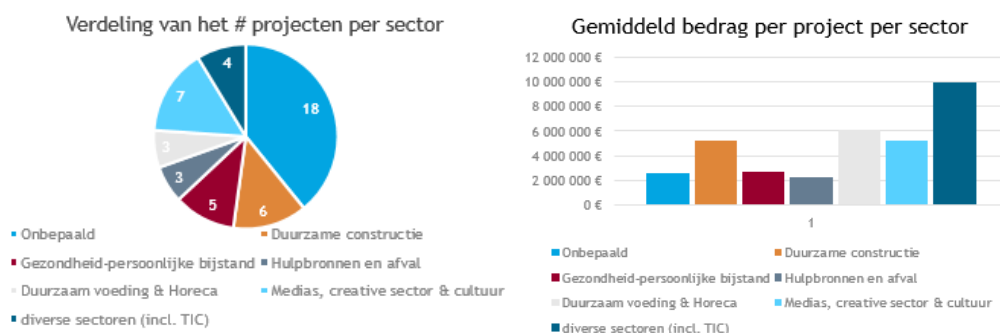
Tijdens de werkgroepen zijn twee punten hieromtrent naar voren gebracht:

- het is soms moeilijk de waardeketens in ontwikkeling te beoordelen omdat de projecten gespreid zijn op meerdere assen. Een hergroepering uitvoeren per filière zou het toelaten concreet te evalueren op welke stappen van een waardeketen het OP actief is geweest;
- binnen een as is het moeilijk de uiteindelijke impact van de projecten te vatten omdat ze « gepanacheerd » zijn, m.a.w. betreffen ze een groot aantal verschillende filières en zijn

⁴⁰ Wij verstaan onder 'waardeketen' alle stappen welke het vermogen van een domein bepalen (in onderhavig geval, een filière) om een concurrentievoordeel te verkrijgen. De waardeketen van een filière betreft het onderzoek, de infrastructuur, de opleiding van het personeel, de productie enz. Het is een geheel van elementen welke het aan een filière toelaten volledig te zijn in al haar aspecten (innovatie, economie, tewerkstelling, duurzaamheid o.a.).

ze van verschillende aarden (infrastructuren, steun aan de ondernemingen enz.). Een hergroepering per filière zou het toelaten te zien, binnen een as, welke filière meer is vertegenwoordigd en of een filière een bijzondere oorzakelijke keten geactiveerd heeft.

Tenslotte beschikten de filières voorgesteld binnen het OP, bij aanvang en ook tegenwoordig, over een **verschillende rijpheidsgraad**. De filières van de « gezondheid en bijstand aan personen », alsook deze met betrekking tot de IT en de « media, creatieve en culturele sector » zijn immers filières welke rijp kunnen worden genoemd op het Brusselse grondgebied. Daarentegen hadden de filières verbonden met de « duurzame voeding en Horeca » en met de « hulpbronnen en afval » er vóór hun activering behoefte aan meer gestructureerd te worden.

Deze vaststelling vertaalt zich binnen de projectoproep- en selectieprocedure (2014). De filières geïdentificeerd als zijnde minder rijp omvatten elk drie projecten, in tegenstelling tot de rijpere filières welke het dubbele aan projecten omvatten. Het gemiddelde bedrag is ook kleiner per project voor de filière « hulpbronnen en afval »⁴¹.

Transversaal zijn de zogenaamde duurzame filières met kleinere actoren geconfronteerd, welke in een weinig gunstige wettelijke context evolueren. De rijpere filières lijken voor hun part zich te hebben versterkt op het Brusselse grondgebied (voorbeeld: Mediapark.Brussels).

Indien men het concept van filière wil gebruiken in zijn eerste definitie dient de rijpheid van elke filière eerst te worden geëvalueerd en dient een oproep- en selectieprocedure te worden geïmplementeerd welke ertoe strekt de ontbrekende schakels te versterken.

⁴¹ Opgelet, 18 projecten worden beschouwd als zijnde onafgewerkt en 4 bewerken te horen bij meerdere filières. De besluiten dienen dus met de nodige voorzichtigheid te worden getrokken op de schaal van het OP.

EV.12: In welke mate heeft het begrip van geografische zonering het al dan niet toegelaten projecten te selecteren welke rechtstreeks bijdragen tot de doelstellingen van het grondgebied vastgelegd in het OP? Laat deze het toe een territoriale ontwikkeling te voeren welke in overeenkomst is met de behoeften en uitdagingen geïdentificeerd in het OP?

Ter herinnering, de territorialisering van de infrastructuurprojecten is het tweede integrerend beginsel van het OP. Dit beginsel is ruimschoots geïnspireerd op Brusselse reglementeringen welke reeds bestonden vóór het OP, waaronder o.a. het Gewestelijke duurzame-ontwikkelingsplan⁴².

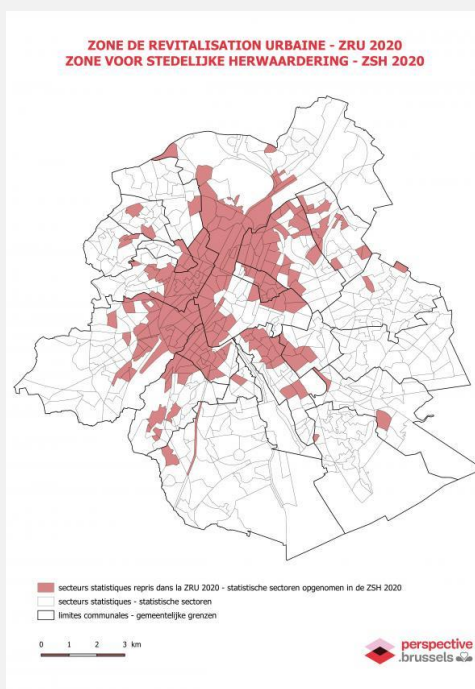
Het voorwerp van de geografische zonering is dubbel:

- Mikken op bepaalde achtergestelde wijken die kenmerken van precariteit vertonen. De infrastructuurprojecten zullen ertoe strekken de sociaaleconomische context en het leefmilieu te verbeteren, de werkloosheid bij de plaatselijke bevolking terug te dringen en het ondernemerschap en de innovatie te stimuleren;
- Ontwikkelingszones integreren voor welke het grondpotentieel nog belangrijk is en waarvan de strategische situatie erkend is op sectoraal en geografisch vlak, of in verband met een bijzondere attractiviteitsfactor.

Het gaat er dus wel degelijk om bij te dragen tot het wegwerken van de ongelijkheden en de sociale en territoriale samenhang te versterken. De territoriale zone wordt gedefinieerd op basis van de zone voor stedelijke herwaardering (ZSH⁴³) uitgebreid tot de ontwikkelingspolen geïdentificeerd door de diagnose van het Gewestelijke duurzame-ontwikkelingsplan. De zones worden gedefinieerd op basis van:

- inkomsten lager dan het mediaan inkomen per aangifte;
- werkloosheidsgraad (Actiris) hoger dan het gemiddelde van het Gewest;
- bevolkingsdichtheid hoger dan het gemiddelde van het Gewest.

De gedefinieerde criteria leiden tot een evolutief concept van territorialisering. De ontwikkelingszones werden voor hun part geselecteerd omdat ze een grote territoriale, stedenbouwkundige en economische uitdaging voor Brussel vormen.

Het principe van zonering werd goed geëvalueerd doorheen de projectoproep- en selectieprocedure (geschiktheids criterium). Voor as 4 konden enkel de projecten aanwezig in de ZSH in aanmerking komen voor financiering. Voor de rest van het OP strekte het grondgebied zich uit tot de twaalf ontwikkelingspolen geïdentificeerd binnen het GPDO.

⁴² Op het ogenblik van het opstellen van het OP was het GPDO niet beschikbaar in zijn laatste versie. De sleutelbeginsels (o.a. inzake territorialisering) waren er echter in uitgelegd.

⁴³ Zoals bepaald in het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 10 november 2016 tot uitvoering van de ordonnantie houdende organisatie van de stedelijke herwaardering en tot goedkeuring van de "zone voor stedelijke herwaardering", genaamd "ZSH 2016"

Tijdens de werkgroepen hebben de deskundigen de haast mechanische toepassing van het beginsel van territorialiteit benadrukt, waarbij bepaalde zones met vergelijkbare sociaaleconomische kenmerken werden gesplitst. Zo ook laten de criteria, zoals tegenwoordig gedefinieerd, het niet toe verslag uit te brengen over de niet-meetbare territoriale realiteiten (niet-gereferenceerde personen, migranten op doorreis, enz.) maar welke ook een impact hebben op wijken buiten de ZSH.

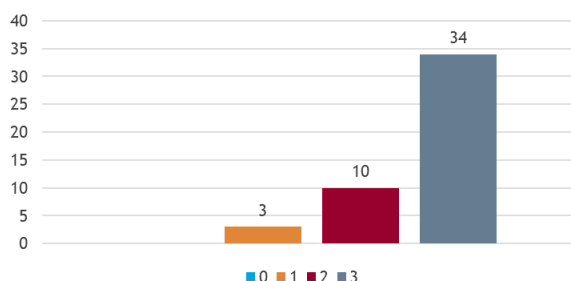
Naast de perimeter wordt de relevantie van het toepassen van een zoneringsbeleid aan het geheel van de thema's aangekaart binnen het Operationeel programma in vraag gesteld, voornamelijk ten opzichte van as 4. Zo lijkt het toepassen van een geografische grens aan tewerkstellings- of milieuprojecten restrictief te zijn, daar de bestaande problematieken en oplossingen verder reiken dan de enige wijken van de ZSH waar de behoeften het meest geconcentreerd zijn. Bijvoorbeeld zou een project voor de wedertewerkstelling van kansarme personen buiten de ZSH niet in aanmerking kunnen komen voor financiering in het kader van as 4 al komt het doelpubliek uit de ZSH en al stelt de mobiliteit naar het opleidingspunt geen enkel probleem.

Zoals aangegeven nodigt het huidige Brusselse stedelijke metabolisme uit de perimeter van de ZSH te overschrijden, behoudens specifieke uitdaging verbonden met de realiteit van de eerste kroon, en ons te herbezinnen over Brussel door meer rekening te houden met de stromen waaruit ze bestaat (ecologische, economische stromen, enz.). Het belang de economische en productieve activiteit te herplaatsen op het Brusselse grondgebied moet voorrang hebben, onafhankelijk van de gekozen lokalisering, aangezien een sneeuwbaaleffect op de achtergestelde wijken mogelijk is.

EV.13: *In welke mate heeft de procedure voor de selectie/oproep van de projecten rekening gehouden met de in Brussel reeds bestaande strategieën? Welke voorzorgmaatregelen zijn er genomen om de samenhang van het programma met de Brusselse strategie te verzekeren? Zijn er synergiën ontwikkeld?*

Concreet is op het ogenblik van de projectoproep uit 2014 de integratie van het project in de Europese en regionale strategieën geverifieerd in het licht van het programmeringscriterium (GL1).

Voor de consultant belast met de evaluatie van de dossiers was het de bedoeling een score toe te kennen tussen 0 en 3, in functie van de integratiegraad. Een bijzondere aandacht werd geschonken aan as 1 daar de ingeschreven projecten moesten worden geïntegreerd in de strategie van slimme specialisatie (RIS3).

Eén derde van de voorgestelde projecten (score 1 en 2) vermelden niet, op gedetailleerde wijze, hoe deze zullen bijdragen tot de reeds op het grondgebied bestaande strategieën, zowel Europees als regionaal, al vermelden 21% (score 2) van de projecten deze strategieën uitdrukkelijk.

Globaal verwijzen in 2014 de projectdragers naar meerdere strategieën:

- Voor het Brusselse Gewest, naar het GPDO, toen in fase van openbare raadpleging, naar het GIP alsook naar de Alliantie Werkgelegenheid-Leefmilieu,
- Voor Europa, naar Strategie 2020 alsook naar de drie pijlers van duurzame ontwikkeling.

Voor elke as vermeldt het OP opgesteld eind 2013 de strategieën bestaand op het Brusselse grondgebied en de complementariteit van de actiehefbomen gemobiliseerd via de EFRO-fondsen. Daarenboven, aanvullend bij de verificatie uitgevoerd op het ogenblik van de analyse van de dossiers door de externe consultant alsook bij de vermeldingen gemaakt in het OP, zijn twee bijkomende voorzorgsmaatregelen genomen door de managementautoriteit.

De eerste bestaat uit de mobilisatie, stroomopwaarts, van de functionele besturen op het ogenblik van de opstelling van het programma. De toen uitgevoerde uitwisselingen hebben het toegelaten de opstelwerken te voeden al rekening houdend met de acties ondernomen op het grondgebied.

De tweede, subtielere verificatie steunt op de rol van het Evaluatiecomité. Naar aanleiding van de analyse uitgevoerd door de consultant diende het Evaluatiecomité, samengesteld uit technische en politieke deskundigen, immers een score toe te kennen aan de projecten. De

procedure liet het dus toe, in geval van gebrek aan afstemming op de beleidsvormen actief op het Brusselse grondgebied, een score te geven die toeliet ermee rekening te houden.

De politieke context van die tijd heeft zeker een rol gespeeld in termen van samenhang van het Programma ten opzichte van de Brusselse strategie. De opstelling van het Programma en de selectie van de projecten hebben immers plaatsgevonden onder twee aparte regeringen. Het Regeerakkoord 2014-2019 en zijn prioriteiten hebben de selectie van de projecten beïnvloed, o.a. via het Evaluatiecomité terwijl het OP opgesteld was tijdens de legislatuur 2009-2014 toen de RBHG een andere politieke meerderheid had.

Tenslotte moet worden vermeld dat de meeste regionale strategieën tegenwoordig toegepast op het Brusselse grondgebied later tot stand gekomen zijn dan het Operationeel programma (eind 2013), dit is o.a. het geval voor de finale versie van het GPDO, voor het besluit inzake renovatie, voor het industrieel plan of ook nog voor de Goodfood. Deze nieuwe programma's en plannen zullen het volgende Programma beïnvloeden, al zal de gegeven oriëntatie eerder passen in een samenhanglogica dan in een synergielogica.

Indien voorzorgsmaatregelen dus zijn genomen om, op het ogenblik van de opstelling van het OP, een samenhang te verzekeren met de strategieën in plaats, zorgen de verandering van politieke meerderheid en de evolutie van deze strategieën op de programmeringsperiode ervoor dat deze samenhang tegenwoordig niet meer optimaal is. De voorgestelde aanbeveling was de wijze waarop de volgende programmering rekening zal kunnen houden met de geformuleerde sleutelvaststellingen.

3.2.4. Aanbevelingen

Wat betreft de aanbevelingen eigen aan het tweede deel van de evaluatie, deze werden reeds uitgelegd in tussentijdse verslagen⁴⁴ en in verband met de veranderingstheorie. Wij nemen deze over in een samenhanglogica verbonden met het deel DOELSTELLING A.

Verband met de evaluatievragen:

Evaluatievragen	Aanbeveling 1	Aanbeveling 2	Aanbeveling 3	Aanbeveling 4	Aanbeveling 5
<i>EV.9.: In welke mate heeft de procedure voor de selectie/oproep van de projecten rekening gehouden met de prioriteiten, de doelstellingen en de indicatoren bepaald in het OP? In welke mate zijn de geselecteerde projecten samenhangend met de interventiestrategie van het OP? In welke mate dragen deze bij tot de gemeenschappelijke en specifieke outputindicatoren?</i>	✓				
<i>EV.10.: In welke zin kan de keuze van de operatoren de duurzaamheid van de projecten beïnvloeden alsook hun impact op het stedelijke metabolisme?</i>		✓			
<i>EV.11.: In welke mate heeft het begrip van filière het al dan niet toegelaten projecten te selecteren welke rechtstreeks bijdragen tot de doelstellingen van het grondgebied vastgelegd in het OP?</i>			✓		
<i>EV.12.: In welke mate heeft het begrip van geografische zonering het al dan niet toegelaten projecten te selecteren welke rechtstreeks bijdragen tot de doelstellingen van het grondgebied vastgelegd in het OP? Laat deze het toe een territoriale ontwikkeling te voeren welke in overeenkomst is met de behoeften en uitdagingen geïdentificeerd in het OP?</i>				✓	
<i>EV.13.: In welke mate heeft de procedure voor de selectie/oproep van de projecten rekening gehouden met de in Brussel reeds bestaande strategieën? Welke voorzorgmaatregelen zijn er genomen om de samenhang van het programma met de Brusselse strategie te verzekeren? Zijn er synergiën ontwikkeld?</i>					✓

⁴⁴ Om het lezen te vergemakkelijken is het deel « projectoproep- en selectieprocedure » toegevoegd als bijlage 4. Deze werd gewijzigd naar aanleiding van de commentaren van de werkgroep uitgevoerd met de EFRO-cel begin juli 2020.

Vaststelling nr.1

Transversaal tegenover de gevoerde analyse lijkt het dat de diversiteit van de potentiële projecten toegelaten door het OP als gevolg heeft gehad dat het OP als ambitie heeft gehad een te groot aantal oorzakelijke ketens aan te pakken (=verwatering).

Gelet op het budget en het aantal geselecteerde projecten was het onmogelijk deze allemaal te voldoen. Bepaalde ketens zijn zwak geïntegreerd gebleven. Een hardere aanpak is aanbevolen met een beperktere keuze van oorzakelijke ketens teneinde de effecten van het OP op welbepaalde punten te maximaliseren.

In deze wil de projectoproep wijd te openen teneinde de komst van nieuwe projectdragers aan te moedigen zijn de toegangspoorten en de oorzakelijke ketens vermenigvuldigd, waardoor de bijdrage van de projecten tot de indicatoren soms ook bemoeilijk was. Hoewel er sterke ketens zijn geweest en andere zwakkere, zijn bepaalde zwakheden gecompenseerd door positieve externe gevolgen (bijvoorbeeld: as gewijd aan het onderzoek).

Aanbeveling nr.1

Zoals gemeld zijn het OP en zijn interventielogica gekenmerkt door een sterke diversiteit aan oorzakelijke ketens en aan types potentiële projecten. Daar de selectie van de projecten streng was, is het niet mogelijk geweest elk onder hen ten volle te exploiteren. Bepaalde zwakheden werden gecompenseerd door positieve externe gevolgen (as 1), andere niet (assen 3). **Een meer restrictieve aanpak in de gekozen oorzakelijke ketens is aanbevolen.**

Vaststelling nr.2

De duurzaamheid van de projecten hangt rechtstreeks af van de rijpheid van de actoren en van de thema's (beide variabelen zijn positief gecorreleerd). Tijdens de vorige programmering is de rijpheid van de dragers en van de projecten onderzocht binnen de projectoproep- en selectieprocedure via gidslijnen.

De rijpheidsfactor hangt echter sterk af van extrinsieke voorwaarden. Evenwel, indien aan de voorwaarden niet voldaan wordt binnen het Brusselse Gewest (normen, allerhande steun, enz.), zullen de projectdragers geen rijpheid aan de dag leggen en zal de kwaliteit van de projecten voorgesteld aan EFRO hieronder lijden. Omgekeerd zullen er geen kwaliteitsvolle projecten zijn indien EFRO zijn criteria niet aanpast in functie van het niveau van rijpheid van de sector.

Er dient dus een juist evenwicht te worden gevonden tussen innovatie en ervaring. De evaluatie van de post-EFRO capaciteiten moeten ook meer worden onderzocht tijdens de selectie van de projecten.

Aanbeveling nr.2

Om dit punt te versterken kunnen o.a. twee oplossingspistes worden onderzocht:

- stellen van een diagnose⁴⁵ stroomopwaarts welke het toelaat de rijpheid van de sectoren (= filières) te evalueren, ertoe strekkend de selectiecriteria te verfijnen al rekening houdend met de extrinsieke voorwaarden aanwezig op het Brusselse grondgebied;
- versterking van de selectiecriteria eigen aan de projectoproep- en selectieprocedure waardoor de rijpheid van de drager en van het project kan worden geëvalueerd:
 - soliditeit van het voorgestelde partnerschap (= inzet van de partner van bij het begin en post-EFRO);
 - sterkte van het financieel plan en anticipatie van de administratieve last;
 - evaluatie van de technische criteria door gespecialiseerde bureaus, waardoor de technische haalbaarheid ervan kan worden gemeten.

In het voorstel van projectoproep en -selectie zou een mondelinge verdediging van de projecten (onder voorbehoud van de werklast voor de Cel gelet op het beschikbaar personeel) één van de tools kunnen zijn welke het de Managementautoriteit zouden toelaten de rijpheid van de drager en van het project te meten.

⁴⁵ Deze diagnose bestaat gedeeltelijk. Deze zou echter moeten worden verfijnd en de eigen extrinsieke voorwaarden zouden moeten worden bepaald.

Vaststelling nr.3

Het panacheren van de projecten tussen het begrip filières en uitdagingen heeft het niet toegelaten een robuuste waardeketen op te bouwen binnen elke filière. Alle projecten zijn niet formeel ingeschreven in een filière en het concept zou meer gevaloriseerd kunnen worden;

De graad van rijpheid van de filières van de vorige programmering varieert (IT, gezondheid vs. duurzame voeding, hulpbronnen en afval). Men stelt een versterking vast van de rijpe filières tijdens de programmering.

Aanbeveling nr.3

Om het concept van filière bij te stellen kunnen drie aparte oplossingen worden voorgesteld:

- het aantal filières binnen het Operationeel programma beperken. Door het aantal toegangspoorten te beperken zijn de middelen meer geconcentreerd en zou een grotere investering een structurele steun moeten waarborgen welke *in fine* een versterking van de filière zou teweegbrengen;
- de schakels aanduiden binnen de filières welke een structurerende versterking behoeven. Daartoe zou een analyse van de rijpheid van de ketens van het grondgebied worden uitgevoerd welke het zou toelaten de toegangspoorten van het Operationeel programma op te bouwen op basis van de schakels geïdentificeerd als zijnde prioritair;
- de aanbevelingen voor nr.2 zijn ook van toepassing op deze vaststelling nr.3. Evenwel pleiten wij ervoor dat bij het begin gefocust zou worden op precieze punten van de waardeketen welke moeten worden versterkt om vervolgens uit te breiden naar andere schakels naar gelang van de projectoproepen. Door de startmiddelen te concentreren op één bijzondere schakel leveren wij een precies antwoord op een geïdentificeerde behoefte, zonder de middelen te verspreiden over de andere, minder prioritaire of strategische schakels.

Vaststelling nr.4

Het beginsel van territorialiteit wordt op mechanische wijze toegepast, waarbij op sommige plaatsen zones met dezelfde sociaaleconomische kenmerken gesplitst worden. Daarenboven kunnen sommige territoriale realiteiten niet meer in aanmerking worden genomen omdat ze niet meetbaar zijn (bv.: niet-gereferenceerde personen). Dit is een natuurlijk effect van de territoriale afbakening welke het BHG in het verleden reeds gekend heeft.

Aanbeveling nr.4

Het beginsel van territorialiteit kan worden behouden voor de volgende programmering maar moet worden aangepast in functie van de **vervolgde** doelstellingen. Zoals aangetoond door de evaluatie overschrijden de problematieken voor bepaalde assen (as 2, as 4) de beoogde wijken en bewijzen de voorgestelde projecten of antwoorden hun relevantie en hun doeltreffendheid.

De ZSH focust, zoals haar naam het aangeeft, op doelstellingen aangaande de recycling van de stad. Historisch gezien heeft het EFRO de dynamiek van stadsvernieuwing sterk gesteund (reeds sedert de eerste URBAN projecten). In parallel heeft het BHG zijn tools voor de territoriale planning sterk geterritorialiseerd. Het BHG is ook nog gekenmerkt door een nogal gemarkeerde dualiseringslogica (sterke dichtheid in de eerste kroon, gecontrasteerde sociaaleconomische indicatoren tussen de eerste en de tweede kroon) wat de territoriaal geconcentreerde doelstellingen kan rechtvaardigen.

Niettemin hebben de doelstellingen van het EFRO geëvolueerd in een resoluut meer systemische optiek welke overigens goed past met de wil van het BHG te werken aan het stedelijke metabolisme en, in het bijzonder, aan de stroomlogica's. Het gemengd karakter van de productieve, sociale en residentiële activiteiten wordt ervaren als een richtsnoer van de toekomstige investeringen inzake recycling van de stad, en wordt verkozen bovenop monofunctionele ruimtes. Dit gemengd karakter kan zowel ruimtes uit de eerste kroon aanbelangen waar de uitdaging een uitdaging is van evenwichtige integratie van de functies (samenwoning - integratie) als ruimtes uit de tweede kroon waar de herbalancering naar voren komt als een uitdaging (strikt economische of strikt residentiële wijken of gebouwen recycleren ter ondersteuning van het gemengd karakter). Men merkt ook dat de bevolkingsstromen te Brussel zichzelf ook structureren van de tweede naar de eerste kroon, o.a. naar aanleiding van de belangrijke investeringsinspanningen gemaakt in het kader van duurzame wijkcontracten of via de actie van Citydev en de sociale huisvesting operatoren. Het risico is bijgevolg groot te zien dat de tweede kroon ontoegankelijk zou worden voor de lagere inkomens en bijgevolg hermetisch voor beginsels van het gemengd karakter der functies.

Het is een ingewikkelde vergelijking om op te lossen, die pleit voor een minder strakke en meer adaptieve aanpak inzake territorialisering van de doelstellingen.

Vaststelling nr.5

Tijdens de vorige programmering is de verificatie van de integratie van het project binnen de bestaande strategieën uitgevoerd via het criterium GL1 versterkt met twee bijkomende voorzorgsmaatregelen: de mobilisatie van de functionele besturen en de aanwezigheid van het Evaluatiecomité. De selectie- en oproepprocedure heeft dus welk degelijk rekening gehouden met de strategieën die vooraf bestonden te Brussel.

Twee verduidelijkingen moeten worden aangebracht:

- bijzonderheid van de politieke context uit de tijd: de oproep en de selectie hebben onder twee aparte legislaturen plaatsgevonden, waardoor er een verschil is tussen de visies vóór en na de selectieprocedure;
- de meeste toegepaste regionale strategieën zijn later tot stand gekomen dan het OP uit 2013 (bv.: GPDO, besluit inzake SR, Goodfood, enz.). Deze nieuwe programma's en plannen zullen de volgende programmering beïnvloeden.

Aanbeveling nr.5

Het voorstel van projectoproep- en selectieprocedure nodigt uit de integratie van de bestaande strategieën te vergroten.

Daartoe wordt voorgesteld een strategische nota het leven in te roepen (geïntegreerd in het kandidatuurdossier, max. één bladzijde), waarbij de projectdrager uitgenodigd wordt te verduidelijken hoe hij reageert op de programmering en zichzelf integreert in samenhang met de beleidsvormen actief op het Brusselse grondgebied.

De beoordeling van de strategische nota's zou worden uitgevoerd door het Evaluatiecomité. Deze beoordeling zou worden overhandigd aan het Selectiecomité aanvullend op de technische nota.

4. Bijlagen

4.1. Gids van de gesprekken met de projectdragers

Herinnering aan de context van de tussenkomst:

De firma BDO werd gemandateerd door de EFRO-cel om over te gaan tot de evaluatie halverwege van de programmering 2014-2020. Eén van de luiken van deze evaluatie bestaat erin te bepalen in welke mate de drie transversale beginsels van het OP geïntegreerd werden, met welke intensiteit en welke doeltreffendheid tijdens de fases van voorbereiding en implementatie van het OP.

De vragenlijst werd geanonimiseerd opdat iedereen vrij zijn/haar mening zou kunnen uiten. De gemiddelde antwoordtijd bedraagt 20 minuten.

Informatie m.b.t. het project:

- As/specifieke doelstelling waarin het project past:
- Interventiegebied waarin het project past:
- Type projectdrager:
- *Hebt u reeds een eerdere ervaring gehad inzake Europese subsidies (EFRO, EFS, enz.)? ja - nee*
- *Wat is de huidige stand van uitvoering van uw project? Uitgevoerd - in uitvoering - niet gestart/stopgezet*

De vragen zijn gestructureerd doorheen de verschillende fases van de programmering (projectoproep- en selectie, implementatie en uitvoering/evaluatie).

Vragen:

Fase - Projectoproep- en selectie

- *Reeds bij de projectoproep hebt u begrepen wat van u verwacht was betreffende de horizontale beginsels teneinde te voldoen aan de Europese en gewestelijke eisen:*

Helemaal mee eens - eens - zonder mening - niet mee eens - helemaal niet mee eens

Hoe hebt u kennisgenomen van de horizontale beginsels en van de verwachtingen van het EFRO in dit verband? Welke zijn de gemobiliseerde informatiebronnen (eerdere ervaring, EFRO Academy, aanvullende vragen, enz.)?

- *De kennisname van de beginsels heeft u uitgenodigd een nieuwe blik te werpen op uw project teneinde ten volle te voldoen aan de Europese en gewestelijke verwachtingen op dit punt:*

Helemaal mee eens - eens - zonder mening - niet mee eens - helemaal niet mee eens

Hoe hebben de drie beginsels uw project gewijzigd? Welke zijn volgens u de redenen waardoor u de beginsels (niet) ten volle hebt kunnen integreren (beschikbare informatie, begeleiding, integratie-ideeën, ontoreikendheid, enz.)?

- *Eens geselecteerd, hebt u een feedback gekregen over de kwaliteit van de integratie van de beginsels binnen uw project (= overeenstemming met de Europese en gewestelijke verwachtingen) en een reeks raadgevingen teneinde deze te versterken op dit gebied:*

Helemaal mee eens - eens - zonder mening - niet mee eens - helemaal niet mee eens

Hoe hebt u de geformuleerde opmerkingen geïntegreerd? Welke zijn volgens u de goede praktijken welke dienen te worden ontwikkeld of versterkt met het oog op een grotere integratie van de horizontale beginsels tijdens de oproep- en selectiefase van de projecten?

Indien u aan elk beginsel een score zou toekennen van 0 tot 10 betreffende de integratie ervan in uw project na de oproep- en selectiefase, welke score zou u geven? Voor welke reden(en)?

Gelijkheid van kansen: 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10

Gelijkheid van Mannen/Vrouwen: 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10

Duurzaamheid: 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10

Fase - Implementatie

- *U hebt alle beginsels kunnen integreren zoals overeengekomen tijdens de oproep- en selectiefase van de projecten:*

Helemaal mee eens - eens - zonder mening - niet mee eens - helemaal niet mee eens

Welke zijn de voornaamste moeilijkheden die u hebt ondervonden betreffende de integratie van de beginsels tijdens de uitvoering van het project?

- *U bent tevreden over de gevoerde opvolging (via RvB, informele uitwisselingen) en de steun waarover u beschikt om de horizontale beginsels te integreren:*

Helemaal mee eens - eens - zonder mening - niet mee eens - helemaal niet mee eens

Hoe zou de gebrachte steun kunnen worden versterkt om u in een grotere mate te ondersteunen in de integratie van de beginsels tijdens de implementatiefase? (Verklarende gidsen, informatievergaderingen, individuele gesprekken, telefonische bijstand, enz.).

- *U communiceert regelmatig over de ondernomen acties met oog op het nakomen van de horizontale beginsels:*

Helemaal mee eens - eens - zonder mening - niet mee eens - helemaal niet mee eens

Hoe communiceert u over de ondernomen acties? Laat deze communicatie het volgens u toe een positieve impact te hebben? Zo ja, in welke mate?

Indien u een score moest toekennen van 0 tot 10 aan elk beginsel betreffende de integratie ervan in uw project tijdens de implementatiefase, welke score zou u geven? Voor welke reden(en)?

Gelijkheid van kansen: 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10

Gelijkheid van Mannen/Vrouwen: 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10

Duurzaamheid: 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10

Fase - Uitvoering/ Evaluatie

- *De integratie van de horizontale beginsels heeft uw manier van werken en de wijze waarop u het geselecteerde project tot een goed einde brengt gewijzigd:*

Helemaal mee eens - eens - zonder mening - niet mee eens - helemaal niet mee eens

Hoe? Welke maatregelen zijn er intern genomen om te beantwoorden aan de integratie van de beginsels?

- *De maatregelen genomen om te beantwoorden aan de horizontale beginsels worden voortaan ruimer gebruikt binnen de organisatie:*

Helemaal mee eens - eens - zonder mening - niet mee eens - helemaal niet mee eens

Welke nieuwe maatregelen zijn er transversaal genomen binnen uw organisatie? Werden deze versterkt? Zo ja, hoe?

- *Hoe zou u vandaag het antwoord gebracht door de horizontale beginsels op de problematieken van de gelijkheid van kansen, non-discriminatie en duurzaamheid omschrijven?*

4.2. Lijst van de projectdragers gemobiliseerd voor de gesprekken

Project	Contactpersoon	Interview ?
ICITY-RDI.BRU	CARATI Daniele	✓
Espace "Marco Polo"	ALEXANDRE Olivier	✓
AAP 2018 - K.O. Brussel Annunciaten	DE NEEF Anja	✓
Atrium Lab	LANDIE Leopoldine	✓
COOPCITY	NISEN Sabrina	✓
ONCO-TRA.BRU	DE BEYS Christelle	✓
Beer Palace	VANDEVANNET Nel	✗
Bellevue 4 Starters	EMBRECHTS Wim	✓
Le Bâti bruxellois	TRACHTE Sophie	✗
BruGeo	GERARD Pierre	✓
Abbaye de Forest	BOUVIER Sarah	✓
ALIFE	MATHIEU Azèle	✓
Divers Eldercare	CLAEYS Ann	✓
Industrialisatie, innovatie O&O	COOLEN Tom	✗
AAP 2018 - CHU BRUGMANN (Sunrisis)	CAUSSIN Laurence	✓
AAP 2018 - Institut Saint-André	BOUILLON Gabriel	✓
AAP 2018 - CREMATORIUM DE BRUXELLES	GODART Xavier	✓
Casernes Ixelles	HENDRICKX Laurence	✓
Crèche Altaïr	LAGNEAUX Martin	✓
AAP 2018 - UCCLE	MISRA Aron	✓
La Halle Libelco	TIS Nathalie	✓
Crèche Charbonnage		
Crèche Gosselies		
Crèche Uilens		
AAP 2018 - Vlaamse Gemeenschapcommissie	MAES Malou	✗
AAP 2018 - Centre scolaire Ma Campagne	DEPAUW Axel	✗
AAP 2018 - VUB	VAN STEENBRUGGE Miguel	✗
AAP 2018 - Collège Saint-Hubert	PONCELET Grégory	✗
AAP 2018 - Berchem SA (Ecole Centrale)	EL MOSSAOUI Mohamed	✓
AAP 2018 - Berchem SA (Centre des sports)		
Médecins du Monde	VIALATTE Valérie	✓
Manufakture	HUYGH Jo	✗
Pôle Média	DOESBURG Anne-Sophie	✗
Télé Bruxelles	DE HAAN Marc	✗
Move it Kanal	VAN ROY Ana	✗
Parc à conteneurs	CHOTEAU Alexis	✓
Irisphère	VERHEYEN Laurie	✓
Crèche Marchandise	EL MIMOUNI Youssef	✓
LagUM	ZEEGERS Cédric	✓
Crèche du CPAS de Schaerbeek	DE HENAU Thomas	✓
Cyclo	VERKAEREN Marie	✓
Hippodrome	CARMON Bernard	✓
Dev Up Team	LANS Michaël	✓
Equipements pédagogiques W/B	MARCELLI Florence	✓
BoerenBruxelPaysans	FIERENS Catherine	✗
CASTII	BERNARD Yves	✗
TRIAXES	PATERNOTTE Jean	✓
Brussels Cruise Terminal	SIMONETTI Désirée	✗
Véloroute	DEPOORTERE Frederik	✓
Labo de proximité	GRUSON Damien	✓
Piscine VUB	WITTOCK Helena	✓
Metrolab	CESARI Sara	✗
Living Labs Brussels retrofit	VAN DESSEL Johan	✗
Opwekking van koude voor koeling	HEBBELINCK Sven	✗
Masui4ever	STOFFEN Myriam	✓
De Vaartkapoen	LEBEER Nicolas	✗
Actie zkt Burger / recherche Citoyen	BOCHEM Yannick	✗
Hamster	DAEMS David	✓

4.3. Sleutelvaststellingen van de gesprekken met de projectdragers

De voorstelling van de informatie verkregen tijdens de gesprekken wordt gestructureerd in functie van de fase van het project. Voor elke fase stellen wij beknopt de algemene vaststellingen voor en de ideeën van aanbevelingen voortvloeiend uit de gesprekken.

4.3.1. Projectoproep en -selectiefase

Algemene vaststellingen

Het inzicht in de verwachtingen inzake integratie van de horizontale beginsels is niet compleet bij de projectdragers. Bepaalde projectdragers hebben **het signaal niet opgevangen dat, in het kader van hun project, een doorgedreven nadenken moest worden uitgevoerd op het vlak van de horizontale beginsels**: de horizontale beginsels worden niet echt naar voren gebracht, ze hebben dus niet begrepen dat dit een essentieel aspect is van de programmering. Veel projectdragers beschouwen dat deze verwachtingen niet geformaliseerd zijn: er worden ter zake geen doelstellingen noch indicatoren vastgelegd door de EFRO-cel, ze beschouwen dus dat zij moeten beslissen waar de lat moet worden gelegd.

Daarenboven is **de perceptie van deze beginsels voor bepaalde projectdragers vaag**. Al heeft iedereen een idee van wat ze betekenen, de definitie ervan is moeilijker te vatten.

Op het vlak van de integratie van de horizontale beginsels in de projecten tijdens de projectoproepfase blijkt in vele gevallen dat **de projecten niet ontworpen zijn in functie van de horizontale beginsels**. De projecten werden voorafgaandelijk bedacht en de projectdragers beslissen vervolgens in welke mate ze de verschillende horizontale beginsels integreren.

Bij de aanvang van het project (ontwerp) is **de belangstelling voor de kwestie van de horizontale beginsels immers nogal beperkt**. De projectdragers focussen eerder op de cruciale vragen: financiering, timing, administratieve procedures. Er zijn niet echt stimulansen om te focussen op dit aspect bij het invullen van het kandidatuurdossier omdat er niet echt eisen zijn (indicatoren, enz.). Bepaalde projectdragers geven echter aan dat dit aanzet tot nadenken over de thema's van duurzame ontwikkeling, van gelijkheid van kansen en van gelijkheid van mannen en vrouwen.

Daarenboven **hangt de intensiteit van de integratie af van de types projecten** (infrastructuren, uitrustingen, diensten, enz.) en van **de levensfase van de projecten** (in ontwikkeling, operationalisering aan de gang, enz.). Het is zeldzaam dat de projecten de horizontale beginsels met dezelfde intensiteit integreren: het ene beginsel wordt vaak meer geïntegreerd dan een andere (omdat hij verbonden is met de essentie zelf van het project). Soms worden bepaalde beginsels helemaal niet geïntegreerd (omdat de aard van het project zich daarvoor niet leent). De integratie van de beginsels in de projecten volgt verder vaak de **wettelijke/reglementaire voorschriften** (toegang voor personen met beperkte mobiliteit in nieuwe gebouwen, inclusieve jobaanbiedingen, energienormen, enz.).

De integratie van de horizontale beginsels hangt ook af van de **bewustzijnsvorming van de organisatie**, of zelfs van de projectdrager, ten opzichte van deze horizontale beginsels. Ze worden vaak natuurlijk geïntegreerd.

Welke feedback na de selectie van de projecten? Het gebeurt dat sommige projectdragers een discussie hebben met hun referent binnen de EFRO-cel, welke herinnert aan het belang van de beginsels, of zelfs bepaalde verbeteringspunten identificeert op het vlak van integratie van de horizontale beginsels maar dit is eerder zeldzaam: **de grote meerderheid van de projectdragers heeft geen feedback ontvangen van hun referent eens hun project geselecteerd was.** Wanneer er feedback bestaat slaat deze vooral op de raming van de uitgaven of op meer administratieve vragen, en duidelijk minder (of zelfs helemaal niet) op de horizontale beginsels.

4.3.2. Implementatiefase

Algemene vaststellingen

Over het algemeen volgen de projectdragers de gedragslijn ingeschreven in het kandidatuurdossier: de integratie van de horizontale beginsels in de projecten wijzigt niet tussen de projectoproepfase en de implementatiefase van de projecten.

Het gebeurt soms dat acties (verschillend van deze oorspronkelijk voorzien) ondernomen worden in de loop van de implementatie van het project, als gevolg van een rijpere reflectie.

Wanneer de acties voorzien om de horizontale beginsels te bereiken niet geïmplementeerd worden is dit meestal te wijten aan administratieve/procedurele problemen (bv.: stedenbouwkundige vergunning).

Het halfjaarlijks verslag is de opvolgingstool welke o.a. als basis dient voor de Begeleidingscomités. Veel projectdragers **copy & pasten** van het ene verslag naar het andere omdat er geen feedback is over de inhoud van de verslagen: de opvolging wordt te minimalistisch en oppervlakkig bevonden. Maar de projectdragers zijn er zich bewust van dat de EFRO-cel veel projecten moet beheren welke allemaal technische specificiteiten hebben.

Er bestaat een zekere **tevredenheid bij de meerderheid van de projectdragers over het gehoor en de steun die ze krijgen van de EFRO-cel:** wanneer ze een vraag stellen met betrekking tot de integratie van de horizontale beginsels krijgen ze binnen een redelijke termijn een antwoord. De begeleiding is echter niet proactief.

4.3.3. Evaluatiefase

Eén vraag stelt zich: is er inderdaad een overloop geweest naar de organisaties? **Het is zeer zeldzaam dat de goede praktijken ontwikkeld in het kader van de projecten ruimer opgenomen worden binnen de organisaties.** In werkelijkheid is het vaak het tegenovergestelde: bijna alle projectdragende organisaties zijn reeds bewust gemaakt over de horizontale beginsels, en beschikken reeds over een reeks strategieën ter zake, welke percoleren in de uitvoering van alle projecten die ze voeren. Daarenboven zijn bijna alle projecten nog niet uitgevoerd (nog in ontwikkeling), het is bijgevolg nog een beetje vroeg om de impact van de acties op de organisaties te evalueren.

4.4. Referentiekader van de goede praktijken inzake integratie van de horizontale beginsels in de gesubsidieerde projecten

4.4.1. Referentiekader van de goede praktijken aangaande duurzame ontwikkeling

GLOBALE goede praktijken op de schaal van de projecten en de organisaties welke deze dragen	
<i>Op de schaal van de projecten</i>	• Inlichtingen inwinnen over de kwestie van het milieu of zich laten adviseren/begeleiden over het onderwerp tijdens het monitoren van het project. • Kennis produceren en/of verspreiden over klimaatverandering, de bescherming van de biodiversiteit of van de hulpbronnen. • Het project onderzoeken in het licht van de milieuvragen. • Een koolstofbalans van het project opmaken. • Acties voorzien ter bevordering en bewustwording van duurzame ontwikkeling in het kader van het project. • Rechtstreeks bijdragen tot de bescherming van het milieu (vermindering van de broeikasgasemissies, bescherming van de biodiversiteit en van het natuurlijke erfgoed, instandhouding van de hulpbronnen, enz.). • Een systeem invoeren van opvolging van de ondernomen acties inzake milieubescherming in het kader van het project.
<i>Op de schaal van de operatoren dragers van de projecten</i>	• Binnen de organisatie, een terugdringing van het verbruik initiëren (water, elektriciteit, afval, professioneel wagenpark, enz.) • Zoveel mogelijk de verplaatsingen beperken. • De alternatieven voor de individuele wagen bevorderen (carpooling, openbaar vervoer, zachte mobiliteit) voor het personeel van de organisatie.
SPECIFIEKE goede praktijken volgens de inhoud van het project	
<i>Het project strekt tot de bouw of renovatie van infrastructuren</i>	• De aankoopprocedures (overheidsopdrachten bijvoorbeeld) bevatten verantwoordelijke contractbepalingen. • De korte distributiekanaalen verkiezen voor alle types bevoorradingen.
<i>Het project strekt tot de verwerving van uitrustingen of van materialen</i>	• De aankoopprocedures (overheidsopdrachten bijvoorbeeld) bevatten verantwoordelijke contractbepalingen. • De korte distributiekanaalen verkiezen voor alle types bevoorradingen.
<i>Het project strekt tot een dienstverlening aan personen of aan ondernemingen</i>	• Advies inzake duurzame ontwikkeling integreren in de dienst.
<i>Het project omvat de werving van personeel</i>	• De zachte mobiliteit van het personeel bevorderen: telewerk, volledige of gedeeltelijke terugbetaling van de openbare vervoerkosten, hulp bij de aankoop van fietsen/autopeds, enz.

4.4.2. Referentiekader van de goede praktijken aangaande de gelijkheid van kansen

GLOBALE goede praktijken op de schaal van de projecten en de organisaties welke deze dragen	
<i>Op de schaal van de projecten</i>	• Indicatoren integreren in het project waarmee de ongelijkheden en het gemengdheidsniveau kunnen worden gemeten. • Nadenken over de mogelijke deelname van gehandicapten aan de verschillende acties van het project.
<i>Op de schaal van de operatoren dragers van de projecten</i>	• Laten zien dat de organisatie zich inzet ten voordele van non-discriminatie en van gelijkheid van kansen. • Ontwikkelen van een « gelijkheid van kansen » platform met andere partners (al dan niet sectoraal). • Een reflectie inleiden van het type « maatschappelijke verantwoordelijkheid van de ondernemingen » • Selectiecriteria van leveranciers gebruiken welke het beginsel van gelijkheid van kansen en van non-discriminatie nakomen. • Het bewustzijn van het personeel van de organisatie voor de gelijkheid van kansen en voor de bestrijding van discriminatie vergroten. • Interne specifieke acties opzetten voor de bestrijding van alle vormen van discriminaties.
SPECIFIEKE goede praktijken volgens de inhoud van het project	
<i>Het project strekt tot de bouw of renovatie van infrastructuren</i>	• De toegang tot de infrastructuren bevorderen voor de personen met beperkte mobiliteit. • Ervoor zorgen dat de overheidsopdrachten bepalingen omvatten m.b.t. de toegang voor gehandicapten. • Een beroep doen op een deskundige die beschikt over een kennis en ervaring inzake gender mainstreaming in termen van (al dan niet openbare) ruimtes en infrastructuren. Deze deskundige kan voortkomen uit een overheidsinstantie, uit het verenigingsleven of uit de privésector. • De toegang tot de betalende infrastructuren bevorderen voor de kansarme personen door een voorkeurstarief in te voeren.
<i>Het project strekt tot de verwerving van uitrustingen of van materialen</i>	• De uitrustingen (softwareprogramma's, vervoermiddelen, enz.) aanpassen volgens de types handicap.
<i>Het project strekt tot een dienstverlening aan personen of aan ondernemingen</i>	• Het personeel van de structuur welke de dienst aanbiedt opleiden tot de gebarentaal. • In staat zijn de dienst aan te bieden in meerdere talen (minstens de landstalen).
<i>Het project omvat de werving van personeel</i>	• Invoering van een anonieme CV (de informatie verbergen welke geen betrekking heeft tot de vaardigheden vermeld in de werkpostfiche) • Personen in insertie of die veraf staan van de arbeidsmarkt aanwerven (langdurig werklozen) en/of die specifieke behoeften vertonen. • Ervoor zorgen dat de werkaanbiedingen geen minimum- of maximumleeftijd opleggen

4.4.3. Referentiekader van de goede praktijken aangaande de gelijkheid van vrouwen en mannen

GLOBALE goede praktijken op de schaal van de projecten en de organisaties welke deze dragen	
<i>Op de schaal van de projecten</i>	- Het aantal vrouwen en mannen onderzoeken welke genieten van het project en deze vergelijken met het totale aantal potentiële begunstigers van het project. - Een enquête uitvoeren bij de vrouwen over de hindernissen die ze zouden kunnen tegenkomen of die ze tegenkomen in de sector betrokken door het project. - De betrokkenheid van de vrouwen aanmoedigen in de montage, de uitvoering en de opvolging van het project. - De ratio mannen-vrouwen onderzoeken voor de acties ondernomen in het kader van het project bij de uitwerking en de uitvoering ervan. - De betrokkenheid van de vrouwen aanmoedigen in de activiteiten welke "traditioneel" voorbehouden zijn voor de mannen. - Alle acties van het project openstellen voor vrouwen en mannen.
<i>Op de schaal van de operatoren dragers van de projecten</i>	- De verdeling meten inzake tewerkstelling en functie per geslacht (in %) binnen de organisatie en erover communiceren. - Procedures invoeren ter bevordering van de gelijkheid van vrouwen en mannen binnen het human resourcesbeleid van de organisatie. - De bewustwording van het personeel van de organisatie voor de gelijkheid van vrouwen en mannen en voor de genderverbonden stereotypes vergroten.
SPECIFIEKE goede praktijken volgens de inhoud van het project	
<i>Het project strekt tot de bouw of renovatie van infrastructuren</i>	Een beroep doen op een deskundige die beschikt over een kennis en ervaring inzake gender mainstreaming in termen van (al dan niet openbare) ruimtes en infrastructuur. Deze deskundige kan voortkomen uit een overheidsinstantie, uit het verenigingsleven of uit de privésector
<i>Het project strekt tot de verwerving van uitrustingen of van materialen</i>	Ervoor zorgen dat de toegang tot de uitrustingen of materialen opengesteld is voor vrouwen en voor mannen.
<i>Het project strekt tot een dienstverlening aan personen of aan ondernemingen</i>	- De toegang bevorderen van de vrouwen tot de creatie van ondernemingen. - De toegang bevorderen van de vrouwen tot opleiding en kwalificatie.
<i>Het project omvat de werving van personeel</i>	- Vrouwen aanwerven en opleiden voor toezichthoudende werkposten. - De banen evenwichtig verdelen tussen vrouwen en mannen. - Rekruteren met behulp van objectieve en niet-discriminerende criteria. - De inclusieve spelling gebruiken in alle gepubliceerde werkaanbiedingen. - Aandacht besteden aan communicatie over het belang van het evenwicht tussen vrouwen en mannen ter gelegenheid van de rekruteringshappenings. - Een praktijk voorzien van loonherziening tussen de groepen bedienden, mannen en vrouwen, teneinde zich ervan te vergewissen dat er geen loonkloof bestaat onder de bedienden met een gelijkwaardig functieniveau. - De verzoening bevorderen van beroepsleven en gezinsleven.

4.5. Notulen van de werkgroepen

In dit deel worden de notulen overgeschreven van de verschillende werkgroepen welke hebben plaatsgevonden tussen 25 juni en 7 juli 2020. De lijst van alle deelnemers wordt vermeld. Niettemin hebben we ervoor gekozen de identiteit van de mensen te neutraliseren in de transcriptie gelet op het principe van « vrije meningsuiting » dat aangemoedigd werd in deze groepen en om te vermijden dat een deelnemer in een verkeerd daglicht zou worden geplaatst ten opzichte van de instelling die hij mogelijks vertegenwoordigt.

4.5.1. Werkgroep « Onderzoek, ontwikkeling en innovatie » - 25/06/2020

Aanwezig

- ✓ Quentin Richard: GOB EFRO Directie - Eerste attaché
- ✓ Xavier Lampe: UCLouvain, LTTO
- ✓ Julie Leroy: Deskundige Innovatie Agoria
- ✓ Aurore de Boom: ULB, TTO
- ✓ Eléonore Couder: UCLouvain, Cel EU & Internationale Financieringen
- ✓ Jérémy Levin: Innoviris
- ✓ Nathalie Schellens: Université Saint Louis
- ✓ Gilles de Lentdecker: ULB

- ✓ Michaël Van Cutsem: BDO-partner
- ✓ Valentine Lissoir: BDO-consulente
- ✓ Clément Poulain: BDO-consulent

Dagorde

1. Herinnering aan het mandaat van BDO en werking van de werkgroep
2. Voorstelling van het werkthema
3. Analyse van de interventielogica

Attachment: Presentatieondersteuning

Een eerste tafelronde wordt gevoerd ter voorstelling van de deelnemers.

Het mandaat van BDO alsook het verloop van de werkgroep worden gepresenteerd.

BDO presenteert de inhoud van de werkgroep, de globale EFRO-cijfers verbonden met het thema alsook de projecten.

Het team presenteert de interventielogica van het EFRO-OP voor het thema van het onderzoek en van de innovatie. Van deze interventielogica worden de vaststellingen van het Brusselse grondgebied en de voornaamste uitdagingen van het grondgebied over de programmeringsperiode gepresenteerd.

Een discussie komt hieromtrent op gang. Zijn deze vaststellingen nog steeds actueel op het Brusselse grondgebied? Hoe is de valorisatie van het onderzoek, van de ontwikkeling en van de innovatie de jongste jaren geëvolueerd? Hoe zijn deze uitdagingen sedert 2014 geëvolueerd? Welke nieuwe uitdagingen hebben hun opwachting gemaakt/zijn er versterkt? Welke uitdagingen zijn er verdwenen?

Een eerste deelnemer geeft aan dat er belangrijke evoluties hebben plaatsgevonden sedert 2013, o.a. in de samenwerking tussen de universiteiten en de ondernemingen maar ook met de vertegenwoordigers

van de privésector. De valorisatie van het onderzoek evolueert ook maar moet gebeuren in functie van de lokale gemeenschap (weinig grote ondernemingen, veel technologische startups, een diensteneconomie). Nieuwe valorisatieruimtes konden ook het licht zien.

BDO vraagt of bepaalde sectoren deze evolutie beter geïntegreerd hebben.

Er wordt geantwoord dat grote ondernemingen meer interesse tonen (Audi, Sabca, Solvay) voor RD maar dat de ICT-wereld het meest dynamisch blijft. De samenwerking tussen de overheid en de vzw's groeit sterk.

Een tweede deelnemer is het eens met de eerste. De samenwerking met de ondernemingen, o.a. via Innoviris, is groter geworden en verloopt gemakkelijker. Er is meer samenwerking maar de academische wereld moet zich ontkokeren van en zich aanpassen aan de ondernemingen. De tijd van een onderneming stemt niet overeen met de onderzoekstijd van een universiteit. « Beide werelden » moeten leren elkaar beter te kennen. Een bijkomende moeilijkheid te Brussel is dat de ondernemingen meestal kmo's zijn met beperktere middelen beschikbaar om de onderzoeksprojecten op te volgen. Maar er is een echte vraag.

Het wordt erkend dat het werk van de industriële met de universiteiten en de erkende onderzoekscentra toeneemt maar dat er een probleem blijft om de onderzoekstijd te doen overeenstemmen met de tijd van de onderneming (te kort in het eerste geval, te lang in het tweede). Eén van de grootste uitdagingen blijft ook erin te slagen startups in groei te behouden op het Brusselse grondgebied.

Een laatste deelnemer maakt melding van een andere ervaren moeilijkheid, voornamelijk in internationale programma's of in projecten welke dicht bij de markt staan. De samenwerking verloopt moeilijk met internationale actoren wanneer men tegelijkertijd wil verzekeren dat de valorisatie van de RD zal kunnen gebeuren op het Brusselse grondgebied (ERANET-projecten bijvoorbeeld). Het is moeilijk deel te nemen aan een internationaal programma voor een onderneming en tegelijkertijd de zekerheid te hebben dat de valorisatie plaatselijk zal gebeuren. Daarenboven is de lokale gemeenschap niet altijd rijp om dit type projecten aan te nemen (de ondernemingen zijn te klein of het thema past niet bij de realiteit van het grondgebied).

Voor **BDO** pleit dit type internationale projecten voor rijpe dragers. Zou de rol van het EFRO kunnen zijn de Brusselse gemeenschap te helpen aan rijpheid te winnen?

Er wordt geantwoord dat het EFRO het ook moet toelaten structuren te ontwikkelen om zijn onderneming te innoveren en op te starten. Maar let er voor op dat het EFRO onderworpen is aan strenge regels inzake staatssteun, in dit kader zou de overdracht van kennis van een openbaar programma naar de ondernemingen bemoeilijkt kunnen worden.

Een andere meldt dat de universiteiten geroepen zijn om aan meer fundamenteel onderzoek te doen en dus om een langetermijnstrategie te ontwikkelen. Deze langetermijnstrategieën kunnen nuttig zijn om aan Brussel een concurrentievoordeel te bieden en rekening te houden met de kmo's in de onderzoeksvisie van de universiteiten. De rol van het EFRO kan ook zijn de groei van de ondernemingen te steunen en de upscaling van de ondernemingen te Brussel te bevorderen.

Voor **BDO** moedigen deze vaststellingen de implementatie aan van een lange termijn onderzoeksstrategie en transversaal tegenover het grondgebied, met de uitdaging het ritme van de ondernemingen en van de onderzoekers in overeenstemming te brengen.

Een deelnemer meldt dat er veel valorisatie is via de spin-offs maar dat het probleem de onthaalplaats is op het grondgebied en de gunstige omstandigheden om deze te laten groeien en leven op het grondgebied. Voor de sector van de gezondheid zijn er erkende ziekenhuizen op het grondgebied maar het is nog niet duidelijk hoe men deze kan laten samenwerken met de privésector terwijl het potentieel om nieuwe diensten aan te bieden enorm is. De stadslandbouw, de circulaire economie of de mobiliteit zijn ook thema's eigen aan de Hoofdstad. Nieuwe plaatsen gewijd aan deze thema's zijn trouwens in ontwikkeling.

BDO: Er lijkt een grote kloof te bestaan tussen thema's ingeplant op het grondgebied (ICT en gezondheid) en opkomende filières. Het OP heeft geen stelling genomen over sterke sectorale keuzes. Moet men restrictief zijn om ingeplante filières te bevoordelen of, integendeel opkomende filières bevoordelen? En zo een dispersie van de projecten vermijden? Of moet men anders de valorisatie voortzetten zonder bijzondere sector?

Bepaalde deelnemers zijn niet zeker dat dit een relevante optie is. Het vorige cabinet van 2014 had het niet gedaan maar het lijkt nu dat het overwogen zou worden, daar de gewestelijke beleidsverklaring meer georiënteerd is op bepaalde sectoren. De upscaling is even belangrijk wanneer men focust op een stap van de RD en niet op een sector.

Innoviris is te vinden voor meer slimme specialisatie. Het is belangrijk de innovatiewaardeketen « van de universiteit naar de onderneming » niet uit het oog te verliezen. Men mag het onderzoek niet duwen in de richting van een zwakke sector waar er geen enkele actor is om hem te valoriseren. Een verband moet worden verzekerd tussen de partners van de keten om de resultaten te bestendigen. Het heeft geen zin te kennen als men niet valoriseert.

BDO presenteert de verschillende projecten.

Een deelnemer laat gelden dat het ICITY-project veel budget gemobiliseerd heeft maar een verdelingsdynamiek ingevoerd heeft met de ondernemingen en het uitbreken van nieuwe infrastructuren bevordert heeft, waardoor er meer interacties waren. Dit vergt investering en belangstelling vanwege de ondernemingen maar creëert ook emulatie. De moeilijkheid zit ook in de rekrutering van interessante profielen in dit domein. ICITY krijgt navolging, maar de nieuwe actoren moeten opgenomen worden, netwerken en platformen moeten worden gecreëerd.

Een andere merkt op dat sommige projecten, niet gepresenteerd onder het formaat van presentatie, in rechtstreeks verband stonden met de ontwikkeling van innovatie in de ondernemingen (TRIASSEN, Marco Polo, COOPCITY enz.) welke incubatie en creatie mogelijk maakt. Een deel van de RD-as bestaat daartegen niet uit echte onderzoeksprojecten maar eerder uit begeleidingsprojecten. De meer restrictieve aanpak moet zich misschien bevinden in een meer directe aanpak naar de ondernemingen en de valorisatie toe. Hij denkt dat men dan twee types projecten moet onderscheiden: deze die niet innoveren maar onderzoekers ondersteunen en de projecten die effectief innovatie genereren.

De managementautoriteit meldt dat de boomstructuren van het OP niet altijd relevant zijn en het resultaat zijn van een soms artificiële klasseringsbehoefte voor de EU (omdat sommige projecten van as 1 zich in 2 zouden kunnen bevinden en omgekeerd).

BDO: zou de roeping van het EFRO zijn het genereren van kennis te financieren of eerder projecten in rechtstreeks verband met de economie?

Volgens een deelnemer heeft het EFRO als roeping aan regionale ontwikkeling te doen voor de sociaaleconomische samenhang. Men moet meer dirigistisch zijn over wat men wil op het Brusselse grondgebied maar a priori hebben beide types projecten hun plaats.

Een tweede zet uiteen dat het genereren van kennis ook zijn plaats heeft binnen het EFRO, men moet niet proberen te veel de projecten stroomopwaarts van het onderzoek te beperken. Als men aan de basis « snijdt », verwaarloost men een deel van de keten dat de link mogelijk maakt tussen het fundamentele en de commercialisatie. Anders zou dat erop neerkomen in je eigen voet te schieten. In het fundamentele onderzoek zijn er aanzienlijke bezuinigingen geweest. Het EFRO blijft een interessant middel om dit type ambitieuze projecten te verzekeren.

De managementautoriteit wijst erop dat het kader het niet toelaat alles te ondersteunen en niet alle schakels van de RD kan aandoen, maar dat er ook andere programma's bestaan in het BHG welke het mogelijk maken al deze aspecten te ondersteunen.

Een laatste deelnemer verklaart dat men aandacht moet hebben voor het duurzaam maken van de kennis alsook voor de logica van de waardeketen. Het voornaamste risico is geen vervolg/duurzaamheid voor interessante projecten te vinden. Het gaat er vaak om, in het universitair kader, spin-offs te creëren, maar dit is niet voldoende. Het EFRO moet ook de continuïteit en de groei van de RD-projecten kunnen ondersteunen via een betere ondersteuning in de valorisatie. De UCL heeft enorm veel samengewerkt tussen interne diensten, door bijvoorbeeld gezondheidsprojecten te verbinden met AI of ICT. Dit heeft het toegelaten mensen in netwerk te brengen welke anders elkaar niet zouden hebben gesproken. Deze oefening is opgestart samen met de ondernemingswereld.

Bijvoorbeeld heeft het project « Bâti bruxellois » goede resultaten gegeven maar de rechtstreekse valorisatie in economische termen is niet duidelijk. De productie van tools is bevredigend maar mondt niet uit op commercialisering en een rechtstreekse economische valorisatie. Deze productie van kennis laat het echter toe ervan gebruik te maken en vervolgens krachtadiger te worden.

Tenslotte mag men niet uit het oog verliezen dat valorisatie niet enkel economisch is maar ook sociaal en milieugebonden. Research bestaat niet enkel uit het creëren van spin-offs en het verkrijgen van intellectuele eigendom op producten. Het kan ook kennis, governance betreffen, en niet enkel geld.

BDO wijst erop dat deze opmerking niet altijd in verband staat met de indicatoren van het OP welke voornamelijk het slagen voor de economische aspecten ervan meet.

Er wordt geantwoord dat de sociale valorisatie even belangrijk is als de economische valorisatie, daarmee moet rekening worden gehouden in de indicatoren van de volgende programmering en moet een nadenken worden opgestart over deze indicatoren.

BDO geeft aan dat dit dan veronderstelt dat de RD-projecten ook moeten draaien rond de economische actoren met de burgerlijke maatschappij.

Een deelnemer bevestigt dat projecten een maatschappelijke impact hebben maar dat dit te zelden gevaloriseerd wordt in het EFRO-kader waar de indicatoren enkel focussen op de economie.

Voor **de managementautoriteit** is het moeilijk iets anders te verdedigen dan generalistische indicatoren daar het zeer ingewikkeld is specifieke maatschappelijke indicatoren te implementeren. Hij begrijpt echter volkomen de opmerking, en een raadpleging van de actoren van onderhavige programmering is voorzien voor de nieuwe strategie die zal worden ontwikkeld in het nieuwe OP. Hij erkent de nood een minder gestandaardiseerd model te laten aan de oppervlakte komen dat een valorisatie van de RD op een andere manier mogelijk maakt en het lijkt dat de Europese Commissie de wil heeft in deze richting te gaan.

Een tweede deelnemer snijdt de kwestie aan van de living labs. Dit zijn interessante projecten omdat ze het aan de kmo's toelaten risico's te nemen met zo min mogelijk kosten dankzij universitaire toepassingen. Deze dynamiek is interessant en staat in rechtstreeks verband met deze nieuwe vorm van meer « onrechtstreekse » valorisatie van het onderzoek.

Voor **een andere** is deze benadering inderdaad relevant. Men moet echter rekening houden met de variabele en complexe regels van de staatssteun en nadenken over het model dat kan worden gecreëerd. De collaboratieve en multi-actor-instrumenten zijn een piste die nader moet worden onderzocht.

De managementautoriteit maakt duidelijk dat de administratie niets heeft tegen een innoverend model maar dat dit a priori voor haar complex en weinig intuïtief lijkt, o.a. omdat de Europese audits het werkelijk innoverend karakter van een model a posteriori in vraag kunnen stellen. Het project moet van bij de aanvang op technisch vlak onberispelijk zijn opdat hij later niet opnieuw zou kunnen in vraag worden gesteld.

Eén van de deelnemers herinnert er ook aan dat het werk op de indicatoren complex is. Dit werk is uitgeprobeerd in andere Brusselse strategieën zonder al te veel succes. Hij roept op om niet te ambitieus

te zijn op dit vlak omdat deze maatschappelijke indicatoren multifactorieel zijn en een monitoring vereisen op lange termijn. Hij onderstreept ook dat we het hier hebben over impact in het kader van het OP en van de instelling en niet van de maatschappij in haar geheel.

De presentatie wijst op vier voornamelijk actiehefbomen, **BDO** vraagt of andere de voorkeur hadden kunnen/moeten krijgen.

Voor **de deelnemers** is er een grote behoefte aan opleiding opdat de universitaires beter zouden worden opgeleid tot de nieuwe technologieën en tot de verzoeken van de ondernemingen, en om zo de band tussen ondernemingen en universiteiten te versterken. « Kennismakingswerk » moet nog gebeuren tussen ondernemingen en universiteiten. Het doctoraat in onderneming is de illustratie van deze eerste stap die moet worden versterkt. De living labs en fablabs zijn er een andere illustratie van.

Het ONCO Brussels-project dat precies opleiding als voorwerp heeft komt aan bod. Het is geen zuivere RD maar dit laat het aan het personeel toe krachtadiger te worden over de nieuwe technologieën en doet de onderzoekers « uit de muren treden ». Dit onderstreept het belang van de derde plaatsen. De RD-strategieën van de universiteiten moeten in grotere mate rekening houden met de behoeften en het ritme van de ondernemingen.

Het **BDO-team** presenteert het concept van filière en de spreiding van de RD-projecten volgens dit concept. Het blijkt dat de geselecteerde projecten ook de rijpheid van de actoren van toen weerspiegelen. Gezondheid is goed vertegenwoordigd. Er wordt gevraagd of de filières uit 2014 nog altijd even belangrijk zijn, of als andere naar boven zijn gekomen of vergeten werden. Ook, moet het EFRO-OP specifiek worden in zijn sectorale keuzes of moet hij generalistisch blijven?

De deelnemers wijzen erop dat de ICT- en gezondheidssectoren ook nog altijd in gelijke mate groeisectoren zijn te Brussel. De mogelijke filières beperken houdt een risico in omdat een filière in haar globaliteit genomen het ook toelaat een variëteit aan onderwerpen te bereiken (klinische onderzoeken, preventie, zorgtechnieken, enz. in het geval van gezondheid). Keuzes maken over filières of bijzondere filièrevlakken zal moeilijk zijn. Daarenboven kan een filière sterk evolueren en dan komt het erop neer deuren te sluiten (wie sprak er enkele jaren terug over artificiële intelligentie? Toch is ze onafwendbaar geworden in ICT). Er dienen ook keuzes te worden gemaakt in functie van het ecosysteem aanwezig te Brussel.

Er wordt ook uiteengezet dat thematische beperkingen opleggen een vals goed idee is. Volgens hem is het beter om iedereen zich kandidaat te laten stellen en het aan de besten toe te laten meer generalistische projecten in te dienen. Deze laatste zullen misschien onverwacht zijn, maar zeer relevant. Beperken komt erop neer het risico te nemen van meet af aan interessante actoren en projecten uit te sluiten.

BDO: Misschien is het interessanter de thema's open te laten maar beter de vervolgde schakel van de innovatieketen te verduidelijken? Aangaande de filières die weinig rijp waren, wat is uw visie van hun evolutie tussen 2014 en vandaag?

Er wordt geantwoord dat problematieken welke in 2014 latent waren vandaag duidelijk ruimer zijn geworden zoals volksgezondheid, vluchtelingen of huisvesting. Er zijn ook veel potentiële thema's waarin Brussel expertise ontwikkeld heeft: mobiliteit of circulariteit. Brussel is een laboratorium en het EFRO geeft de gelegenheid deze thema's met een sterk potentieel te testen.

Een andere deelnemer is het er ook mee eens dat het risicovol is het OP te erg af te sluiten. Men moet een marge laten omdat projecten welke a priori buiten scope liggen een belangrijke weerklank kunnen vinden in de loop van de programmering (ze wijst op een voorbeeld van onderzoek over epidemiologie en personenstromen in Brussel). Men moet ruimte laten voor projecten met een zeker potentieel al beantwoorden ze niet rechtstreeks aan een precieze behoefte op het ogenblik van de selectie.

Het belang van de RD schuilt zelfs daarin. RD laat het toe te innoveren waar niets verwacht wordt. Te erg framen komt erop neer afstand te doen van een opportuniteit die op middellange termijn zinvol zou kunnen worden.

Het ICT-thema blijft belangrijk voor de leden van **Agoria** en deze pleit niet voor een artificiële beperking van de projecten. Het EFRO moet een minder klassieke RD mogelijk maken en nieuwe zaken testen. Mobiliteit is ook een zeer verontrustende uitdaging voor de Brusselse ondernemingen. Het digitale articuleren als transversaal beginsel blijft volgens haar relevant.

Voor **de andere deelnemers** moet men ook proberen de onderzoeksprojecten in de menswetenschappen meer te integreren, welke in de steek worden gelaten door de structurele fondsen.

De groep is ook niet te vinden voor een selectieve aanpak maar is eerder voorstander van het behouden van een diversiteit aan projecten. Ook pleit hij er niet voor de ICT enkel te laten als transversaal beginsel maar ook als filière als dusdanig omdat er nog een belangrijk potentieel bestaat voor de RD op dit vlak, dat moet worden uitgevoerd alvorens transversaal te kunnen worden gevaloriseerd.

Tenslotte wordt herinnerd aan de noodzaak aan RD te doen volgens het Brussels weefsel en dus de keuzes te maken in functie van de middelen beschikbaar op het grondgebied om de resultaten te valoriseren.

De managementautoriteit herinnert er ook aan dat de bedoeling is waarde te creëren in Brussel. Men mag ook niet filières en/of projecten ondersteunen welke er enkel toe zouden bijdragen de tewerkstelling te Brussel te verhogen zonder de Brusselse tewerkstelling te verhogen. Men zou voorbijgaan aan één van de doelstellingen van het EFRO.

Voor **een laatste deelnemer** is er een belangrijk onderzoekspotentieel, o.a. in de ICT. Eén van de grootste struikelblokken is dat de onderzoekers de ondernemingen niet kennen en geen « ondernemingsgerichte » rijpheid hebben. Het is niet zeker dat de Brusselse onderzoekers de kmo's kennen waarmee ze zouden kunnen samenwerken terwijl er een waar potentieel is. De Waalse ondernemingen zijn meer gekend omdat ze groter zijn en over meer middelen beschikken om zich te gooien in onderzoeksprojecten.

4.5.2. Werkgroep « Economie en competitiviteit van de kmo's » - 30/06/2020

Aanwezig

- ✓ Quentin Richard: GOB EFRO Directie - Eerste attaché
- ✓ Patricia Foscolo: Hub Brussels - bestuur duurzame economie
- ✓ Anthony Naralingom: Hub Brussels - circulaire economie
- ✓ Stéphanie Polet: Economische en sociale raad
- ✓ Valérie Tanghe: Haven van Brussel
- ✓ Philippe Antoine: Citydev

- ✓ Michaël Van Cutsem: BDO-partner
- ✓ Valentine Lissour: BDO-consulente
- ✓ Clément Poulain: BDO-consulent

Afwezig

- ✓ Geert Rochtus: Bruxelles Economie et Emploi

Dagorde

1. Herinnering aan het mandaat van BDO en werking van de werkgroep
2. Voorstelling van het werkthema
3. Analyse van de interventielogica

Attachment: Presentatieondersteuning

Een eerste tafelronde wordt gevoerd ter voorstelling van de deelnemers.

Het mandaat van BDO wordt voorgesteld alsook het verloop van de werkgroep.

BDO presenteert de inhoud van de werkgroep, de globale EFRO-cijfers verbonden met het thema alsook de projecten. De interventielogica van het EFRO-OP voor het thema van de economie en van de competitiviteit van de kmo's wordt uiteengezet. Van deze interventielogica worden de vaststellingen van het Brusselse grondgebied en de voornaamste uitdagingen van het grondgebied over de programmeringsperiode uiteengezet.

Een deelnemer wijst erop dat, in de uitdagingen, het belangrijk is aan te geven welke de sectoren zijn met een hoog risico van faillissement. Naargelang de sector zal het antwoord zeer verschillend zijn.

BDO vraagt hoe de uitdagingen geëvolueerd hebben tijdens de programmering, of de geïdentificeerde uitdagingen de goede waren en of er een antwoord gegeven is op deze uitdagingen.

Voor **één deelnemer** impliceert de vraag dat de projecten gunstige effecten hebben gehad maar dat een belangrijk deel ervan nog steeds in uitvoering/opbouw zijn. Men kan nog niet voldoende afstand nemen om te spreken over het effect van het EFRO (ontwikkeling van onroerende goederen o.a.). Wat de vaststellingen betreft moet men erkennen dat ze allemaal nog steeds actueel zijn en kunnen worden behouden voor de volgende programmering. De trends zijn gelijkaardig, met uitzondering van de werkloosheid van de jongeren welke een zeer positieve curve heeft gevolgd (maar in vraag wordt gesteld door de COVID).

De crisis heeft veel economische actoren in de moeilijkheden gestort, maar Citydev stelt op huidig stadium een sterk herstellingsvermogen van de ondernemingen vast. Citydev telt 450 ondernemingen op zijn

verschillende vestigingen, slechts 47 hebben een hulpaanvraag ingediend. De contacten waren snel en hebben een piek bereikt alvorens brutaal te stoppen op 47. Geen enkele nieuwe aanvraag sedert eind april. Terwijl de effecten opgeslorpt lijken zal men dit op middellange termijn bekijken, namelijk met het einde van het moratorium op de faillissementen.

Een sterke trend vastgesteld door Citydev is de vermindering van de gevraagde oppervlakte per onderneming en een stijgende vraag vanwege de zeer kleine ondernemingen en ambachtslieden. De commercialisering van de Citydev oppervlaktes is snel maar de vraag is geslonken van 500m² tot 200 of zelfs 100 m². De bezettingen zijn ook korter, om niet te zeggen tijdelijk, alvorens een oppervlakte op langer termijn te integreren.

BDO vraagt welke de types aanvragen van de 47 ondernemingen waren?

Dezelfde deelnemer antwoordt dat dit voornamelijk verbonden was met liquiditeitsproblemen en dus met verzoeken van Citydev de huurgelden en de erfpachtrechten te verminderen of uit te stellen. De Regering heeft ermee ingestemd de betalingen voor de maanden april-mei-juni op te schorten en deze uit te stellen tot januari 2021. Het profiel van de ondernemingen welke een aanvraag hebben ingediend is zeer uiteenlopend.

Een andere bevestigt de waarnemingen. In de eerste dagen van de crisis zijn een dertigtal aanvragen geformuleerd op de Haven om de betalingen van de huurgelden te spreiden of de verplichtingen van tonnenmaat over de waterweg te neutraliseren (verplichting van tonnenmaat en geen banen voor de ondernemingen van de Haven). De uitstelmaatregelen zijn goed onthaald en de profielen waren zeer uiteenlopend. De bezorgdheid was groot in het begin van de crisis maar is effectief gaan liggen na een piek. Men zal moeten zien, op middellange termijn, of het herstellingsvermogen van de ondernemingen bevestigd wordt. Wat de vraag naar oppervlakte betreft blijft de Haven aanvragen binnenkrijgen van belangrijke oppervlakten van het type 5.000m².

BDO: er zal inderdaad een vertragingseffect van de crisis voor bepaalde actoren. Hoe zit het met de situatie uit 2014? Was de wijze waarop het OP bedacht werd goed beredeneerd?

Voor **één deelnemer** is de situatie uit 2014 geëvolueerd op het vlak van werkloosheid van de jongeren, maar de crisis keert de positieve dynamiek om. De algemene vaststellingen blijven actueel. Er bestaan echter twijfels over de evolutie van de niet-delokaliseerbare banen en de creatie van niet-delokaliseerbare activiteiten.

Bij Greenbizz zijn er aanvragen geweest tot uitstel van huurgelden omwille van de COVID, maar slechts voor 10 à 15% van de ondernemingen. Veel ondernemingen en handelszaken hebben zichzelf snel heruitgevonden en hebben een digitale strategie aan de dag gelegd, maar voor veel zaken blijft het problematisch.

Een tweede deelt de mening van de eerste. Het herstellingsvermogen van de ondernemingen zal afhangen van hun vermogen te innoveren en van hun beschikbare reserves. Wat de vaststellingen betreft waren de bewegingen van economische transitie (sociale transitie en circulaire economie) weinig aanwezig in 2014 maar zijn het vandaag veel meer.

BDO wijst erop dat het OP deze transities misschien onvoldoende heeft geanticipeerd, ook de digitale transities en de flexibilisering van de economie (uberisatie) welke snel zijn geweest. Moet het EFRO niet leniger en flexibeler zijn teneinde te beantwoorden aan deze nieuwigheden, flexibeler zijn dan op grote infrastructuurprojecten?

Eén persoon zegt verstoeld te staan van de panachering van projecten, maar dat dit deel uit maakt van het EFRO « op zijn Brussels ». Het luik mobiliteit blijft belangrijk te Brussel en laat het toe resultaten te boeken. Bijvoorbeeld omvat het project Marco Polo een deel woningen. Citydev gaat er 5 verwerven en deze teruggeven aan de mensen verantwoordelijk voor de vestiging, om de trajecten te beperken en de levenskwaliteit te verbeteren. Dit is niet het klassieke werk van Citydev, maar de projecten van

economische expansie via het EFRO laten dit type pilootproject toe, welke zou kunnen worden gerepliceerd. Dit komt overeen met de gewestelijke beleidsverklaring die zwaar inzet op de transitie van het economische model. Dit type project is een goede illustratie van de innovatie mogelijk gemaakt door het EFRO.

BDO presenteert het vervolg van de interventielogica meer in detail alsook de projecten. **Het BDO-team** brengt de discussie opnieuw op gang door te vragen wat ze denken van de steun gebracht aan de kmo's via de geselecteerde projecten. Hij vraagt aan de managementautoriteit hoe het zit op het vlak van de financiële steun aan de kmo's.

De managementautoriteit antwoordt dat er twee financiële instrumenten bestaan. Het ene is een micro-krediet en het tweede een steun aan de sociale en collaboratieve economie. Deze instrumenten werden echter met wat vertraging gelanceerd omwille van de moeilijkheden ervaren om de relevantste hefbomen en tools te identificeren. Overigens is een deel van de middelen herschikt en toegewezen aan een speciaal « Covidfonds ».

BDO: tijdens de programmeringsperiode is het landschap van de financiële instrumenten en gewestelijke strategieën geëvolueerd. Waren de hefbomen van het EFRO uiteindelijk de goeie? Welke kijk hebt u op de specifieke toegevoegde waarde van het EFRO over deze periode?

Een deelnemer geeft aan dat er veel communicatiewerk is gebeurd tijdens de vorige programmering, dat echt enthousiasme opgewekt heeft, een grote hoeveelheid ingediende projecten en ook een groot aanzuigeffect omdat velen zich geroepen voelen, maar weinigen worden gekozen. De competitie tussen de projecten was groot, met een groot trechtereffect en een indruk dat de Regering één project gekozen had per instelling alsof de bedoeling was iedereen tevreden te stellen. Men kan betreuren dat in termen van duurzaam en sociaal ondernemerschap, te weinig projecten geselecteerd werden.

BDO wijst erop dat het communicatie-effect opgezocht was met het oog op de kristallisatie van alle potentiële operatoren rond de programmering. Hij verduidelijkt dat men niet uit het oog mag verliezen dat de projecten geanalyseerd werden volgens de robuustheid en rijpheid verwacht in een EFRO-programmering en dat de logica niet was één project per instelling te hebben. De vraag stelt zich echter, 5 jaar later, te weten of de goede projecten ondersteund werden en welke hefbomen het EFRO had kunnen activeren terwijl de economie is blijven evolueren.

De managementautoriteit bevestigt de te grote competitie tussen de projecten maar wijst er ook op dat er geen wil geweest is van « gearrangeerde » verdeling tussen de instellingen. De analyse door een externe consultant heeft het trouwens toegelaten de klasseringen te objectiveren. Er zijn wel voorstellen geweest van ondernemerschapprojecten maar die waren vaak te klein en niet voldoende rijp om geselecteerd te worden.

BDO: indien er frustraties zijn, welke types projecten zouden hier dan moeten zijn? Op welke onderwerpen?

Een deelnemer heeft de indruk dat de projecten meer verbonden waren met de vorige programmering en dat er weinig samenhang is geweest met de huidige plannen en strategieën (o.a. de PREC). De economische transitie wordt niet transversaal genoeg behandeld en zonder ware band tussen de projecten. De banden tussen de projecten op het grondgebied zijn moeilijk waar te nemen.

Voor **BDO** kan dit het resultaat zijn van sterke sectorale keuzes.

Deze zelfde deelnemer denkt dat het feit te beschikken over sterke sectoren niet verhindert dat er bruggen tussen hen zouden bestaan terwijl we op heden enkel silo's hebben.

BDO: de actiehefbomen van het EFRO bieden een nogal brede panel aan projecten. Verwacht u dat het EFRO zou focussen op bijzondere punten? Dat de hefbomen specifiekere zouden zijn?

De groep maakt de opmerking dat er verschillende niveaus zijn in de projecten. Sommige zitten zeer erg stroomopwaarts in de innovatie en impliceren geen rechtstreekse banen, andere focussen rechtstreeks op de ontwikkeling van activiteiten. Veel tools zijn reeds aanwezig maar nogal weinig in de overgang naar de hogere schaal, de upscaling (na 3 jaar bestaan van de onderneming). De wereld van de startups is daarentegen reeds sterk ingenomen. De competitiviteit verbeteren door innovatie is logisch maar het duurt lang vooraleer er resultaten zijn. Andere projecten zoals de begeleiding kunnen rechtstreeks worden gemobiliseerd. Er bestaan dus projecten met verschillende ritmes welke anders zouden moeten kunnen worden gemonitord omdat de impact op de tewerkstelling variabel is.

BDO komt terug op de ontwikkeling van de circulaire economie welke minder zou zijn geïntegreerd door het EFRO dan tijdens de vorige programmering. Hij herinnert eraan dat er een verandering van Regering geweest is tussen het opstellen van het OP en het sluiten/implementeren ervan.

Een deelnemer: circulariteit is effectief opgenomen in het OP maar op minder duidelijke manier dan bij de programmering 2007-2013 welke werkelijk draaide rond duurzaamheid. Het huidige programma is vager en competitiviteit en duurzaamheid lijken gesplitst in twee aparte concepten terwijl er banden te leggen zijn. Men mag hopen dat de nieuwe programmering dit band zal herstellen, als men zich baseert op de nieuwe gewestelijke beleidsverklaring die deze band duidelijk naar voren brengt. De geselecteerde projecten zullen waarschijnlijk ook meerdere jaren nodig hebben alvorens een werkelijke impact te hebben en de dragers die uit deze programma's komen gewijd aan circulariteit zijn vaak « frontrunners » die de markt snel zullen satureren en bijgevolg niet zullen groeien. De projecten beperken zich vaak tot het anekdotische terwijl het potentieel aanwezig is en men moet helpen een transversale implementatie van de duurzaamheid te bewerkstelligen, zich niet beperken tot enkele actoren in de marge.

Voor **BDO** heeft de rijpheid van de projectdraggers zeker een rol gespeeld in de selectieprocedure.

Een tweede deelnemer beaamt bovenstaande beweringen. Er zijn veel projecten van startups, o.a. in de economische transitie, maar het EFRO heeft ook een upscalingrol welke niet voldoende ingenomen wordt. Er is een structurerende moeilijkheid opdat de kleinste ondernemingen in een groeifase zouden treden, namelijk omwille van de lokalisering in Brussel waar ze zich zouden kunnen installeren. De stedelijke en duurzame logistiek is ook een uitdaging voor deze ondernemingen.

Voor **de managementautoriteit** is het niet onmogelijk economie en duurzaamheid te verbinden. De architectuur van de volgende programmering zal waarschijnlijk grotere investeringen beogen in het « green » domein. Het is duidelijk dat het OP meer de nadruk zal leggen op de ondersteuning van de kmo's in het domein van circulariteit en voor deze die wensen te groeien. De ambitie is evenveel de ondernemingen te ondersteunen bij welke duurzaamheid in hun DNA zit als de ondernemingen die behoefte hebben aan transitie. De eerste versies van het nieuwe OP voorzien investeringen en circulariteit en een ondersteuning van de kmo's, men moet er zich van vergewissen dat beide met elkaar zullen spreken.

Een derde deelnemer is het eens met beide voorgenoemden. Het is essentieel een grotere upscaling-dynamiek te initiëren. Een transversale visie hebben van de duurzaamheid binnen het EFRO zal helpen maar zal niet voldoende zijn. Wanneer men het heeft over upscaling denken wij gewoonlijk aan jonge innoverende ondernemingen maar men moet ook meer klassieke ondernemingen beogen, « historische » of grotere ondernemingen. Er is inderdaad een groot gebrek aan hulp bij de transitie voor de bestaande ondernemingen. Er moet een coherente mix maatregelen zijn, dit kunnen zowel financiële instrumenten zijn, infrastructuren of andere. De investeringen in infrastructuur zijn bijzonder bindend en behoeven een gewestelijke hulp (o.a. op de normen).

BDO presenteert de filièrelogica's en vraagt in welke mate de gefinancierde projecten het toegelaten hebben de filières te versterken en of het OP moet investeren in meer specifieke filières of, integendeel, een creatiever en minder beperkend karakter laten.

Voor **een deelnemer** zijn de projecten nog niet voltooid. Voor de «pôle média» bijvoorbeeld, zal deze interessant worden indien hij erin slaagt een plaats te concentreren met een gemengdheid aan

ondernemingen. De filière 'media/creatieve sector' lijkt goed gestructureerd, zoals deze van de gezondheid. Het lijkt daartegen dat de filière 'duurzaam bouwen' minder versterkt wordt door het EFRO omdat de projecten voor de meerderheid focussen op de bouw en niet op de begeleiding en de ontwikkeling van ondernemingen. Het EFRO structureert nogal weinig de filière maar deze is voor de rest nogal goed ontwikkeld. Er blijft echter nog veel te doen om de filière te ontwikkelen. Terwijl ze rijp is in EPB/energie, moet ze nog een stap verder gaan (gebruik van de energie, materialen, enz.). In duurzame voeding, is Brussel er nog lang niet.

Managementautoriteit: De bedoeling van de structurering in filières was, daar waar mogelijk maar zonder verplichting, zich tot deze unie te beperken, een betere communicatie te organiseren tussen sectoren welke als complementair worden beschouwd. Duurzame voeding was zo beschouwd als zijnde potentieel complementair met de Horeca. Het BeerPalace-project bijvoorbeeld is geselecteerd in naam van de steun die hij bracht aan de « filière duurzame voeding/Horeca » zonder dat hij bijdraagt tot elk van beide sectoren waaruit de filière bestaat (hij draagt wel bij tot de Horeca maar zonder daarom een drager te worden specifiek gewijd aan duurzame voeding). De wil een band te creëren tussen duurzame voeding en Horeca bleek in de feiten onmogelijk tot stand te brengen. Er waren te veel interventiemodaliteiten en te veel filières om relevante keuzes te kunnen stellen.

Voor **één deelnemer** is er één element dat niet duidelijk genoeg naar voren komt in het OP: logistiek. Dit is een transversale activiteit ter ondersteuning van de activiteit die onontbeerlijk is. Bijvoorbeeld heeft de Haven in de deconstructieprojecten partners voor de opslag en de behandeling van de materialen. Ze ontvangt ook oppervlaktes voor « reverse logistics » en duurzame voeding. Om de ondernemingen plaatselijk te ontwikkelen is het vereist de ondernemingen te integreren in filières met een aangepaste logistiek, ruimtes op het grondgebied.

BDO: om Brussel meer te integreren in de circulariteit mogen de filières niet te veel in silo's opgesteld zijn, maar moet eerder een strategie geïmplementeerd worden welke een beroep zal doen op meerdere middelen en potentiële filières. Echter, hoewel de ICT, in vergelijking met de circulariteit, een transversale filière was, blijkt dat er ook een behoefte is aan RD precies op de ICT. De circulariteit zit waarschijnlijk in een gelijkaardige situatie.

Het digitale blijft transversaal en moet zo worden behouden, hoewel er inderdaad een behoefte aan RD bestaat in early stage voor bepaalde bijzondere technologieën. De vraag staat echter nog altijd open om te weten of er een werkelijke economische bijdrage zal zijn van deze projecten. En als men een meer precieze filière kiest zal men zich moeten afvragen of een andere strategie van het Gewest deze filière in aanmerking kan nemen.

BDO: Hoe zit het met de plaats van de sociale economie? De robuustheid van deze actoren blijft soms een item op het ogenblik van de selectie van de projecten, o.a. in het kader van het duurzaam maken van de projecten. De samenhang tussen de klassieke en sociale economie is een te onderhouden motor of moet anders de upscaling worden beoogd en het sociale aspect van de economie worden beperkt?

Een deelnemer zet uiteen dat de ondernemingen welke in de AEEA investeren veel sociale economie gebruiken in grootschalige projecten, hetgeen rechtstreeks bijdraagt tot het herstellingsvermogen van het grondgebied. Grote infrastructuurprojecten kunnen het toelaten dit beroep op de sociale en lokale economie nog vergroten. Het EFRO is een goed middel om de sociale economie te laten tussenkomen in grootschaligere projecten, welke bijdragen tot het herstellingsvermogen van het grondgebied en beantwoorden aan een behoefte aan valorisatie van de plaatselijke arbeidskrachten. Vandaag is men getuige van een kentering met activiteiten die zich buiten Brussel bevonden maar die terugkeren naar de stad. Deze sectoren doen massaal een beroep op de plaatselijke arbeidskrachten. Als ze niet gemakkelijk te federeren zijn moet men zich de vraag stellen hoe men, via investeringen en infrastructuur zoals het EFRO, hun aanwezigheid kan bestendigen en deze ontwikkelen.

Voor **een andere** is het nodig, in het plan van economische transitie, te definiëren wat sociale economie concreet inhoudt en het concept te democratiseren. Men moet illustreren hoe de sociale economie de

traditionele economie kan inspireren. Het sociale moet verbonden worden met economische en sectorale ambities.

Als men kijkt naar het COOPCITY-project is er een ware wil te beschikken over een sociale en duurzame dynamiek, zonder subsidie en rendabel. Een groot deel van de sociale economie (re-integratie op de arbeidsmarkt) is ook sterk gesubsidieerd. Dit zijn twee economische logica's die men naast elkaar moet laten bestaan. Een economisch en competitiegericht nadenken in de sector brengen zal het ook toelaten de activiteiten en de groei ervan te dynamiseren. Dit betekent echter niet dat één van beide logica's moet worden uitgesloten. De sector van de afval-hulpbronnen is immers begonnen via subsidies om vervolgens te evolueren naar een rendabel economisch model. Tegenwoordig staan deze actoren opnieuw onder druk met de bloei van de tweedehands artikelen en van de klassieke economische actoren welke de markt veroverd hebben. Ze moeten zichzelf vernieuwen met een daling van de kwaliteit van de hulpbronnen langs het informele netwerk (van het type Vinted). Een nieuwe strategische visie is noodzakelijk.

BDO: ondervindt u dat de COVID de EFRO-programmering op enige wijze zal beïnvloeden?

De managementautoriteit zet de complexiteit uiteen van de situatie van de nieuwe Europese reglementen. Op Europees vlak wordt geen diepgaande hervorming overwogen voor het voorstel van verordening uit 2018. Niettemin zal de steun voor toerisme en cultuur worden verbreed. De steun voor het gezondheidssysteem zal ook flexibeler worden, o.a. om af te wijken van de regels en de middelen te herconcentreren in geval van nieuwe pandemie. Maar er is nog geen sprake van een verregaande hervorming van het globaal kader. Er zijn ook mogelijkheden van aanvullende fondsen voor de huidige programmering maar dit blijft nogal vaag (REACT EU-fonds waarvan de termen nog in discussie zijn op Europees vlak). Dit zal focussen op de gezondheid en de kmo's voor korte « subprojecten » welke reeds lopende projecten komen voeden (met een nieuw naar voren te brengen aspect) of er zal een miniselectie plaatsvinden.

De volgende programmering wordt niet enkel door de COVID bemoeilijkt. Er is ook het « just transition mechanism » gewijd aan de groene investeringsoperaties, maar welke nog niet duidelijk is.

BDO: dit versterkt de behoefte het transitieproject van Brussel in overeenstemming te brengen en te beschikken over stabiliteit om de potentiële vraag naar projecten te beheersen, welke breder kan worden met de nieuwe in aanmerking komende sectoren. De projecten zullen ook lenig moeten zijn tegenover de kmo's, afhankelijk van de snelheid van het economisch herstel.

De managementautoriteit: Het is nog te vroeg om te weten, maar de EU had reeds een benadering om de financiële instrumenten te flexibiliseren. De bedoeling was zo snel mogelijk de ondernemingen te raken en de verschillende ex ante studies en evaluaties te beperken om een financieel instrument voor te stellen of te wijzigen. Deze flexibiliteit wordt ook uitgebreid naar staatssteun.

Voor **één deelnemer** is het nog een beetje vroeg. Men zal moeten zien hoe al deze projecten kunnen worden gearticuleerd in discussie met de beslissingen die zullen worden genomen op gewestelijk of federaal vlak.

BDO: een nieuwe uitdaging die duidelijk naar boven is gekomen is het voor de kmo's getroffen door de COVID-crisis mogelijk maken te overleven, de crisis te doorstaan. Welke bijzondere inspanningen kan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest doen, o.a. in termen van omkadering?

Voor **meerdere deelnemers** lijkt de mutualisering van de infrastructuren en de creatie van plaatsen voor de verzameling van verschillende elementen uit een waardeketen relevant. Ook dient de creatie van gemeenschappelijke productie-infrastructuren op middelgrote schaal voor de kmo's te worden besproken (« fabplant »). Dit moet worden gedaan met de bedoeling de industriële en productieactiviteit naar de stad terug te brengen, zoals dit reeds geïnitieerd werd, bijvoorbeeld met de bottel-activiteit. De vraag van de logistiek wordt dan opnieuw belangrijk opdat de kmo's hun producten in stad zouden kunnen

produceren en verdelen. De COVID-crisis heeft de inefficiëntie van onze logistieke systemen in veel gevallen aan het licht gebracht.

Deze beweging is reeds aan de gang in de Haven van Brussel met ondernemingen die herlokaliserd hebben en gebruik maken van de waterweg in hun logistieke keten.

BDO stelt de vraag van de ruimtes beschikbaar voor deze ondernemingen.

Een deelnemer: Een keuze zal waarschijnlijk moeten worden gemaakt wanneer de concessies van de ondernemingen zullen aflopen. Men zou kunnen bedenken dat een duurzaamheidsdimensie zou worden opgelegd voor het onthaal van de ondernemingen, een activiteit met een intra-stedelijke economische impact of welke in eerste instantie de Brusselse economie beoogt. In elk geval, door te tonen dat bepaalde ondernemingen zich opnieuw te Brussel kunnen vestigen voor productieactiviteiten, kunnen andere volgen. De overheid kan dit aanmoedigen, maar reglementaire bepalingen dienen ook te worden herzien om de vestiging te vergemakkelijken, er zijn ook middelen nodig om de ondernemingen te helpen hun proces of hun logistiek te wijzigen. Overheidsdiensten moeten ter beschikking staan. De Haven kan bijvoorbeeld logistieke kosten voor zijn rekening nemen bij de aanvang van de activiteit wanneer deze nog niet rendabel is. Er zijn drie aspecten: nieuwe overheidsdiensten aanbieden, de reglementaire belemmeringen opheffen en de ondernemingen begeleiden in de uitvoering van deze nieuwe projecten.

Indien de volumes vervoerd via de waterweg stijgen, en deze getransporteerde volumes te Brussel geproduceerd worden, is er een behoefte aan infrastructuur. De waterweg maakt meer duurzaamheid mogelijk maar het is vaak nog goedkoper producten te laten leveren die buiten Brussel geproduceerd werden. Om een grotere rendabiliteit te hebben moet een dienst zoals de Haven de infrastructuur mutualiseren en ter beschikking stellen van de ondernemingen.

Een andere wijst erop dat er ook oude industrieterreinen bestaan, maar die moeten worden gemutualiseerd tussen verschillende ondernemingen omdat hun afmetingen niet in lijn zijn met de huidige behoeften. Deze mutualisering zou het toelaten de productie naar de stad te laten terugkomen samen met plaatselijke stromen. Bepaalde ondernemingen staan klaar om naar de stad terug te komen, maar de ingangskost is duur, met een nog onzekere rendabiliteit. Waarom niet proberen de vroegere industrieterreinen te mutualiseren (bijvoorbeeld de vroegere Delhaize vestiging voor het bottelen)?

BDO vraagt of er nog elementen toe te voegen zijn.

De managementautoriteit onderstreept het belang van de oefening voor de GOB aangezien deze werkgroep een zeer rechtstreekse feedback naar het terrein mogelijk maakt dat niet altijd goed verstaanbaar is.

4.5.3. Werkgroep « Duurzame ontwikkeling » - 03/07/2020

Aanwezig

- ✓ Yolande Mesas Gavilan: GOB EFRO Directie - attaché
- ✓ Valentin Graas: GOB EFRO Directie - Eerste attaché
- ✓ Jasmine Boumraya: Equal Brussels, directie gelijkheid van kansen
- ✓ Anne Saudmont: Bruxelles Environnement, internationaal en juridisch departement
- ✓ Davide Lanzillotti: Brulocalis, raadgever Europese projecten
- ✓ Emmanuel Mossay: uitgenodigde professor (ULG, Solvay, UNamur, UCL)

- ✓ Valentine Lissoir: BDO-consulente
- ✓ Clément Poulain: BDO-consulent

Dagorde

1. Herinnering aan het mandaat van BDO en werking van de werkgroep
2. Voorstelling van het werkthema
3. Analyse van de interventielogica

Attachment: Presentatieondersteuning

Een eerste tafelronde wordt gevoerd ter voorstelling van de deelnemers. **BDO** presenteert het mandaat van BDO, het verloop van de werkgroep, de inhoud van de werkgroep, de globale EFRO-cijfers verbonden met het thema alsook de projecten.

Twee deelnemers vragen hoe de projecten van deze werkgroep geselecteerd werden en waarom bepaalde projecten in hun ogen lijken te ontbreken.

BDO wijst erop dat de selectie van de projecten afhangt van twee voornaamste factoren:

- De criteria bepaald door de EFRO-reglementering zelf (as, specifieke doelstellingen, enz.) welke een categorisatie noodzakelijk maakt;
- De projectdragers welke zelf hun projecten ingeschreven hebben in een bijzondere uitdaging of filière.

Een deelnemer onderstreept dat het vooraf verstuurd document twee interventielogica's bevatte terwijl één enkele gepresenteerd wordt.

BDO antwoordt dat de twee vorige geldig blijven maar dat, voor het gemak van de presentatie, ervoor gekozen werd beide logica's te vereenvoudigen en te fusioneren in één enkele.

Voor **deze zelfde deelnemer** worden de vaststellingen aangaande de plaats van de wagen niet voldoende weerspiegeld in de uitdagingen en verwachte resultaten. Hetzelfde geldt voor de vraag betreffende het waterbeheer terwijl dit een belangrijke doelstelling wordt voor de Commissie.

De managementautoriteit antwoordt dat keuzes moesten worden gemaakt omdat het Gewest, als meer ontwikkelde zone, beperkte middelen ontvangt en er een verplichting is van concentratie van de thema's vooral over de kwesties van economische ontwikkeling. Teneinde versnippering te voorkomen zijn er ook politieke keuzes om bijzondere doelstellingen te bereiken. De mobiliteit vereiste zeer belangrijke middelen die onmogelijk konden worden verzekerd via het EFRO.

Een deelnemer wijst op de vraag van de voedselsoevereiniteit welke beperkt is in geval van crisis, of het nu gaat om een voedsel-, water- of sanitaire crisis. De vraag stelt zich ook van de herlokalisatie/delokalisatie van de toegevoegde waarde van de tewerkstelling te Brussel, in het bijzonder op het vlak van de hulpbronnen en van het afval. Brussel vervoert elke dag 5 tonnen D3E buiten het Gewest terwijl alle uitrustingen aanwezig zijn te Brussel om deze te kunnen verwerken. Ook wordt de meerderheid van de emissies te Brussel ingevoerd, zowel in termen van productie van de verontreinigende producten als van mobiliteit. 80% van de vervuiling is niet rechtstreeks te wijten aan de Brusselaars.

Tenslotte, en het is voor hem een essentiële uitdaging, is het belangrijk de uitdagingen meer onder elkaar te verbinden. De voertuigen stellen uiteraard de vraag van de mobiliteit met de verkeersopstoppen maar hebben ook milieugevolgen, gevolgen voor de luchtkwaliteit en de gezondheid. Men moet alle uitdagingen niet fragmenteren, maar deze ook onderling verbinden om een systemische oplossing te vinden.

Voor **een andere** zijn de vaststellingen nog geldig, o.a. voor de energierenovatie van de gebouwen welke een zeer belangrijke uitdaging blijft. De vaststelling volgens welke 70% van de emissies te wijten blijven aan de bouw is nog steeds geldig. Ze is het ook eens met Emmanuel Mossay over de vaststelling dat de uitdagingen dienen te worden verbonden. Bijvoorbeeld heeft de renovatie van de gebouwen ook een rechtstreekse impact op de maatschappelijke vragen. 60% van de Brusselaars zijn huurders en 12% bevinden zich in energetische onzekerheid. De EFRO-logica bemoeilijkt deze dynamiek omdat ze de projecten erg categoriseert. De renovatie is zowel een milieugebonden uitdaging als een maatschappelijke uitdaging. Ze begrijpt dat er politieke keuzes moeten worden gemaakt, maar meent dat deze zouden moeten worden gemaakt in functie van de meest interessante hefbomeneffecten.

BDO vraagt of andere uitdagingen hen prioritair lijken, zelfs als ze niet worden vermeld in de interventielogica.

Hoewel hij geen precies overzicht heeft van de EFRO-projecten blijft **één deelnemer** verbaasd er de huisvesting niet in terug te vinden. Indien hij bekeken wordt vanuit het milieuoogpunt heeft het huisvestingsprobleem echte gevolgen voor de Brusselaars. De meest welvarende inwoners verlaten Brussel. De duurzame ontwikkeling moet onvermijdelijk de kwestie van de tewerkstelling aankaarten omdat er rechtstreekse gevolgen zijn, o.a. voor de meest kansarmen. Dit wordt echter niet duidelijk verwoord in de interventielogica. Ze pleit ook voor een meer systemische en meer globale aanpak. Wat de gelijkheid van kansen betreft is Equal gehecht aan de mainstreaming en het zou interessant zijn een systemische reflectie te hebben over de kwestie op alle etappes van de programmering. Dit lijkt op vandaag niet het geval te zijn.

BDO benadrukt dat er de drie horizontale beginsels bestaan die het toelaten de kwestie van de gelijkheid van kansen aan te kaarten.

De managementautoriteit voegt hieraan toe dat actoren ook worden geconsulteerd voor de volgende programmering. Voor huisvesting zijn de investeringen uitgesloten uit het EFRO maar de sociale huisvesting zal meer dan waarschijnlijk in de programmering 2021-2027 zitten.

BDO vraagt of de Covid-crisis de uitdagingen in duurzaamheid veranderd heeft.

Een deelnemer meent dat de stadslandbouw nog meer prioritair geworden is met de crisis. Men heeft behoefte aan meer korte distributiekanaal en meer plaatselijke productie. Met steeds warmere zomers wordt het noodzakelijk ook de warmte-eilanden te behandelen, vooral in bepaalde zones welke geen koelte-eilanden hebben zoals we het hebben kunnen zien tijdens de lockdown. Er bestaat een verband tussen kwaliteit van de huisvesting, openbare ruimtes, groene ruimtes.

Een andere stelt ook het aanpassingsvermogen en de innovatie van het ondernemerschap bij de burgers tijdens de crisis vast. Men moet projecten kunnen bedenken die ook werken in crisistijden. Tegenwoordig worden de projecten bedacht voor een wereld « waar alles goed gaat » en die rijk is, maar ze moeten stoppen van zodra er een moeilijkheid is. Men heeft er ook belang bij gemengde projecten op te zetten

met privéactoren, openbare actoren, het verenigingsleven om banden te scheppen waar er nog geen zijn. Zo gaan we ongetwijfeld een beetje ver in het potentieel dat het EFRO kan bieden maar er is ook nog de problematiek van de normen opgelegd door de EU en welke de transitieprojecten en het herstellingsvermogen afremmen. De transitie zal zich kunnen ontwikkelen indien de normen het toelaten.

Voor **een derde** zijn de gelijkheid van kansen en de bestrijding van armoede verbonden omdat dit een gelijkaardig publiek betreft voor de twee vragen. Sociale samenhang en sociaal isolement zijn twee belangrijke problematieken te Brussel en de burgerprojecten zijn een antwoord.

BDO vraagt of er andere sociale vaststellingen te ondersteunen zijn.

Deze derde deelnemer gaat verder en wijst erop dat het leefmilieu een sociaal en milieugebonden vraagstuk is. Alles is verbonden. Een nieuwe infrastructuur moet duurzaam zijn, toegankelijk voor gehandicapten, een rol spelen in de buurt (bijvoorbeeld een aanvullende dienst van een kinderdagverblijf voor werkzoekende mama's). Deze band tussen de maatschappelijke vragen en de infrastructuren is actueel omdat veel vrouwen afkomstig uit de diversiteit een behoefte hebben aan deze infrastructuren.

BDO introduceert het concept van territorialiteit.

Een deelnemer merkt op dat veel systemen prioriteit verlenen aan de ZSH en vraagt zich af in welke mate het EFRO een toegevoegde waarde biedt bij het integreren van dit beginsel van territorialiteit in haar programmering terwijl het in andere programma's bestaat. Hoewel dit zin heeft voor de kansarme zones, hij meent dat dit niet altijd relevant is zoals voor de projecten met een impact op tewerkstelling omdat de intra-Brussel-mobiliteit deze verplaatsingen moet mogelijk te maken, zelfs van de ene kansarme zone tot de andere.

Voor **een tweede** geldt dit ook voor de projecten met een milieugebonden impact omdat het milieu geen grenzen kent. De projecten i.v.m. tewerkstelling, economie of milieu mogen geen geografische grenzen hebben.

Een andere is verdeeld omdat bepaalde buurten veel grotere behoeftes hebben dan andere, maar zich beperken tot één enkele zone lijkt restrictief. Het zou interessant zijn geweest na te denken volgens een andere logica zoals via de dekkingsgraad van de opvangvoorzieningen. De ZSH heeft bijzondere uitdagingen maar zou deze misschien kunnen uitkiezen volgens de vaststellingen en geselecteerde uitdagingen en niet volgens de geografische ligging.

Een laatste deelnemer stelt verder dat het interessant kan zijn, als reactie op de reeds aangehaalde uitlatingen, rekening te houden met niet-gereferenceerde personen zoals de illegalen of de migranten in transit. Deze laatsten leven niet in zones vergelijkbaar met de ZSH maar hebben ook behoeftes aan sociale infrastructuur. Het is echter complexer te beschikken over betrouwbare gegevens. Er kan ook spoedeisendheid zijn te investeren in zones die vandaag niet gereferenceerd zijn.

BDO presenteert meer in detail alle vandaag besproken projecten alsook de verwachte resultaten van het OP en vraagt of de EFRO-strategie en de geselecteerde projecten in overeenstemming zijn met de andere Brusselse strategieën.

Een deelnemer komt terug op de circulariteit en de nieuwe technologieën. Wat de circulariteit betreft zijn er veel hulpbronnen te Brussel maar er is weinig verband tussen de hulpbronnen en het potentieel dat deze kan valoriseren ofwel onder de vorm van banen of van industriële activiteiten. De informatie over de beschikbare hulpbronnen is nog gebrekkig. Er is een gebrek aan verbinding om weer waarde te creëren te Brussel.

Tegenover de toekomst is het luik digitalisatie (een gecoördineerde strategie te Brussel) nodig omdat deze een zekere impact kan hebben op de burgerdynamieken, op het scheppen van arbeidsplaatsen en op het milieu. Het digitale heeft een milieuvoetafdruk maar ook het vermogen diensten beschikbaar te maken

voor een juiste en duurzame transitie. Hij meent dat innovatie weinig gemobiliseerd wordt op deze vragen.

Een andere wijst op de ontoereikendheid van de vaardigheden gevraagd door de ondernemingen en de werklozen/vreemde bevolking. In de wetenschap dat de vraagstukken i.v.m. tewerkstelling afhangen van het EFS, denkt hij dat een betere samenhang tussen de werkgelegenheidscheppende EFRO-projecten en de EFS-maatregelen tot stand moet komen.

In het algemeen wordt een gebrek aan experimentele dynamiek onderstreept. Hij stelt vast dat er weinig EFRO-projecten zijn die zichzelf duurzaam noemen en welke het milieu en het sociale combineren. Het zou kunnen worden overwogen binnen het EFRO tijd- en budgetruimtes te creëren om nieuw dynamieken te experimenteren welke misschien niet duurzaam zullen zijn door hun innoverend karakter. Men moet nieuwe ambities testen. De Pareto-regel (80-20%) wordt genoemd.

Men moet letten op wat reeds bestaat te Brussel en zien wat toegankelijk is door andere middelen of het realistisch is alvorens de deur tot het EFRO te openen. Het EFRO moet ook een deel zekerheid bieden en mag niet uitsluitend experimenteel zijn.

Eén van de deelnemers licht zijn mening nader toe door te verduidelijken wat hij verstaat onder experimentering van de plaatsen welke het toelaten te experimenteren, d.i. een plaats die het toelaat te innoveren en waarvan we de zekerheid hebben dat ze gaat leven en niet een plaats die zelf innoverend is en die mogelijks niet zou kunnen werken. Hij noemt de voorbeelden van de derde plaatsen.

Al trekt **een laatste** deze idee niet in twijfel meent hij dat dit moeilijk is omdat het EFRO kaderend blijft en omdat het Gewest in de Europese logica moet blijven. Men moet ook rekening houden met de te vervullen indicatoren en de te bereiken resultaten. Op de lange termijn is het goed te testen, maar de EFRO-projecten die ecologisch zouden zijn maar zonder concrete resultaten zouden ook nutteloos zijn (bv.: een nieuwe spoorweg aanleggen die niet zou gerentabiliseerd worden).

De managementautoriteit bevestigt dat er een eis van duurzaamheid is en dat er indicatoren zijn die men niet mag vergeten.

Een deelnemer herinnert er ook aan dat de effecten op de mainstreaming en de gelijkheid van kansen niet aan toeval mogen te danken zijn. Terwijl de projecten horizontale beginsels moeten nakomen dienen de dragers ook over de instrumenten en het kader te beschikken om deze te begrijpen en toe te passen.

De managementautoriteit bevestigt inderdaad dat de aanpak van de horizontale beginsels door de dragers niet geformaliseerd is. Bij de aanvang van de programmering zijn er wel vragen gesteld, maar deze waren vaag en weinig onderbouwd. Om de zes maanden dient een verslag te worden ingediend, maar de dragers zijn vaak verloren hieromtrent. Dit is een verbeteringspunt voor de toekomst.

Een deelnemer bevestigt immers dat zonder kader het een ijdele hoop is duurzaamheidsbeginsels te willen ontwikkelen te Brussel.

Een andere stelt zich vragen over de samenhang tussen het OP en de gewestelijke strategieën. Deze laatste werden vaak aangenomen na het OP, de band met de gewestelijke strategieën is bijgevolg niet zeer sterk. De bedoeling van de duurzame ontwikkeling is dus alles te behandelen als een geheel en een meer systemische visie te hebben.

BDO vraagt hoe het zit met de samenhang met de gewestelijke strategieën welke dit type infrastructuur die men hier vindt reeds ontwikkelen (zoals bijvoorbeeld de kinderdagverblijven).

Een deelnemer denkt dat de EFRO-projecten meer geïntegreerde projecten moeten financieren en niet enkel een uniek en geïsoleerd project. Een kinderdagverblijf alleen is niet interessant maar wordt structurerend als er een multifunctioneel gebruik is van het gebouw of van de wijk.

De managementautoriteit wijst erop dat dit reeds een beetje het geval is voor bepaalde projecten waaronder een project van kinderdagverblijf dat past in de volledige renovatie van zijn wijk. Een vroegere programmering heeft ook een kinderdagverblijf ontwikkeld met geïntegreerd opleidingscentrum voor de mama's. Het EFRO heeft een beetje de neiging de banden tussen de projecten te categoriseren en te breken terwijl deze band sterker zou kunnen zijn.

BDO presenteert het concept van filières.

Een deelnemer onderstreept dat de circulaire economie reeds goed aanwezig is te Brussel en specifiek in de bouw, een filière welke reeds rijp is op dit punt. Er zijn echter andere initiatieven in andere gewesten die reeds veel verder gevorderd zijn dat wat in Brussel gedaan wordt.

De stad Brussel wordt gekenmerkt door de diensten en de handel. Er is een ruim onderbenut potentieel, o.a. in de distributie en de retail, dat nieuwe economische activiteiten kan doen ontstaan op het grondgebied. Er zou kunnen worden overwogen de retail geleidelijk aan te transformeren om hersteldiensten te creëren bijvoorbeeld. Men moet ook beter de prioritaire filières van Brussel kunnen kruisen met de uitdagingen van de transitie. Een meer transversale aanpak van de duurzame ontwikkeling zal het toelaten meer projecten en resultaten aan te brengen.

Men heeft er belang bij de acties aan te duiden welke een grotere impact kunnen hebben in termen van creatie van activiteiten en plaatselijke tewerkstelling in functie van het Brusselse potentieel. Er moet ook rekening worden gehouden met het structurerende aspect van de projecten en filières. Al laat de bouw het toe rekening te houden met de circulariteit van het gebouw dient er ook nagedacht te worden over de rol ervan: energie opvangen, de verkeersdruk helpen verminderen, het waterbeheer in de wijk verbeteren, enz. In een optiek van duurzame ontwikkeling moet men verder denken dan de structuur en ook denken aan de ondersteuning die zou kunnen worden aangeboden in andere domeinen.

Een andere beschouwt dat men bijgevolg meer de nadruk moet leggen op sensibilisatie en begeleiding teneinde de duurzaamheid te verzekeren van de projecten en van hun effecten (en o.a. de gedragsveranderingen). Een verwarmingsketel te vervangen is een goede zaak, maar het is ook de gelegenheid de gewoontes te veranderen en deze die de ketel zullen gebruiken bewust te maken voor goed energiebeheer (leerlingen in een school, de bewoners van sociale woningen, enz.). Hij is verbaasd over het gebrek aan evenwicht van de financiering bij de tweede oproep.

De managementautoriteit komt kort terug op de oproepprocedure.

BDO komt terug op de transformatie van de economie en de potentiële spanning op de sector van de sociale economie en de niet-delokaliseerbare banen (opkomst van de platformeconomie, ontwikkeling van de tweedehandsmarkt in de privésector, vermindering van de middelen voor de sociale economie).

Een deelnemer zet uiteen dat de schepping van plaatselijke tewerkstelling vaak op korte termijn gebeurt, om vervolgens te worden gedelokaliseerd van zodra de omvang van de activiteit toeneemt. Het is normaal ambitie te hebben voor de schepping van duurzame en plaatselijke banen maar het blijft moeilijk te bewerkstelligen, er is altijd een risico van delokalisatie. In de sector van de sociale economie moet het financieringsmodel ervan in vraag worden gesteld opdat de toegevoegde waarde lokaal zou blijven en mogelijke concurrerende logica's identificeren. De bedoeling van de projectdragers is positief maar zal pas duurzaam kunnen worden als er een gewestelijke visie bestaat om de plaatselijke banen te ondersteunen en te bestendigen (hij noemt het structurerende voorbeeld van de plaatselijke munt in Limburg).

Een tweede stelt zich de vraag van de indruk van 'salamitactiek' opgelegd door de EU in de financiering van de projecten en het verschil tussen wat gevraagd wordt en uiteindelijk verkregen wordt. Verliezen de projecten niet van hun essentie wanneer het verschil tussen wat gevraagd en verkregen wordt groot is?

De managementautoriteit antwoordt dat er geen projecten zijn welke een « verlies van betekenis » hebben geleden, omdat de enkele projecten met een groot « gevraagd-verkregen » verschil specifiek waren en de situatie, doordat ze gekend was, onder controle gebracht is.

Voor **een andere** is het niet voldoende enkel een verbetering te hebben van de energie-efficiëntie. Dit lijkt beperkend als ambitie op het vlak van milieugebonden duurzaamheid.

De managementautoriteit antwoordt dat het afhangt, enerzijds, van de projecten die ingediend werden, maar ook van de politieke keuzes, stroomopwaarts gemaakt in functie van de Europese indicatoren welke moeten worden vervuld. De eerste oproep heeft geleid tot projecten die de indicatoren niet voedden en een tweede oproep bleek noodzakelijk om deze te vervolledigen. Misschien moet er beter gedrukt worden op de prioriteiten en moet men deze beter doen begrijpen door de projectdragers.

Een deelnemer confronteert een Brusselse politieke realiteit met de Europese dimensie van zulke programmering. Hij suggereert de onafwendbare uitdagingen stroomopwaarts van de oproepen op te lijsten teneinde de dragers beter te briefen over wat prioritair is en beter gerichte projecten te selecteren van meet af aan, door de Europese keuzes en de Brusselse strategie uit te leggen. Dit zou de kloof kunnen verkleinen tussen de selectiecriteria, de ambities van de projecten en de uitdagingen maar zou het ook toelaten de middelen te focussen op meer systemische projecten. De heer Mossay komt terug op het concept van biocapaciteit. In de Brusselse projecten moet er rekening worden gehouden met de grenzen van het grondgebied en vermijden projecten te selecteren met een milieu- of sociale voetafdruk te Brussel. In de openbare projecten moet duurzaamheid (milieugebonden en sociaal) een absolute voorafgaande voorwaarde worden en het overheidsgeld moet worden geïnvesteerd in projecten zonder impact of regeneratieve projecten.

Een laatste meent dat het wenselijk is dat duurzame ontwikkeling enkel transversaal zou zijn als er een werkelijk evaluatiecriterium/selectie bestaat. Ze komt terug op haar vorige opmerking opdat de projectdragers krachtadiger zouden worden. Tools zijn nodig voor de dragers maar ook voor de EFRO-cel.

4.5.4. Werkgroep « Stadsontwikkeling » - 07/07/2020

Aanwezig

- ✓ Quentin Richard: GOB EFRO Directie - Eerste attaché
- ✓ Marc Renson: Citydev
- ✓ Alfredo Corbalan: Perspective Brussels

- ✓ Michaël Van Cutsem: BDO-partner
- ✓ Valentine Lissour: BDO-consulente
- ✓ Clément Poulain: BDO-consulent

Dagorde

1. Herinnering aan het mandaat van BDO en werking van de werkgroep
2. Voorstelling van het werkthema
3. Analyse van de interventielogica

Attachment: Presentatieondersteuning

BDO presenteert het mandaat van BDO alsook het verloop van de werkgroep.

Een eerste tafelronde wordt gevoerd ter voorstelling van de deelnemers.

BDO presenteert ook de inhoud van de werkgroep, de globale EFRO-cijfers verbonden met het thema alsook de projecten, de interventielogica en meer specifiek het gedeelte m.b.t. de vaststellingen en uitdagingen op het Brusselse grondgebied. BDO vraagt of de vaststellingen nog actueel zijn en hoe de stadsontwikkeling de jongste jaren geëvolueerd is.

Een deelnemer: de vaststellingen zijn niet nieuw maar kunnen worden geüpdatet. De uitdaging een economische activiteit te creëren toegankelijk voor de meest achtergestelde bevolkingen van Brussel is nog steeds actueel, net zoals de sanering van de bodems. De aanwezigheid van meerdere openbare vastgoedontwikkelaars op het grondgebied is ook een uitdaging op het vlak van coördinatie. Maar er is geen grote verandering sedert 2014, omdat de projecten pas uit de grond komen. De vergunning voor het Marco Polo-project (Novacity geworden) is nog maar pas afgeleverd. Dit project is interessant omdat hij past in een buurtproject, in een coördinatielogica met de privéontwikkelaars en ook groepswohnungen voorziet.

Een andere: de uitdagingen zijn er nog altijd, o.a. betreffende de bevolkingsgroei. Terwijl deze minder groot is dan verwacht worden bepaalde wijken niettemin steeds meer dichtbevolkt. Wat sterker is gebleken sinds 2014 is het thema van de productieve stad, d.i. over terreinen beschikken waarop er productieactiviteit is, maar ook een gemengdheid aan functies en projecten. De dynamiek op gang gebracht door het plan 'Canal' heeft dit op de voorgrond geplaatst. Duurzame ontwikkeling en de behoefte aan ruimtes zijn vandaag ook onontkoombaar geworden. Hij vraagt wat men verstaat onder refuge-zones.

BDO verduidelijkt dat dit in verband staat met de groene ruimtes, de ontdichting van de wijken. Deze projecten zijn niet altijd evident omdat het onderhoud en de animatie van deze ruimtes ook dienen voort te duren.

Een deelnemer: het duurzaam maken van de projecten blijft een uitdaging. Men moet privéoperators vinden, of de bewoners moeten zich de plaats toe-eigenen, ze moeten er animatie brengen, de plaats laten leven en evolueren.

Een tweede: sinds 2014 is er ook belangstelling vanuit de privésector om te investeren in de achtergestelde wijken maar enkel op rendabele projecten. De openbare sector blijft belangrijk om te investeren in de groene ruimtes, de infrastructuur en de huisvesting, hetgeen de privésector niet interesseert. De globale vaststellingen blijven dezelfde, maar met twee nieuwe trends

- een productieve stad en een gemengdheid aan functies van de stedelijke ruimte;
- aandacht voor de groene ruimtes, voor de « groene en blauwe » infrastructuur om de dichtbevolkte wijken te laten ademen.

Hij wijst erop dat de wijkcontracten deze dubbele trend komen vervolledigen.

BDO verduidelijkt dat het OP 2014-2020 het stedelijk metabolisme laat zien als leidraad van de EFRO-strategie van Brussel maar ook dat er een uitdaging is om de middelen meer te oriënteren vanuit de herkwalificatie van de sites in de richting van de economische valorisatie en het onderzoek. De stedelijke herkwalificatie wordt in grotere mate onderliggend, ten dienste van de economische ontwikkeling. Er wordt gevraagd of deze dimensie van stedelijke herkwalificatie al dan niet geleden heeft onder deze verandering van paradigma en of het stedelijk metabolisme naar behoren kon worden getransformeerd ondanks het feit dat de nadruk eerder gelegd wordt op het economische.

Er wordt geantwoord dat het moeilijk is te kiezen omdat hij niet alle projecten kent, maar hij merkt dat de projecten van stedelijke herkwalificatie blijven focussen op de zone van het Kanaal maar dat de rest van het EFRO openstond voor gans het Gewest voor economische ontwikkeling en onderzoek. De oplossingen strekken immers verder dan de enige wijken van de ZSH waar de behoeftes het meest geconcentreerd zijn. Stadsvernieuwing is transversaal en heeft veel vingers in de pap, het is moeilijk te zeggen of de nieuwe aanpak de renovatiedynamiek heeft verzwakt of versterkt.

Een deelnemer: tussen de identificatie van de grote problematieken en wat er geïmplementeerd moet worden is er een veelheid aan openbare tools waarop een beroep kan worden gedaan. Indien men focust op de circulaire economie kan een tool als PREC nuttig zijn om de EFRO-projecten te bestendigen, maar er blijven veel obstakels van juridische en administratieve aard. Er is veel werk aan de winkel om innoverende projecten van dit type te concretiseren en opdat ze zouden passen in een langetermijnstrategie. Tegenwoordig zijn nog veel inspanningen nodig voor kleine resultaten.

BDO: de vraag van de rol van het EFRO tegenover andere tools stelt zich. Bijvoorbeeld heeft de evaluatie van de wijkcontracten bewezen dat het economische aspect het ondergeschoven kind is van het programma.

Deze zelfde deelnemer verduidelijkt dat hij geprobeerd heeft dit aspect in de wijkcontracten te versterken maar dat dit vaak te duur en zeer zwaar was om te bewerkstelligen. Dit paste niet in de niet-gecoördineerde agenda's van de verschillende fondsen die het programma financierden. Het is weinig waarschijnlijk een overeenstemming te hebben tussen het EFRO en de andere programma's, des te meer in de bijzondere context van de lancering van onderhavige programmering (verandering van meerderheid tussen het opstellen en de lancering van het OP). Daarenboven is er een groot aanzuigefect geweest op het ogenblik van de projectoproep, dat een groot verlies aan energie heeft teweeggebracht bij de operatoren die zich ervoor hebben ingezet. Dit alles heeft een gebrek aan samenhang veroorzaakt.

BDO: in de wijkcontracten doet men er aan renovatie en « des te beter » als er een beetje economische valorisatie is. Het is ook de historische aanpak van het EFRO. Deze programmering heeft de logica omgekeerd, is dit niet hinderlijk geweest?

Er wordt geantwoord dat dit a priori niet het geval is, dat de nieuwe projecten in een dynamiek zitten die probeert coherent te zijn tussen deze verschillende logica's.

BDO benadrukt dat de infrastructuur 30% van de investeringen van het EFRO vertegenwoordigen. Is dit te wijten aan het Brusselse grondgebied dat minder beschikbare terreinen heeft en minder behoefte aan renovaties of eerder aan een evoluerende EFRO-logica?

Een deelnemer: het klopt dat er minder beschikbare terreinen zijn. Tegenwoordig, wanneer een terrein leeg staat, is het omdat er een milieugebonden of juridisch probleem is op dit terrein. Daarentegen zijn er veel te renoveren gebouwen. Het EFRO zit zelf ook in een contradictie: men moet een timing nakomen (N+3), men neemt bijgevolg het rijpste en het meest waterdichte project om te verzekeren dat hij op tijd zou worden uitgevoerd in de programmering. Dit betekent dat men zich minder waagt, in het geval van infrastructuurprojecten, aan meer innoverende of complexe projecten, in elk geval bij Citydev.

Voor een andere is het duidelijk dat het gebrek aan ruimte de zaken complexer maakt. De reconversie van de sites en de renovatie hebben potentieel, er is steeds een mogelijkheid het leefmilieu te verbeteren zonder noodzakelijkerwijs nieuw te bouwen. Er blijven ook enkele te valoriseren ruimtes te Brussel. In het kader van deze werkgroep hangt alles ook af van de wijze waarop de projecten worden geselecteerd omdat er andere projecten zijn zoals Zinneke of Art2Work welke ook investeren in infrastructuur en een transversale impact hebben op de stad.

BDO legt uit hoe de selectie van de projecten gebeurt is voor deze werkgroep (inschrijving in een uitdaging door de dragers zelf) en de soms onrechtstreekse bijdrage van projecten aan de beoogde uitdaging.

Er wordt geantwoord dat er ook projecten zijn die evolueren tijdens de programmering omdat ze voor obstakels komen te staan. Tussen de indiening van een project en de implementatie ervan kan de context veranderen en moet alles worden aangepast terwijl men trouw moet blijven aan de vooraf bepaalde indicatoren, wat een moeilijkheid toevoegt aan het project.

Hieraan wordt toegevoegd dat de vraag van de circulariteit meer belang heeft gekregen dan verwacht. Dit was in 2014 een innovatieve benadering.

BDO merkt op dat de circulariteit volgens een variabele geometrie geëvolueerd is op het grondgebied naargelang de sectoren. De bouw heeft het goed gedaan (o.a. onder impuls van Citydev) met evoluties in de methodes maar ook in de wetgeving. Andere sectoren lijken nog steeds op de eerste etappe te staan, zoals de sector van de afval of van de voeding. Er is een behoefte aan infrastructuur maar ook aan over te brengen boodschappen in termen van aanpassing van de wetgevingen en van stimulering van de vraag.

Een deelnemer antwoordt dat er veel kandidaten zijn te Becircular of Innoviris maar dat ze een nogal grote broosheid aan de dag leggen en een aanzienlijke behoefte hebben aan ruimte. Zeer weinig ruimtes zijn beschikbaar en aangepast aan hun behoeftes. De toonaangevende circulaire ondernemingen verkeren ook in moeilijkheden, en zijn nog afhankelijk van overheidssteun. Maar als aan deze sector een duwtje in de rug wordt gegeven, wat rechtvaardigt dat de andere er ook geen krijgen? Deze situatie kan niet eeuwig blijven duren. Het is noodzakelijk dat de sector uit zijn « cocon » van overheidssteun zou kunnen treden.

BDO onderstreept dan het belang van de begeleiding van het risico van de projectdraggers.

Deze zelfde deelnemer neemt het voorbeeld van de kinderdagverblijven. Om de infrastructuur te bestendigen is er personeel nodig. Bestendigen is een uitdaging die groter wordt omdat er zaken zijn die uit het EFRO komen en die soms verdwijnen van zodra de financiering gedaan is.

BDO presenteert het vervolg van de interventielogica gewijd aan de verwachte resultaten en de actiehefbomen. Er wordt meer specifiek teruggekomen op de vraag van de sanering van de bodems. Er wordt geantwoord dat er geen saneringsprojecten zijn geweest maar dat behoeftes gaandeweg naar boven zijn gekomen. Marco Polo had bijvoorbeeld een gedeelte 'sanering', maar de inspanningen zijn op dit vlak groter geweest (omwille van de bestemming van een deel van het project tot huisvesting) en het is zo dat de vraag naar middelen voor de sanering groter is geworden.

De managementautoriteit verduidelijkt dat een saneringsproject is ingediend, maar dat deze niet geselecteerd werd. Het OP zag de sanering van de bodems als dusdanig en ongeacht wat de finaliteit vervolgens zou zijn. Een dergelijk project is ingediend, maar werd niet geselecteerd. De middelen bestemd voor de sanering werden bevroren en een deel uiteindelijk herbestemd tot andere types

projecten. Uiteindelijk pakt het OP de sanering niet aan als probleem, maar eerder als bijkomstig aspect van een geselecteerd project. De Regering heeft deze beslissing geformaliseerd. Het oorspronkelijke idee was de sanering van de industrieterreinen onder handen te nemen.

Een deelnemer vraagt wat de groene ruimtes en de geïntegreerde en werkwaardige wijken dekken.

BDO antwoordt dat de groene ruimtes de parken en « groene » recreatiegebieden dekken terwijl de geïntegreerde en werkwaardige wijken, zoals het BDO-team dit begrijpt, slaan op projecten welke zich integreren in het sociaaleconomisch weefsel van de wijk en er een nieuwe of complementaire functie aan toevoegen. ‘Merkwaardig’ verwijst naar de voorbeeldfunctie (waaronder duurzaamheid) van het project.

BDO vervolgt met de behoefte voor het project exemplarisch te zijn en een functie te hebben, bij te dragen tot het leven van zijn wijk.

De managementautoriteit verduidelijkt dit. Voor de groene ruimtes is de Hippodroom de enige echte « werkelijk groene » ruimte van het OP maar er zijn andere projecten met openbare ruimtes ter beschikking gesteld van de bevolking. In veel projecten zijn er geen openbare ruimtes maar gedeelde ruimtes in een wijk. La Halle is het voorbeeld van deze ruimtes waar men probeert « zuurstof » bij te brengen in de wijk. De Hippodroom vervolgt het recreatieve in een reeds groene wijk teneinde het gebruik van deze groene ruimte te bevorderen. Voor wat de Haven van Brussel betreft is het moeilijk deze te klasseren omdat het een « gemengd product » is, open op de haven en op de stad.

Eén van de deelnemers bevestigt dat het Havenproject geen groene ruimte is (er is geen groen) maar dat het project een goed idee heeft gehad door de stedelijke ruimte in deze dichtbevolkte wijk open te stellen. Hij staat echter niet volledig open voor het publiek en is voornamelijk voorbehouden voor de gebruikers van de waterweg.

BDO komt terug op de verwachte resultaten en de vaststelling dat de stadsontwikkeling te Brussel zeer impressionistisch is (veel projecten en operatoren) in en buiten de EFRO-programmering. Stadsontwikkeling is ook transversaal aan alle projecten. De groene ruimtes zijn het ondergeschoven kind van het OP.

Een deelnemer: er is een behoefte aan meer groene ruimtes maar men mag ook niet vergeten dat er reeds projecten van dit type zijn geweest welke niets hebben gegeven (gebrek aan duurzaamheidsmaking en animatie door de gemeentes).

Hij wijst erop dat dit type projecten ook mogelijk is in andere openbare tools.

Covid heeft duidelijk bepaalde behoeftes naar voren gebracht en heeft in grotere mate de nadruk gelegd op de dualisering van het grondgebied. Er is vastgesteld dat velen kleine woningen hadden, een gebrek aan ruimte. In dit geval is de openbare ruimte noodzakelijk maar was er onvoldoende openbare ruimte beschikbaar tijdens de lockdown. Het is niet nodig dat de inrichtingen groen zouden zijn, maar er is een behoefte aan ruimtes waar men kan ademen. Het EFRO laat het ook toe te innoveren over deze vraagstukken en ook nieuwe partnerschappen te hebben.

De managementautoriteit wijst erop dat de groene ruimtes geïntegreerd zijn in de prioriteiten te ontwikkelen volgens de strategische nota EFRO 2021-2027 en een budget ook voorzien is voor de te saneren zones.

BDO benadrukt de uitdaging toegang te hebben tot de onroerende hulpbronnen voor het ontwikkelen van de stadslandbouw. Dit blijkt o.a. uit het vragencontract van Citydev. Hij presenteert de vragen m.b.t. de actiehefbomen en de verwachte resultaten.

Een deelnemer legt uit dat er een flagrant voorbeeld is van de aanwezigheid van de privésector in het EFRO. Het betreft de Slachthuizen. Het EFRO blijft zwaar qua administratieve middelen en vergt belangrijke behoeftes, maar de deelname van de privésector blijft helemaal mogelijk.

BDO vraagt of andere actiehefbomen vergeten zijn, namelijk sedert de migratiecrisis of de pandemie. Of als er, integendeel, investeringen zijn geweest in prioriteiten die niet noodzakelijk waren voor het grondgebied. Twee fenomenen worden onderstreept

- een verduidelijking van de economische financierings- en investeringstools
- een heroriëntatie van de begeleiding en de raadgeving aan ondernemingen met hub Brussels

Moet het EFRO tegenover deze evoluties bepaalde punten van de strategieën van deze nieuwe operatoren komen ondersteunen of prioriteiten loslaten welke nu in aanmerking worden genomen bij deze laatste (bouw van kinderdagverblijven bijvoorbeeld)?

Een deelnemer wijst op een vooringenomenheid in bepaalde sectoren zoals deze van de recyclage en van het afvalbeheer. In Nederland en in Spanje is veel wetgevend werk verricht om de regels te wijzigen die het vandaag toelaten de vastgelegde doelstellingen te halen. In deze sector beschikt Brussel over middelen (financiële middelen en onder vorm van openbare tools) maar heeft de context niet ontwikkeld opdat dit zou werken. In de circulariteit van de producten is de vraag van de tracing centraal en deze kwestie is verschillend als men het heeft over schrijnwerk dan over voeding. De vraag volgens welke normen een product kan worden hergebruikt stelt zich ook (kan een brandeur uit de jaren 90 nog steeds dezelfde functie hebben in 2020?). De vraag van de stockage en de herverpakking stelt zich ook. De uitvoering is bijgevolg problematisch, los van de besteedde middelen. Er zijn veel vergaderingen en interfaces, maar de projecten blijven vaak in het embryonale stadium. Politieke discussies zijn aan de gang maar dit is nog niet voldoende concreet.

Een tweede vervolledigt de analyse over de actiehefbomen. Volgens hem zijn er nog belangrijke behoeftes voor uitrustingen in de centrale wijken van Brussel (gezondheid en sport o.a.). De vraag van de kinderdagverblijven en de scholen moet nog worden gesteld aangezien er steeds behoeftes zijn. Het is echter mogelijk zich de vraag te stellen hoe innovatie te brengen in deze actiehefbomen. Het is mogelijk schoolpleinen te laten begroeien en deze om te vormen tot openbare ruimtes buiten de schooluren. Een groene ruimte kan een gewone openbare ruimte zijn, een plekje groen of een geanimeerd trefpunt voor de burgers. Het is mogelijk de functies van de ruimtes te mutualiseren. Daarenboven hebben de groene ruimtes en de gezondheid een rechtstreekse impact op het welzijn van de mensen.

BDO stelt zich de vraag of het de rol is van het EFRO dit type problemen te regelen of als dit moet worden aangepakt door andere programma's.

Er wordt geantwoord dat er een politieke keuze moet worden gemaakt. Er zijn ook de mogelijke banden tussen EFRO en EFS waarover men niet veel hoort.

Twee luiken worden onderscheiden in de EFRO-projecten: het project creëren en deze vervolgens laten leven. Dit zal afhangen van de animatie die men brengt en van de middelen gestopt in de begeleiding van het project.

BDO introduceert het begrip filières.

Voor **de deelnemers** is het nog een beetje vroeg om deze te analyseren aangezien de projecten nog niet gefinaliseerd zijn. Men kan zich enkel op intenties baseren.

Voor **BDO** is 10 à 15 jaar inderdaad nodig om een effect op de filières te zien.

De managementautoriteit verduidelijkt dat er verschillende graden van rijpheid waren in de filières bij aanvang van de programmering: bepaalde waren rijp terwijl andere gedeclareerd zijn om projecten aan te sporen deze te structureren, met een soms minder rijpe identificatie van de behoeftes. Hij benadrukt ook dat er waarschijnlijk te veel filières waren voor een werkelijk structurerend effect in elke filière.

BDO vraagt of het nodig is de draagwijdte van de in deze filières in aanmerking komende projecten te beperken. In de andere groepen is er geantwoord dat het beter was er niet te veel op te focussen en een mogelijkheid van « impressionisme » te laten.

Een deelnemer wijst erop dat zelfs als men plaats laat voor innovatie en opening, er nog steeds indicatoren zijn en te vervullen administratieve eisen, het spel te zeer openlaten zou ook contradictorisch kunnen zijn omdat dit niet helpt in het dagelijks beheer van de dossiers.

BDO komt op het detail en de intenties van elke filière terug. De media hebben een bevredigend aantal projecten, maar verbonden met de pool RTBF. Men zal moeten kijken naar de resultaten die zullen binnenkomen. Voor wat de afvalhulpbronnen betreft is er een uitdaging in termen van beschikbare ruimte. In de voeding is er een behoefte aan een sterker groene netwerk op het gewest en een behoefte onroerende hulpbronnen beschikbaar te hebben. De bouw wordt transversaal geïntegreerd in alle projecten terwijl de gezondheid structurerende projecten heeft gehad maar ook meer verspreide projecten, in verband met stadsontwikkeling (de kinderdagverblijven o.a.). Hij vraagt of er een risico is van dispersie van de middelen en strategieën als het EFRO perspectieven opent op het toerisme en de cultuur omwille van de Covid-crisis.

Deze zelfde deelnemer identificeert dit niet als een risico, maar het is duidelijk dat het OP zou kunnen inboeten aan duidelijkheid als bijkomende toegangspoorten worden toegevoegd.

Een tweede denkt dat het hefboomeffect van het EFRO verloren kan gaan als de middelen in bepaalde filières verspreid worden. Het EFRO blijft belangrijk daar waar de privésector nog niet investeert, dit hefboomeffect moet bijgevolg worden behouden.

Alles kan zinvol zijn, maar dat hangt af van wat er bestaat als dispositief daarrond om deze te ondersteunen. Het EFRO is een hefboom onder andere en het is de globale gewestelijke benadering die logisch moet blijven.

BDO: het EFRO is een unieke hefboom in bepaalde gevallen, maar er zijn ook andere strategieën zoals GoodFood die een hefboom zijn om de gewestelijke actoren krachtadiger te maken, hen aan rijpheid te laten winnen om vervolgens structurerende projecten aan het EFRO aan te bieden. Er wordt ook gevraagd of er andere in aanmerking te nemen zones zijn voor het EFRO bovenop de zonering die werd gemaakt voor de infrastructuur (beperkt tot de ZSH).

Een deelnemer: deze programmering is reeds de eerste om uit de zones te treden (door verder te gaan dan de ZSH in de strikte zin), men zal later de resultaten moeten bekijken. De EU presenteert het EFRO als een beleid van sociale, economische en territoriale samenhang, een territoriaal criterium moet dus worden behouden.

BDO: Heeft Perspective nieuwe kritische ruimtes geïdentificeerd of te vervolledigen schakels van het groenblauwe netwerk?

Deze zelfde deelnemer: ja, er zijn ruimtes aanvullend op de zone afgebakend door het plan 'Canal'. Cartografiewerk is uitgevoerd op de plaatsen waar er een gebrek aan groene en kwaliteitsvolle openbare ruimte is. Een gemeenschappelijke markt voor meerdere entiteiten is aangelegd buiten de ZSH om dit type investeringen mogelijk te maken. De kwestie van gemengdheid van functies van de ruimtes blijft ook evident. Het Handvest van Leipzig over duurzame steden is een goed document hieromtrent (een productieve, groene en juiste stad). In deze context is ICT een transversale filière. De PAD en de CRUs zijn ook referenties hieromtrent voor Brussel.

BDO vraagt of er andere opmerkingen zijn over de filières.

De stedelijke agenda van de EU wordt genoemd. Hij kan het toelaten uit te zoomen vanuit de kwestie van de stadsontwikkeling van Brussel. Deze agenda laat het ook toe de partnerschappen overwogen door Europa, de stedelijke problemen en de te versterken filières op de voorgrond te plaatsen.

BDO anticipeert een mogelijke moeilijkheid om de economische intenties en het maatschappelijke aspect van de programmering te combineren. Welke plaats kan men laten aan de sociale economie en aan het

verenigingsleven? Ze is reeds aanwezig in meerdere projecten, maar een partnerschapsmix zou waarschijnlijk noodzakelijk zijn om ze met alle uitdagingen te associëren.

Voor de **deelnemers** bieden de verenigingen een werkelijke meerwaarde.

Voor de **managementautoriteit** spoort de aanwezigheid van de verenigingen aan tot creatie van nieuwe partnerschappen al is dit soms ingewikkeld op administratief en organisatorisch vlak.

Een **deelnemer** meent dat de partnerschappen betere resultaten mogelijk maken. In het algemeen is het in het begin ingewikkelder omdat men er overtuigd van moet zijn dat het de moeite is het spel van het partnerschap te spelen. Aanvankelijk is het een grotere investering, maar die betere resultaten kan geven.

BDO vraagt hoe het zit met de stedelijke marketing en of het EFRO er een motor van kan zijn. Historisch heeft het EFRO er niet veel interesse voor getoond, maar het zou nuttig kunnen zijn om Brussel terug te plaatsen op de kaart van het toerisme na de pandemie.

Volgens een **deelnemer** zijn er niet veel voorbeelden. In het algemeen gebeurt de benadering per administratief grondgebied van een stad en niet op het niveau van het gewest. Men spreekt eerder van city marketing.

De **tweede** komt terug op het begrip innovatie. Het EFRO moet ruimte laten voor sociale of technische innovatie en dit moet verder gaan dan intenties, een werkelijk punt van aandacht voor de uitvoering. Indien een prioriteit gekozen wordt moet men zichzelf de middelen geven om innovatie mogelijk te maken.

Hij vervolgt ook door te zeggen dat innovatie ook kan zitten in het transitoire gebruik van grond en de multifunctionaliteit van de ruimtes (lenigheid).

BDO suggereert dat het misschien noodzakelijk is de toekomstige EFRO minder vast te zetten in een te statische logica en het toe te laten reactief te zijn in het gebruik van de ruimtes (onthaal van de ondernemingen, sociale infrastructuur, derde plaatsen). Maar het zal niet eenvoudig zijn om dit te formaliseren.

De **deelnemers** nemen het voorbeeld van drie fablabs die het toegelaten hebben een innoverende dynamiek te creëren te Brussel. Het is tegenwoordig moeilijk deze dynamieken binnen het EFRO te laten treden.

Ze halen een interessant lopend initiatief aan, « Bruxelles en vacances ». Dit betreft een pilootproject bedoeld om te onderzoeken hoe de Brusselse openbare ruimtes te gebruiken in andere configuraties tijdens de vakanties, in partnerschap met Visit Brussels. Dit is een voorbeeld van innovatie in het gebruik van de ruimte.

BDO vraagt of de Covid een nieuw nadenken over de openbare ruimte noodzakelijk maakt.

Een **deelnemer** antwoordt dat de sanitaire crisis de kwestie van de bevolkingsdichtheid en van de evenwichtige verdeling van de openbare ruimte naar voren heeft gebracht.

4.6. Evaluatie van de projectoproep- en selectieprocedure

Naar aanleiding van het stuurcomité hebben wij het gecorrigeerde gedeelte van het tussenverslag geïntegreerd aangaande de evaluatie van het projectoproep en -selectieproces. Dit gedeelte voedt o.a. de aanbevelingen betreffende de **DOELSTELLING B** evaluatievragen.

Herinnering aan de methode en activiteiten:

Doelstelling: De doelstelling van deze fase is een kritische blik te werpen op het projectoproep en -selectieproces. Het gaat erom, enerzijds, de samenhang te evalueren tussen de prioriteiten, doelstellingen en indicatoren opgenomen in het OP en, anderzijds, de afstemming te analyseren tussen de vastgelegde interventiestrategie en de geselecteerde projecten. De analyse van het projectoproep en -selectieproces zal zich ook toespitsen op de keuze van de operatoren.

Activiteiten:

Deze fase bestaat uit twee afzonderlijke analyses:

- *Kwalitatieve analyse:* deze activiteit heeft tot doel de werking van het projectoproep en -selectieproces te begrijpen en deze in kaart te brengen in het licht van de beschikbare documentatie en de gevoerde verkennende gesprekken. Deze fase zal worden afgesloten door de formulering van de sleutelvaststellingen.
- *Kwantitatieve analyse:* op basis van de extractie van gegevens uitgevoerd vanuit Euroges, van de geselecteerde en niet-geselecteerde projecten, zullen wij via een Excelbestand analyses uitvoeren welke het toelaten synthetische informatie te verlenen over de gemobiliseerde operatoren, de vervolgde doelstellingen of ook nog de vastgelegde indicatoren waartoe elk project bijdraagt. Een bijzondere aandacht zal ook worden geschonken aan de verdeling van de projecten tussen de verschillende filières (en stromen binnen de filières) alsook aan hun bijdrage inzake vermindering van de territoriale dualisering. De kwantitatieve analyse zal worden uitgevoerd samen met deze betreffende de veranderingstheorie (punt 3.1).

Gemobiliseerde gegevens:

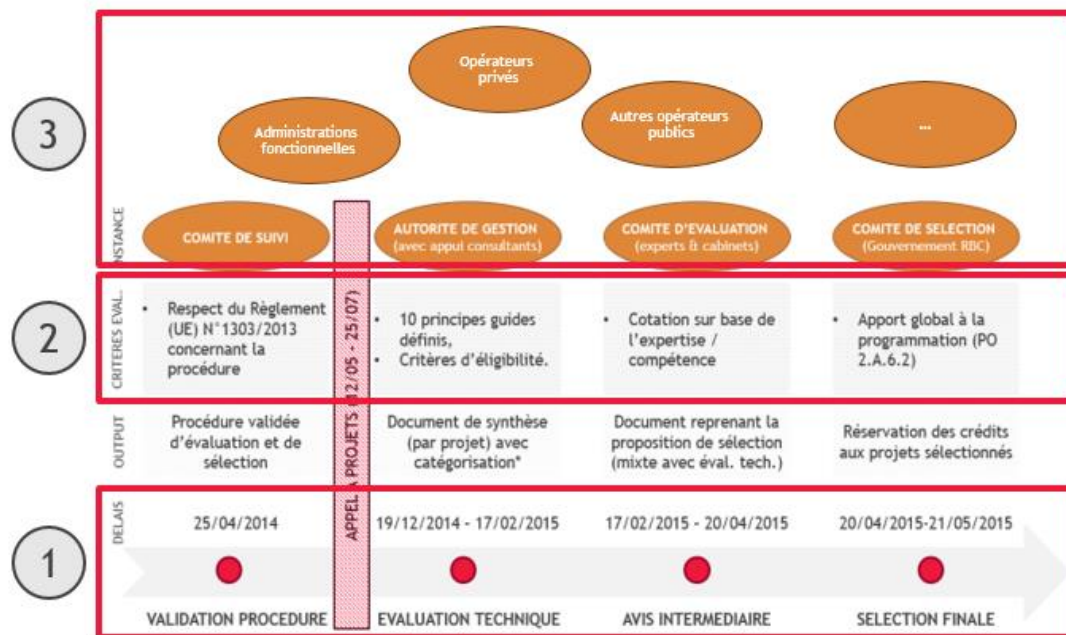
individuele gesprekken (punt 2.3) - ter beschikking gestelde documentatie (punt 4) - analyse van de praktijken in de andere landen / gewesten.

We hebben de presentatie van de vaststellingen in drie aparte delen gestructureerd:

1. besluitvormingsproces;
2. selectiecriteria;
3. partnerschapslogica.

Voor elk deel vermeldt een synthesetabel bij wijze van inleiding de geformuleerde vaststellingen. Deze worden vervolgens gedetailleerd in het tweede deel van het verslag.

Voor elke van deze vaststellingen worden pragmatische **aanbevelingen(*)** geformuleerd.

Schema waarin de essentiële onderdelen van het projectoproep en -selectieproces worden opgenomen -
 Programmering 2014-2020⁴⁶

Naar aanleiding van de presentatie van de vaststellingen en aanbevelingen tijdens het stuurcomité van juni 2020 is een bijkomende workshop uitgevoerd met meerdere leden van de EFRO-cel teneinde de voorgestelde aanbevelingen te presenteren. Naar aanleiding van deze workshop zijn meerdere wijzigingen doorgevoerd, o.a. teneinde rekening te houden met de pragmatische kant ervan, in het licht van de menselijke middelen waarover de Cel beschikt.

Het schema van voorstel van projectoproep- en selectieprocedure bevindt zich na de presentatie van de aanbevelingen.

⁴⁶ beeld niet beschikbaar in het Nederlands

4.6.1. Besluitvormingsproces

Besluitvormingsproces: aaneenschakeling van fases welke kan leiden tot de selectie van de projecten, op basis van de beginsels en normen genoemd in de toepasselijke wetgevende documenten⁴⁷.

Synthesetabel:

KRACHTEN	ZWAKHEDEN
• Begeleiding van projectleiders (seminar, FAQ, enz.); • De programmering is gestructureerd in verschillende oproepen tot het indienen van projecten, waardoor de thema's die moeten worden versterkt, kunnen worden ingevuld; • Mobilisatie van externe consultants voor technische ondersteuning tijdens de projectevaluatie; • Implementatie van een scoresysteem door de verschillende stadia van het besluitvormingsproces (= objectivering).	• Gebrek aan strategische analyse van de projecten op basis van een prioritering van de behoeften en problemen van het OP; • Zwakke mobilisatie van het waardeketenconcept tijdens het projectselectieproces; • Relatief lang besluitvormingsproces met bepaalde stadia van lage toegevoegde waarde (onderscheid tussen selectiecommissie en evaluatiecommissie); • Gebrek aan mobilisatie van de functionele overheden binnen het proces (zie deel 3).

Gedetailleerde analyse:

- *Begeleiding van de projectdragers*

In tegenstelling tot de andere gewesten van het land hebben de Brusselse projectdragers van de Programmering voor 2014-2020 kunnen genieten van een gestructureerde begeleiding, bedoeld om zowel de inhoud als de vorm van hun project te versterken (via de « EFRO-Academy »).

Ter herinnering is de begeleiding verleend door de EFRO-Academy gestructureerd rond thematische workshops, nota's bestemd voor de potentiële dragers ter beschikking gesteld op de website alsook een FAQ.

De implementatie van de EFRO-Academy heeft het onder andere aan degenen die voor het eerst aan het programma deelnemen toegelaten de fases van de procedure alsook de sleutelconcepten van de programmering (filières, horizontale beginsels, enz.) te vatten.

Ook opmerkelijk is de inspanning geleverd door de Managementautoriteit inzake communicatie met de potentiële dragers, gezien de communicatiekanalen (e-mail, conference, persmededeling, website) bedoeld om te informeren over de programmering vermenigvuldigd werden. Talrijke tools (kandidatuurdossier, nota's, adreslijsten van de in aanmerking komende kandidaten, bestanden voor de berekening van de netto-inkomsten, enz.) zijn ook ter beschikking gesteld om het invullen van de vereiste documenten te vergemakkelijken.

*** Aanbeveling:** de begeleiding van de projectdragers is stroomopwaarts en stroomafwaarts van de selectie georganiseerd. Na de selectie draait deze globaal gezien rond de begeleidingscomités, hetgeen aanbieden van een systematische opvolging van de projecten mogelijk maakt, de juridische steun ter beschikking gesteld van de dragers, alsook de Vademecum, overgemaakt teneinde hen te steunen op bepaalde specifieke punten.

⁴⁷ De projectselectieprocedure is gepresenteerd en goedgekeurd overeenkomstig Verordening (EU) Nr.1303/2013, op het opvolgingscomité van het OP in datum van 25/04/2014.

Wij adviseren om deze voort te zetten en te versterken in functie van de beschikbare middelen door deze te selecteren op basis van de **scores verkregen bij de selectie van de projecten** (voorbeeld: een project met een middelmatige score betreffende de integratie van de horizontale beginsels zou specifieke workshops moeten volgen teneinde zijn project op deze basis te versterken).

Wij pleiten er ook voor gebruik te maken van de herschikking van de website van de Cel om een uitwisselingsruimte tussen de projectdragers te voorzien (= **creatie van een gemeenschap** van projectdragers). Deze ruimte zou het toelaten de informatie te centraliseren (van de cel naar de dragers toe), maar ook de vragen ervan. **De uitwisseling van de goede praktijken** zou ook naar voren kunnen worden gebracht.

- *Programmering gestructureerd in verschillende projectoproepen*

Reeds bij de lancering van de eerste projectoproep, welke assen 1,2,3 en 4 van het Operationeel Programma omhelsde, wordt gemeld dat een tweede projectoproep zou kunnen worden overwogen in functie van het saldo van de toegewezen begroting, om zo de latere mogelijkheid open te laten bepaalde assen te versterken⁴⁸. Deze hefboom, geactiveerd in 2018, heeft een tweede, specifiekere en beter omkaderde oproep mogelijk gemaakt, namelijk via de versterking van de technische criteria alsook van de vereiste rijpheidsgraad (versterking van as 3bis - milieu/rationeel gebruik van de middelen).

De algemene oproepstrategie bij het begin van de programmering, versterkt door gerichte thematische oproepen, lijkt relevant te zijn, omdat ze het toelaat:

- enerzijds, na het eerste jaar een macrozicht te verkrijgen op de programmering, en;
- anderzijds, nodigt ze uit tot een beperkte mobilisatie van het besluitvormingsproces (in tegenstelling tot een downstream oproep).

Deze strategie lijkt te werken op het Brusselse grondgebied rekening houdend met de perimeter vastgelegd m.b.t. de projectdragers (groot aantal potentiële actoren gegarandeerd) en met de huidige samenhang van het besluitvormingsproces (= aanzienlijke vertraging). Ze laat het ook toe gaandeweg bepaalde luiken van het operationeel programma te corrigeren welke minder geïnvesteerd worden door de projectdragers.

Drie aandachtspunten moeten echter in gedachten worden gehouden. Het eerste betreft de uiterste datum voor indiening. Door te kiezen voor een unieke algemene oproep in het begin van de programmering (< 4 maanden) is het immers complexer de technische aspecten van bepaalde projecten nog in het embryonale stadium te evalueren. De evaluatie van de graad van rijpheid moet dus niet enkel steunen op de technische kenmerken van het project, maar ook op de robuustheid en de ervaring van de drager. Een uiterst korte termijn om te antwoorden laat inderdaad onvoldoende toe een stap achteruit te doen om met finesse de techniek van de projecten te ontwikkelen (engineering bijvoorbeeld). De termijn tussen de kennisname van de evaluatiecriteria en de indiening van het project moet voldoende groot zijn opdat de drager een technisch volmaakt project zou kunnen ontwikkelen. Het is normaal dat de technische aspecten niet helemaal volmaakt zijn op een zo korte tijd. De ervaring en de geloofwaardigheid van de drager kunnen dan doorslaggevend zijn.

⁴⁸ Operationele programmering EFRO 2014-2020 van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, projectevaluatie -en selectieprocedure, p22.

Het tweede punt betreft de werklust. In tegenstelling tot een downstream projectoproep zijn de fases van analyse en selectie van de projecten gecentraliseerd binnen een kort tijdsbestek. Dit houdt voor de EFRO-cel een nogal grote werklust in, geconcentreerd op meerdere weken. Het is derhalve passend om zoveel mogelijk het aantal criteria te beperken en de organisatie van de analyse te structureren, door desnoods bijkomende middelen te mobiliseren.

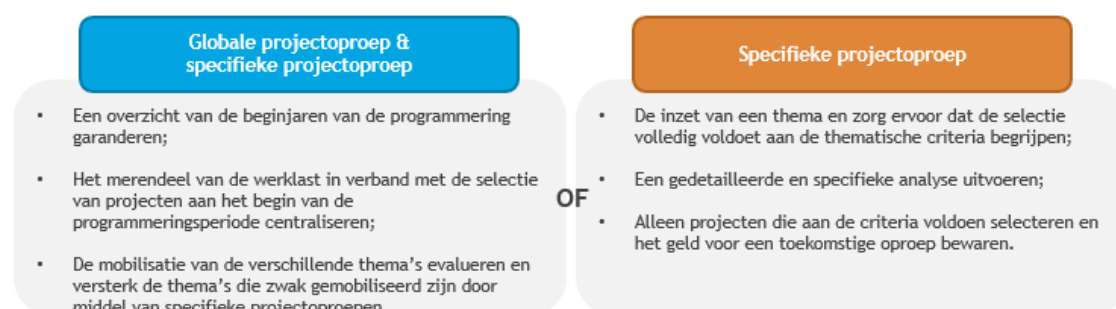
Het laatste punt betreft de kwalitatieve selectie van de projecten. Door voorrang te geven aan meerdere projectoproepen kunnen de criteria worden aangepast per thema (zoals in de tweede projectoproep). Dit laat het toe zich te verzekeren van het antwoord gebracht door de projecten, o.a. inzake prestaties en technische realiteiten.

* Aanbeveling:

Wij pleiten voor twee oplossingen m.b.t. de projectoproep waarvan de keuze afhangt van de inhoud van het OP en de structuur ervan alsook van de mogelijke veranderingen op het vlak van het Europese beleid als gevolg van de pandemie:

- de eerste bestaat erin een algemeen projectoproep te behouden op het begin van de programmering en verschillende specifieke oproepen om de weinig gemobiliseerde thema's te versterken. Om een goed verloop te verzekeren pleiten wij ervoor het aantal selectiecriteria te beperken en te steunen op externe technische deskundigen (zoals uitgevoerd samen met het onafhankelijke bureau tijdens de tweede projectoproep);
- de tweede strekt er voor haar part toe meerdere mini-projectoproepen te lanceren teneinde de uitdagingen van de thema's van het OP beter te vatten, door bepaalde criteria te personaliseren. Dit tweede voorstel biedt het voordeel, zoals de eerste voorgestelde oplossing, een macrozicht van de programmering aan te bieden, terwijl de selectiecriteria tegelijkertijd ook worden gespecificeerd. Ze vergt echter een grotere werklust stroomopwaarts, maar vergemakkelijkt echter het werk nadien.

In de onderstaande tabel worden de sterke punten van de verschillende voorgestelde oplossingen verduidelijkt. Zoals hierboven vermeld zal de aan te bevelen oplossing afhangen van de inhoud van het OP alsook van de mogelijke veranderingen op het vlak van het Europese beleid als gevolg van de pandemie:

- *Mobilisatie van de externe consultants in technische ondersteuning*

Eén van de sterktes van het huidige besluitvormingsproces is zijn vermogen om te steunen op externe deskundigen, o.a. voor de evaluatie van de naleving van bepaalde technische criteria (voorbeeld: mobilisatie van een ingenieurbureau (Istema) tijdens de tweede projectoproep).

De tegenprestatie die er uit zou kunnen resulteren is het gedeeltelijke verlies van zeggenschap over het analyseproces. Het past bijgevolg vooraf de verschillende stappen van het proces te definiëren welke de ondersteuning vereisen van een externe stakeholder alsook de rol dat deze zal dienen te spelen. Deze stakeholders kunnen externe consultants zijn, maar ook de vertegenwoordigers van gewestelijke functionele besturen gespecialiseerd in de materies behandeld door de thema's die zich zullen moeten uitspreken over de technische kwaliteit van het project, niet over het opportuun zijn ervan⁴⁹.

*** Aanbeveling:** Wij adviseren de mobilisatie van externe consultants te behouden, voornamelijk op de technische luiken. De perimeter van de tussenkomsten moet vooraf worden gedefinieerd teneinde de indruk van verlies van zeggenschap te vermijden zoals meermaals aangegeven tijdens de verkennende gesprekken.

- *Opzetten van een scoresysteem doorheen de verschillende fases van het proces*

Teneinde de klassering en, de facto, de verdeling van het fonds te objectiveren is een scoresysteem opgezet over het volledige besluitvormingsproces. Concreet dienden de stakeholders bij elke fase een score tussen 0 en 4 toe te kennen. De consultants, belast met de analyse van de projecten en vervolgens, het Evaluatiecomité, hebben dus respectievelijk de kwaliteit van het ontvangen dossier geëvalueerd en de naleving van de vooraf gedefinieerde beginsels en criteria.

Het gemiddelde van de toegekende punten heeft het aan de evaluator toegelaten een klassering voor te stellen in 4 categorieën (zwak, middelmatig, goed en sterk), ter informatie ter beschikking gesteld van het Selectiecomité om over te gaan tot de verdeling van het fonds.

Het gebruik van een scoreschaal binnen de projectoproep- en selectieprocedure had als finaliteit de gemaakte keuzes te objectiveren en de robuustheid van de analyse te versterken.

*** Aanbeveling:** Wij pleiten ervoor het scoresysteem te behouden in de verschillende fases van het proces. Het zou echter:

- ☉ kunnen worden overwogen de schalen te diversifiëren in functie van de criteria. Voor bepaalde criteria lijkt een binaire schaal immers beter geschikt (0 of 1). Voorbeeld: GL1 (Integratie in de EU- en BHG-strategie);
- ☉ Men zou het systeem voor de weging van de criteria kunnen versterken in functie van het belang ervan voor de programmering (voorbeeld: GL9B (budgettair realisme) zou, na het lezen van het OP, een grotere weging moeten hebben dan GL10 (communicatiestrategie) of van de as, van de SD of zelfs van het type operatie. Wij pleiten voor een gemeenschappelijke weging voor de toelatings- en uitsluitingscriteria in tegenstelling tot een weging welke kan worden aangepast per as op de selectiecriteria, die voor hun part verbonden zijn met de aard van het project.;

⁴⁹ Wij vestigen de aandacht op de rol van rechter en partij van de functionele besturen (zie deel 3). Het is bijgevolg noodzakelijk het niveau van onafhankelijkheid te evalueren alvorens deze te mobiliseren.

- ⊙ minimumcriteria bepalen vereist voor elk niveau per gidslijn teneinde een samenhang te verzekeren tussen de verschillende evaluatoren (=nauwkeurigheid van de kenmerken op de verschillende niveaus van de wegingsschaal).

Onderstaand schema stelt voor om de criteria in drie stappen te structureren (voorstel):

- *uitsluiting*: eerste filter, gestructureerd onder vorm van binair antwoord, maakt het mogelijk de perimeter van de analyse voor de latere criteria te beperken. De drager zou over 20 dagen beschikken om een verbetering of een element ter verduidelijking van zijn dossier aan te brengen.

Voorbeelden van criteria: lokalisering, as van de geïntegreerde stadsontwikkeling, staatshulp (opgelet, indien mogelijk te verifiëren in functie van de as).

- *toelaatbaarheid*: verificatie van de haalbaarheid van het project door het financieel vermogen van de projectdrager en de technische kwaliteit van het project te onderzoeken. De hulp van externe bureaus zou o.a. in deze fase kunnen tussenkomen om de evaluatie van de technische haalbaarheid van het project te ondersteunen (geloofwaardigheid van de beoogde prestatie inzake indicatoren, planning van het project uit het oogpunt van de technische beperkingen, enz.).

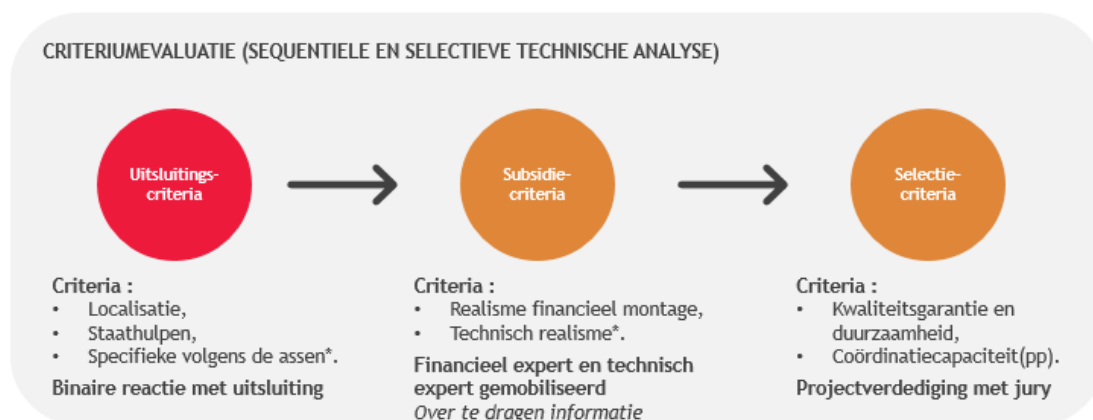
Voorbeelden van criteria: financiële analyse met ratio's en algemene technische criteria (bijdrage tot de indicatoren, realisme van de planning van het project, enz.) en specifieke technische criteria afhankelijk van de as.

- *selectie*: deze laatste fase zou ertoe strekken zich te verzekeren van de duurzaamheid van het voorgestelde project door de robuustheid van het voorgestelde partnerschap te analyseren, alsook de administratieve capaciteiten van de drager of ook nog het anticiperen van de post-EFRO lasten. Voor deze laatste fase pleiten wij voor een verdediging van het project voor een jury⁵⁰, om zo de punten van het voorstel verder te kunnen onderzoeken welke bij de eerste lezing minder volmaakt lijken.

Voorbeelden van criteria: robuustheid van het voorgestelde partnerschap, administratieve capaciteiten van de drager of ook nog het anticiperen van de post-EFRO lasten.

Het onderstaande schema verduidelijkt de samenhang van deze drie criteria. Ter herinnering worden de uitsluitingscriteria beschouwd als zijnde eliminerend (= opgelet, een reactietijd wordt aan de dragers gelaten). De oranje criteria laten het toe de projecten te klasseren maar worden niet beschouwd als zijnde eliminerend:

⁵⁰ Opgelet, te bekijken in het licht van de werklast van het EFRO-team.

- *Gebrek aan een strategische analyse van de projecten gebaseerd op een prioritering van de behoeftes en uitdagingen van het OP*

Zoals eerder aangegeven zijn de projecten het voorwerp geweest van een individuele evaluatie aangaande hun bijdrage tot de programmering voor 2014-2020. Echter werd geen enkele transversale evaluatie geformaliseerd met als voorwerp de analyse van de samenhang en de complementariteit van de geselecteerde projecten.

Het is ook opmerkelijk, al wordt de verwijzing systematisch gemaakt binnen het programma, dat de samenhang met de andere programma's en gewestelijke plannen niet het voorwerp is geweest van enige bijkomende analyse (zie ook deel 3, partnerschapslogica).

Het risico, bij gebrek aan enige voorafgaandelijke macroanalyse (transversaal ten opzichte van het Brusselse grondgebied), is een overschatting van het antwoord gebracht door het EFRO op bepaalde uitdagingen, waarbij de investering gewenst in andere programma's door oorzakelijk verband verzwakt wordt (=Brusselse strategische programma's). De hierboven aanbevolen algemene oproep biedt de mogelijkheid, voor de managementautoriteit, een Programma op te bouwen door de meest relevante projecten te selecteren om de vooraf bepaalde visie te bereiken (= algemene tabel van het OP). Indien de Managementautoriteit morgen kiest voor een in assen gestructureerde projectoproep zal deze strategische reflectie worden gevoerd op het niveau van de as, al zorgend voor de samenhang van de integratie ervan ten opzichte van de gewenste globale visie. Het concept van filière zou de logica kunnen ondersteunen, door een transversaliteit tussen de assen toe te laten.

Het gedeelte van deze evaluatie m.b.t. de wederopbouw van de veranderingstheorie heeft tot doel een kritische blik te werpen, *a posteriori*, op de bijdrage van de verschillende projecten tot de Brusselse uitdagingen.

*** Aanbeveling:** Wij stellen voor een strategische analyse toe te voegen aan het huidige proces. Concreet zal binnen elke projectoproep een diagnose worden gesteld. Deze zou de sleuteluitdagingen en problematieken aanwezig op het Brusselse grondgebied duidelijk maken⁵¹.

Op basis van deze diagnose zouden de potentiële projectdragers worden uitgenodigd in een korte nota te formaliseren hoe hun project zou kunnen beantwoorden aan de EFRO-

⁵¹ Stemt globaal overeen met wat tegenwoordig uitgevoerd wordt, het idee zou zijn deze diagnose uit te werken per projectoproep (= indien de aanbestedende overheid kiest voor een projectoproep per thema).

programmering. De nota's zouden individueel worden geëvalueerd maar de complementariteit alsook de integratie van de projecten in het Brusselse weefsel zouden ook kunnen worden bestudeerd (= complementariteit, samenhang van het project ten opzichte van de programmering maar ook de bestaande Brusselse strategieën). Een canvas van één bladzijde zou voorgesteld worden binnen het kandidatuurdossier.

Deze fase zou niet bedoeld zijn om de technische analyse af te schaffen maar om te streven naar complementariteit ermee.

- *Zwakke mobilisatie van het concept van filière in de projectselectieprocedure*

Zoals gemeld onder punt 3 van de projectevaluatie- en selectieprocedure⁵² dienden de projecten van de as 1,2,3, specifiek bij te dragen tot de ontwikkeling van de filières, zowel onder een sectorale als transversale vorm, of passen in één van de uitdagingen geïdentificeerd als zijnde prioritair.

Via de identificatie van de filières strekte de managementautoriteit ertoe de verschillende acties gefinancierd door het Fonds op elkaar af te stemmen door tegelijkertijd een ontwikkeling te verzekeren die gunstig zou zijn voor de Brusselaars (sociale en economische gevolgen, ook in termen van tewerkstelling en milieu). Door bepaalde sectoren samen te voegen binnen één enkele filière (Duurzame voeding en Horeca) is het ook de bedoeling de uitwisselingen tussen de operatoren uit deze sectoren te versterken.

De bijdrage tot de filières of uitdagingen werd dus geïntegreerd als geschiktheids criterium en ook als gidslijnen (GL3) tijdens de fase van analyse en selectie van de projecten. Het concept werd echter weinig gemobiliseerd tijdens de programmering. Er is ook geen enkele geïntegreerde visie van de filières en van hun bijdrage uitgevoerd. Het begrip filière, al was deze gedragen door precieze doelstellingen, is naar de achtergrond verdrongen, zonder structurerende bijdrage binnen de Programmering. Dit kan namelijk worden verklaard door het groot aantal filières, waardoor het portefeuille aan projecten verdeeld werd in beperkte gehelen, zonder gestructureerde logica in te houden, zoals oorspronkelijk gedacht.

*** Aanbeveling:** het concept van filière zou reeds bij de strategische fase van het projectoproep en -selectieproces kunnen worden geïntegreerd (zie bovenstaande aanbeveling). Men zou er echter voor moeten zorgen het aantal toegangspoorten te verminderen teneinde de leesbaarheid, samenhang en complementariteit van de programmering te verzekeren.

Indien het concept wordt behouden zou het nuttig zijn het strategische aspect stroomopwaarts en stroomafwaarts van de selectie meer te ontwikkelen. Men zou de creatie kunnen bedenken van een forum voor uitwisseling en discussie met de deskundigen en instellingen gespecialiseerd in deze filières. Dit forum zou dan dienen om uitwisselingen, samenhang en transversaliteit te creëren binnen een zelfde filière, al dan niet tussen EFRO-projecten.

- *Relatief lang besluitvormingsproces dat fases vertoont van geringe toegevoegde waarde*

⁵² Operationeel programma EFRO 2014-2020 van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, projectevaluatie -en selectieprocedure, p22.

De selectieprocedure is begonnen op 25/07 na afsluiting van de projectoproepfase. Na ontvangst van de dossiers hebben drie verschillende instanties deelgenomen aan de evaluatie en aan de selectie van de projecten:

- De managementautoriteit (met de steun van een externe consultant) - *technische evaluatie*,
- Het evaluatiecomité - *tussentijds advies*,
- Het selectiecomité - *eindbeslissing*.

De eindbeslissing is meegedeeld op 21/05/2015 (duur van het besluitvormingsproces: 10 maanden). Na de verschillende gevoerde gesprekken blijft ons begrip van de toegevoegde waarde van de dubbele technische analyse (uitgevoerd door de managementautoriteit en door het evaluatiecomité) fragmentarisch.

*** Aanbeveling:** wij nodigen uit de rol van het evaluatiecomité binnen het besluitvormingsproces opnieuw te specificeren. In de veronderstelling dat de huidige samenstelling ervan behouden wordt zou deze zich bijvoorbeeld in grotere mate kunnen toespitsen op de strategische bijdrage van de projecten op basis van de geformuleerde strategische nota.

De technische evaluatie zou nog steeds worden uitgevoerd door de managementautoriteit die overigens een voorstel van selectie zou doen al ervoor zorgend de samenhang van de projecten en de complementariteit van de gevoerde acties te verzekeren. Het comité zal zijn advies uitbrengen over deze samenhang: de transversale kennis van het Brusselse landschap zou het toelaten een relevante blik te werpen op de meerwaarde van de projecten voor het grondgebied.

De technische nota, het selectievoorstel en het advies van het evaluatiecomité over de samenhang van de selectie zouden als basis kunnen dienen voor het Selectiecomité, door te voldoen aan de structurerende waarschuwingscriteria over de technische risico's verbonden met de uitvoering van de projecten (bijvoorbeeld het grondbeheer).

4.6.2. Selectiecriteria

Selectiecriteria: geformuleerd in tien gidslijnen welke het toelaten het project te evalueren via een score van 0 tot 3 door zijn bijdrage tot de programmering te analyseren, de implementatiecriteria, de financiële en budgettaire criteria alsook de opgezette communicatiestrategie.

Synthesetabel:

KRACHTEN	ZWAKHEDEN
- Aanwezigheid van selectie- en <u>subsidiabiliteitscriteria</u>, met een passende weging naar gelang van de assen ; - Kritische analyse van de eerste oproep tot het indienen van projecten van de kant van de eenheid die bij de tweede oproep een toename van de maturiteit mogelijk heeft gemaakt; - Versterking van de criteria voor de beoordeling van de rijpheid van de projecten tijdens de tweede oproep om de degelijkheid en het succes van het project ten opzichte van de termijnen te waarborgen.	- Articulatie van <u>subsidiabiliteits</u>- en selectiecriteria (+) die het momenteel niet mogelijk maken om de werklast te verlichten ; - Gedeeltelijke indirecte integratie van twee van de horizontale beginselen; - Het niet in aanmerking nemen van de bijdrage van projecten aan de indicatoren als criterium in de eerste oproep tot het indienen van projecten.

Gedetailleerde analyse:

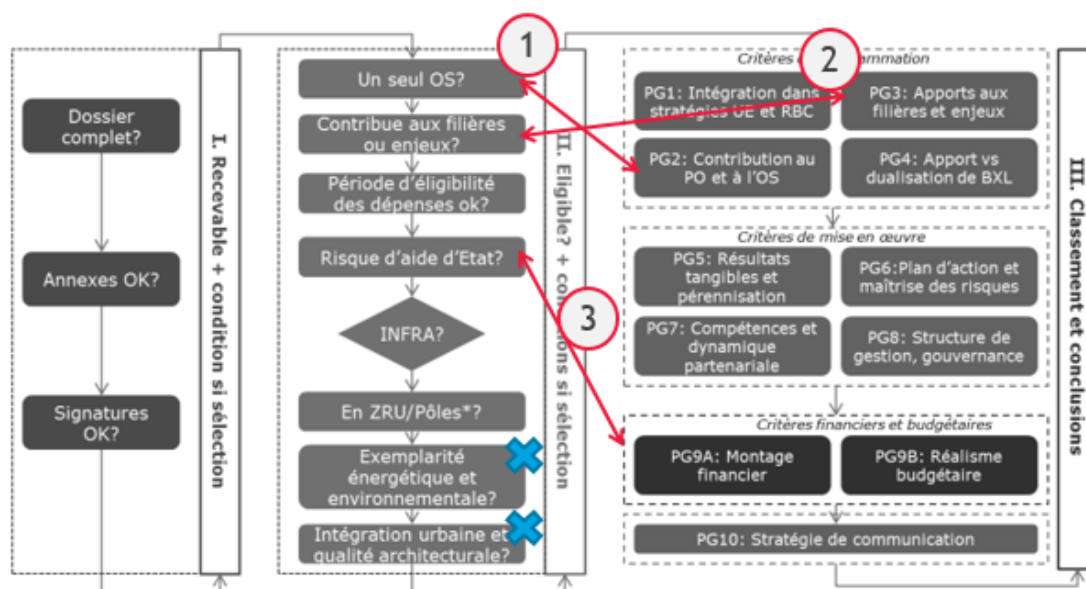
- Samenhang van de selectie- en toelaatbaarheidscriteria (technische evaluatie)*

De oproep en de selectie van de projecten was gestructureerd rond criteria:

- van toelaatbaarheid: onder de vorm van basisvoorwaarden om te kunnen evalueren of het project beantwoordde aan de essentiële punten van het Programma;
- van selectie: ertoe strekkend de integratie van de beginsels door het project te evalueren teneinde aan de verwachtingen van het Programma te voldoen alsook aan de Europese reglementering.

Tijdens de eerste oproep zijn de projecten beschouwd als niet in aanmerking komende ook het voorwerp geweest van een evaluatie van de gidslijnen. Door een gebrek aan tijd heeft de managementautoriteit immers de voorkeur gegeven aan een uniek besluitvormingsproces, om de politieke tussenkomst in twee fases te vermijden (selectie op basis van de geschiktheid en vervolgens gidslijnen). De mogelijke herkansing *in extremis* van het selectiecomité zou ook bijkomend analysewerk hebben vereist, waardoor een gelijkaardige en gelijkwaardige evaluatie als deze voorheen uitgevoerd niet kon worden gegarandeerd.

Het idee te werken in twee aparte fases is interessant vanaf het ogenblik dat, zoals tijdens de tweede projectoproep, hij het toelaat zoals een trechter te werken, door een preselectie van de projecten te maken om de werklast van de teams te verminderen. Daarenboven lijkt, in het geval van de eerste projectoproep, het onderscheid tussen de toelatingscriteria en de gidslijnen op sommige plaatsen relatief dun, waarbij incoherenties niet uitgesloten zijn.

Schema - Evaluatieproces van de projecten van de Programmering EFRO 2014-2020⁵³

Voorbeelden (niet-exhaustief) van vastgestelde incoherenties:

1. Eén enkele SD vs. bijdrage tot het OP en de SD: bepaalde projecten welke geïdentificeerd werden als niet beantwoordend aan het geschiktheids criterium inzake selectie van een unieke SD krijgen een score van 2 of 3 voor GL 2 (=evaluatie van de bijdrage van het project tot de doelstellingen van het Operationeel Programma en meer bepaald tot de geselecteerde doelstelling);
2. Draagt bij tot de filières of uitdagingen vs. bijdragen tot filières en uitdagingen (GL3): bepaalde projecten krijgen een 0 of een 1 voor GL3 omdat ze niet verwijzen naar enige filière of uitdaging. Het geschiktheids criterium geeft echter aan dat het project beantwoordt aan een filière of uitdaging (voorbeeld: C091, Start Support);
3. Risico van staatshulp vs. financiële constructie & budgettaire risico's: dankzij de gidslijnen kan informatie onderzocht en verzameld worden welke het in werkelijkheid toelaat te beantwoorden aan het geschiktheids criterium van het project. In eerste lezing is het immers complex een oordeel te vellen over het risico inzake staatshulp zonder bijkomende analyse (voorbeeld: C001, Tolk-bemiddelaar in het kader van de socio-economische integratie (geschiktheids criterium vs. GL B)).

Daarenboven worden bepaalde criteria die het voorwerp zijn van een specifiek geschiktheids criterium, leidend tot een « ja onder voorbehoud » of een « nee » inzake toelaatbaarheid, vervolgens niet overgenomen bij de globale evaluatie van het project (voorbeeld: C122 - Tactile River - project dat geen enkele informatie vermeldt over de architecturale integratie noch over het milieuaspect, aangemerkt als zijnde sterk op het einde van het proces zonder vermelding van de verbeteringspunten inzake milieu en architectuur).

Onder deze vorm blijft de toegevoegde waarde van de toelatingscriteria verwaarloosbaar, daar deze in werkelijkheid dienen als evaluatie in eerste lezing, die mogelijks kan resulteren in een risico van incoherentie, of zelfs een foutieve interpretatie in het vervolg van het proces.

⁵³ beeld niet beschikbaar in het Nederlands

* **Aanbeveling:** Wij pleiten voor een sequentiële en selectieve technische analyse (welke een preselectie van enkel een deel van de projecten mogelijk maakt). Daartoe zouden drie soorten technische criteria kunnen worden onderscheiden: de uitsluitingscriteria, de toelatingscriteria en de selectiecriteria.

De bedoeling is niet de criteria te vermenigvuldigen maar er aparte kenmerken aan toe te kennen. De selectiecriteria zouden voor hun part kunnen variëren in functie van het betrokken thema. Het idee van klassering zou worden behouden. Meer detail over deze aanbeveling is te vinden in het deel « *Opzetten van een scoresysteem doorheen de verschillende fases van het proces* ».

- *Winst aan rijpheid op het vlak van beheer tussen de eerste en de tweede projectoproep*

In tegenstelling tot de eerste projectoproep was de tweede restrictiever bedoeld, door de criteria te verfijnen en de « toelatingscriteria » te gebruiken als eerste filter. Dit betekent dat wanneer een project aangemerkt wordt als niet in aanmerking komend, de oproep- en selectieprocedure voor dit project stopt.

Deze operatie heeft het toegelaten, op de 65 ingediende projecten, het aantal projecten dat moest worden onderworpen aan een evaluatie van de selectiecriteria te beperken tot 48 (of één vierde van het totale aantal dossiers).

Daarenboven werden de selectiecriteria gewogen teneinde de voorkeur te geven aan de criteria met een grotere impact in het kader van de projectoproep- en selectieprocedure (in dit kader, de productie van tastbare resultaten, o.a. de bijdrage tot indicator CO32).

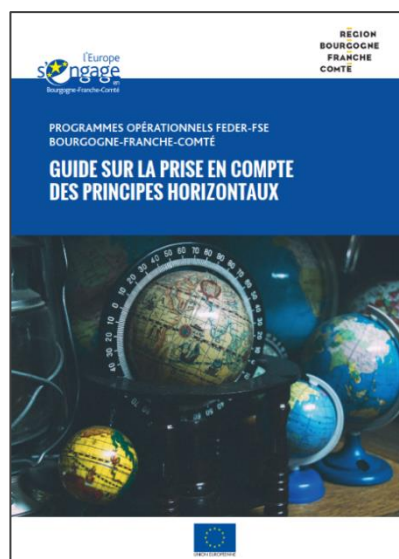
* **Aanbeveling:** het idee zou kunnen zijn een systematische brainstorming te organiseren naar aanleiding van het projectoproep en -selectieproces (voor de algemene projectoproep en de verschillende thematische projectoproepen). Wij pleiten ervoor, op basis van de sleutelvaststellingen voortvloeiend uit deze brainstormingsessies, de volgende processen aan te passen (in een gedachte van permanente leerlus).

- *Gebrek aan integratie van de horizontale beginsels*

Met betrekking tot de horizontale beginsels verschijnen de beginsels van non-discriminatie en van gendergelijkheid tegenwoordig niet rechtstreeks in de toelatings- en selectiecriteria, zowel voor de eerste of de tweede projectoproep (met uitzondering van GL1, onrechtstreeks, zonder verzoek tot bijkomende uitleg).

Het is echter mogelijk te bewijzen dat door zich te integreren in de ZSHs/Polen (ook GL4: dualisering van Brussel) de projecten proberen te beantwoorden aan de behoeftes van de meest achtergestelde bevolkingen en onrechtstreeks bijdragen tot de inspanning van de twee bovenvermelde beginsels.

Voorbeeld: door bij te dragen tot de bouw van kinderdagverblijven laten de fondsen het toe de deelname van de vrouwen aan de arbeidsmarkt te verbeteren alsook hun economische onafhankelijkheid⁵⁴.

Voorbeeld van gids ter beschikking gesteld van de projectdragers in de Regio Bourgogne - Franche Comté

⁵⁴ Artikel 18, Resolutie van het Europees Parlement van 14 maart 2017 over EU-middelen voor gendergelijkheid (2016/2144(INI)), Straatsburg, dinsdag 14 maart 2017.

De lokalisatie (ZSHs/Polen) strekt er toe zich te richten tot de meest achtergestelde bevolkingen.

Het beginsel van duurzaamheid is voor zijn part gedeeltelijk gedekt voor de infrastructuur, via het geschiktheids criterium m.b.t. de voorbeeldigheid op energie- en milieuvlak. Deze lijkt echter, zoals eerder aangegeven, niet één van de substantiële criteria te zijn welke de toewijzing of niet-toewijzing van de toelage rechtvaardigen.

*** Aanbeveling:** wij pleiten ervoor de horizontale beginsels reeds bij de fase van analyse en selectie van de projecten te integreren⁵⁵. De voorkeur geven aan de integratie stroomopwaarts laat een betere mobilisatie ervan toe door de projectdrager. Om de projectdragers te ondersteunen pleiten wij ervoor een gids op te bouwen waarin concrete equivalenties (=voorbeelden) per type project opgenomen zijn⁵⁶. Deze criteria mogen niet in overdreven mate gewogen worden, maar mogen ook niet worden genegeerd.

- *Niet in aanmerking nemen van de bijdrage van de projecten tot de indicatoren*

Tijdens de eerste projectoproep is de respectievelijke bijdrage van de verschillende projecten tot de indicatoren slechts gedeeltelijk in aanmerking genomen in het antwoord gebracht door de projectdrager inzake « productie van tastbare resultaten en duurzaam maken van het project » (GL5). Dit is namelijk te wijten aan de latere definitie van de indicatoren door de EU (eens het oproep- en selectieproces afgesloten). Daarenboven konden de targets niet worden vastgelegd in afwezigheid van validering van de verdeling van het budget, en door correlatie, van de verdeling van ordes van grootte.

Elke projectdrager was uitgenodigd in het kandidatuurdossier de resultaten van zijn project m.b.t. de programmeringsindicatoren te verduidelijken. *In fine* betreft het de gidslijn met het kleinste gemiddelde volgens de analyse uitgevoerd door Eurosherpa (1,83 op een schaal van 3).

Daarenboven lijkt geen enkele geïntegreerde strategische visie te zijn opgemaakt, om een beter globaal zicht te verkrijgen op het antwoord gebracht door de verschillende projecten op de vastgelegde indicatoren.

Ter herinnering kan het niet-bereiken van de indicatoren worden gesanctioneerd door de Commissie op het einde van de programmering. Het niet in aanmerking nemen van de indicatoren in de resultaten van de programmering heeft in 2018 geleid tot de lancering van de tweede projectoproep er o.a. toe strekkend indicator C032 te versterken.

*** Aanbeveling:** de opvolging en de integratie van de indicatoren is voortaan een verworven stap voor de EFRO-cel van de GOB. Zoals geïmplementeerd tijdens de tweede projectoproep dienen de indicatoren hun plaats van criterium te bewaren binnen het proces.

De oplossing 'globale projectoproep gevolgd door specifieke projectoproepen' laat het toe het potentiële risico van laattijdige identificatie vanwege Europa te omzeilen, daar de specifieke projectoproepen kunnen worden gebruikt in deze logica van het bereiken van de indicator.

⁵⁵ Voorbeeldbron van de gids : <https://www.europe-bfc.eu/wp-content/uploads/2018/04/principes-horizontaux-ss.pdf>

⁵⁶ De evaluatie van de horizontale beginsels zal het toelaten de huidige graad van rijpheid van de projectdragers te analyseren en de punten te identificeren welke met voorrang moeten worden versterkt. De evaluatie zal ook de goede praktijken vermelden alsook concrete voorbeelden van dien aard dat ze het opstellen van de gids kunnen voeden.

4.6.3. Partnerschapslogica's

Partnerschapslogica's: samenhang en integratie van het EFRO-systeem binnen de Brusselse Programma's en Plannen, al een efficiënte mobilisatie verzekerd van de partners actief op het grondgebied in de betrokken materies⁵⁷.

Synthesetabel:

KRACHTEN	ZWAKHEDEN
In het OP wordt duidelijk verwezen naar de strategieën en/of plannen die op het Brusselse grondgebied actief zijn, met het oog op een sterke externe samenhang.	- Gebrek aan een kruisanalyse van de projecten met betrekking tot de vastgestelde regionale strategieën om het geïntegreerde en complementaire aspect van de projecten te garanderen (-> mobilisatie van de functionele overheidsdiensten); - Vraag over de coherentie van de aanpak van PH in de verschillende Europese fondsen die actief zijn op het gebied van CBR.

Gedetailleerde analyse:

- In aanmerking nemen van de bestaande Plannen en Programma's bij de opbouw van de Programmering*

Binnen het 2014-2020 EFRO-programma worden talrijke verwijzingen gedaan naar de Brusselse plannen en programma's teneinde een samenhang te garanderen tussen de geselecteerde projecten en de doelstellingen vastgelegd op middellange tot lange termijn op het grondgebied (voorbeeld: Brussels Sustainable Economy, enz.).

Geen enkele analyse geïntegreerd naar aanleiding van de indiening en de selectie van de projecten laat het echter toe de complementariteit en de samenhang ervan ten opzichte van de andere Brusselse initiatieven te evalueren.

Zo ook lijkt de formulering van specifieke aanbevelingen betreffende het thema ter bestemming van de projectdragers niet te zijn gesystematiseerd.

*** Aanbeveling:** zoals gemeld in het deel 'besluitvormingsproces' wordt voorgesteld het proces te structureren in twee aparte delen (strategische en technische evaluatie). Tijdens de strategische evaluatie moeten de complementariteit alsook de samenhang met de andere beleidsvormen actief op het Brusselse grondgebied kunnen worden geanalyseerd. Het Evaluatiecomité (= samengesteld als orgaan met een transversaal zicht op de acties gevoerd op het Brusselse grondgebied) zou advies kunnen uitbrengen over deze analyse.

De rol van het Evaluatiecomité zou ook kunnen worden verfijnd door voor te stellen dat deze, in het licht van de kennis waarover hij beschikt gelet op de samenstelling ervan, concrete adviezen zou kunnen formuleren, welke in aanmerking moeten worden genomen door de projectdrager.

⁵⁷ Verwijzend naar artikel 11 (en volgende) van Verordening (EU) Nr.1303/2013, ertoe strekkend het kader vast te leggen inzake organisatie van de partnerschappen m.b.t. de ESI-fondsen welke het toelaten « te zorgen voor de inachtneming van de beginselen van meerlagig bestuur, en ook van subsidiariteit en evenredigheid, en de specifieke aspecten van de verschillende institutionele en juridische kaders van de lidstaten, alsmede te waarborgen dat de belanghebbenden zich verantwoordelijk voelen voor de geplande steunmaatregelen en voort te bouwen op de ervaring en de knowhow van de betrokken actoren ».

- *Gebrek aan mobilisatie van de functionele besturen*

In tegenstelling tot de programmering 2007-2013 werden de functionele besturen weinig gemobiliseerd tijdens de programmering voor 2014-2020. De functionele besturen, tegelijkertijd rechter en partij, beschikken over een exhaustief zicht op de plannen en programma's toegepast op het Brusselse grondgebied in hun respectievelijke materies, ze zijn bijgevolg waardevolle hulpbronnen maar ook potentieel geïnteresseerd bij de concretisering van bepaalde projecten, om niet te zeggen ermee geassocieerd.

Het stroomopwaarts betrekken van de functionele besturen zou het toelaten de bestaande band met de EFRO-cel te versterken en de opbouw te verzekeren van een geïntegreerde visie op het Brusselse grondgebied.

*** Aanbeveling:** Wij adviseren de expertise van de functionele besturen verder te mobiliseren, namelijk tijdens de opbouw van het programma, teneinde de potentiële lacunes of zones gedekt door de plannen en programma's welke het mogelijk maken te beantwoorden aan de uitdagingen van het Brusselse grondgebied te evalueren, **al rekening houdend met de potentiële belangenconflicten van een bestuur ten aanzien van projecten welke kunnen worden geselecteerd**. Hun technische ervaring kan ook nuttig zijn, zoals eerder opgemerkt, in de technische analyse van de voorgestelde projecten indien ze geen deel uit maken van deze projecten of van concurrerende projecten.

- *Opzetten van een partnerschapslogica binnen de ingediende projecten*

De partnerschapslogica aanbevolen door de ESI-fondsen lijkt geïntegreerd te zijn door de projectdragers (193 projecten op de 196 ingediende projecten beschikken over minstens één partner). Het zou passend zijn deze partnerschappen in detail te analyseren door te kijken naar:

- de aard van het partnerschap: de meerderheid van de partnerschappen lijken te zijn opgemaakt met openbare actoren (gemeente-, gewestelijke besturen, enz.) of vzw's. Het zou opportuun zijn zich de vraag te stellen van de plaats van de privéactoren binnen de EFRO-Programmering (moet deze worden versterkt, of integendeel afgeraden?);
- de trigger van het partnerschap: sommige partnerschappen zijn gedwongen en verplicht door de aard van de weerhouden projecten, andere lijken langer te bestaan dan de EFRO-Programmering. Hoe komen deze partnerschappen tot stand? Welk niveau van samenwerking is er tussen de actoren?

Het zou interessant kunnen zijn het hefboomeffect dat de EFRO-projecten kunnen hebben op de samenhang van het Brusselse weefsel te bestuderen door te analyseren of de banden gesmeed via de Programmering kwalitatief zijn en vervolgens worden herhaald.

Tegenwoordig beschikt de Programmering voor 2014-2020 niet over een geïntegreerde visie van de aangegane partnerschappen noch over een evaluatie ervan.

*** Aanbeveling:** Deze partnerschapslogica zou namelijk kunnen worden ingeblazen binnen de strategische evaluatie voorafgaand aan het projectoproep en -selectieproces.

Wij adviseren ook om de kwaliteit van de opgezette partnerschappen te meten alsook hun reproduceerbaarheid via een vragenlijst bestemd voor de projectdragers. Het zou ook interessant kunnen zijn de partnerschapslogica te promoten door deze te integreren als selectie criterium.

4.6.4. *Voorstel van projectoproep-en selectieprocedure*

Voorstel van projectoproep- en selectieprocedure :

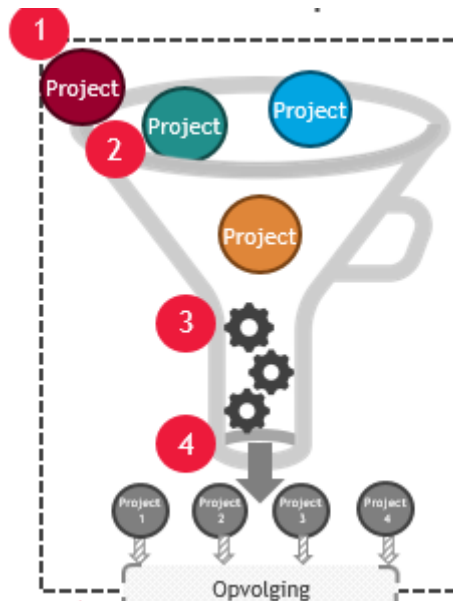
De aanbevelingen geformuleerd en besproken met de Cel hebben het toegelaten een voorstel van projectoproep- en selectieprocedure op te maken waarvan de voornaamste aanpassingen de volgende zijn:

- Creatie van een korte strategische nota (max. één bladzijde) geïntegreerd in het kandidatuurdossier⁵⁸ en welke het toelaat de bijdrage van het project tot de diagnose te evalueren. Deze nota vervangt het technische dossier niet, ze past in een logica van complementariteit;
- Gebruik van drie types criteria (verduidelijkt in de aanbevelingen) welke het toelaten de technische evaluatie te structureren;
- Mobilisatie van het Evaluatiecomité in het kader van het advies mb.t. de strategische analyse van de projecten, naar aanleiding van de technische analyse uitgevoerd door de Managementautoriteit.

Het onderstaande schema verduidelijkt de voornaamste samenhang van de verschillende fases en de doelstelling van elk ervan. Meer informatie daarover is hierboven beschikbaar.

⁵⁸ Een canvas zal aan de kandidaten worden voorgesteld.

Schema van voorstel van projectoproep- en selectieprocedure:

- 1 **Operationele programmadefinitie:** Voor de opbouw van het operationeel programma bevelen wij aan om de mobilisatie van belanghebbenden, inclusief functionele overheden, te systematiseren (rekening houdend met de risico's van belangenconflicten).

Objectief ? Gebruik maken van hun deskundigheid en kennis van de Brusselse regio en zorgen voor de samenhang en complementariteit van de programmering.

- 2 **Technische analyse :** Technische en zakelijke experts volgen elkaar op om de kwaliteit van de projecten te beoordelen. De analyse is sequentieel en selectief (steun van externe deskundigen per geval).

Objectief ? Er worden drie soorten criteria voorgesteld: uitsluiting, ontvankelijkheid en selectie. Deze drie criteria worden beoordeeld door deskundigen met een verscheidenheid aan expertise.

- 3 **Strategische analyse :** De projectleiders zouden worden uitgenodigd om in een korte nota samen te vatten hoe hun project reageert op de kwesties die in het OP zijn geformuleerd..

Objectief ? De evaluatiecommissie (met behoud van de huidige samenstelling) zal belast zijn met het rangschikken van de projecten door middel van brainstormen (het idee is niet om een # van projecten te elimineren, maar om ze te rangschikken op basis van hun bijdrage aan de strategie) met concrete aanbevelingen.

- 4 **Keuze van de selectiecommissie:** De selectiecommissie krijgt vervolgens technisch en strategisch advies om de beslissing te kunnen nemen.

Objectief ? De besluitvorming van het Technisch Comité te vergemakkelijken door zowel strategisch als technisch advies aan het Technisch Comité te verstrekken.